

รายงานการวิจัย
ประวัติศาสตร์ชุมชนบ้านเวียงหวาย
ตำบลม่อนปิ่น อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่

จรรยา พนาวงค์
อุไรวรรณ แก้วคำมูล

สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

2546

รายงานการวิจัย

ประวัติศาสตร์ชุมชนบ้านเวียงหวาย

ตำบลม่อนปิ่น อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่

จรรยา พนาวงค์
อุไรวรรณ แก้วคำมูล

สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

2546

คำนำ

ประวัติศาสตร์ชุมชนบ้านเวียงห้วยเลื่อมนี้เกิดขึ้นจากการที่ผู้จัดทำได้มีโอกาสร่วมงานกับทีมวิจัยโครงการประวัติศาสตร์ชุมชนไทใหญ่ ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยแห่งชาติ มีจุดประสงค์เพื่อเผยแพร่เรื่องราวต่าง ๆ ของชาวไทใหญ่ในอดีตที่ผ่านมาให้กับชุมชนได้ร่วมรับรู้และเป็นแนวทางสำหรับครู-อาจารย์ที่สนใจ เพื่อจะนำภูมิปัญญาท้องถิ่น เรื่องราวของหมู่บ้าน เข้าสู่การทำหลักสูตรสถานศึกษา ในการร่วมการวิจัยครั้งนี้ นับเป็นโอกาสที่ดีที่ได้เรียนรู้ประสบการณ์การทำงานวิจัย การเข้าร่วมกับชุมชน เข้าใจชุมชนมากขึ้น ดังนั้นรายงานเล่มนี้ผู้จัดทำได้พยายามแทรกรูปภาพเท่าที่จะหาได้เพื่อให้ผู้อ่านได้เห็นผลงานเชิงประจักษ์

หวังเป็นอย่างยิ่งว่าหนังสือเล่มนี้คงจะมีคุณประโยชน์ต่อชุมชนและการศึกษาขอขอบคุณความดีทั้งหมดให้แก่ผู้ที่มีส่วนร่วมในการทำงานบดบังนี้ผู้จัดทำ

ผู้จัดทำ

จรรยา

พนาวงศ์

อุไรวรรณ

แก้วคำมูล

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยเรื่องนี้สำเร็จได้ด้วยความกรุณาจากอาจารย์อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์ หัวหน้าชุดโครงการประวัติศาสตร์ท้องถิ่นภาคเหนือ อาจารย์เรณู อรรฐาเมศร์ หัวหน้าโครงการประวัติศาสตร์ไทใหญ่ที่กรุณาให้คำแนะนำปรึกษาตลอดจนแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ จนทำให้งานวิจัยเล่มนี้สำเร็จสมบูรณ์ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

ขอกราบขอบพระคุณท่านอาจารย์สถิตย์ อริวรธนา อาจารย์ใหญ่โรงเรียนบ้านเวียงห้วยที่กรุณาอำนวยความสะดวกในด้านการใช้อาคารสถานที่ในการจัดประชุมเวทีชาวบ้าน ให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ต่อการทำงานวิจัย ขอขอบคุณคณะครูโรงเรียนบ้านเวียงห้วยที่มีส่วนร่วมในการหาข้อมูลเสนอแนวคิดและขอขอบใจนักเรียนโรงเรียนบ้านเวียงห้วยทุกคนที่มีส่วนร่วมในการหาข้อมูลร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ขอขอบคุณ ลุงอ่อง คันธิ ผู้เชี่ยวชาญประวัติศาสตร์เกี่ยวกับชนชาติไทใหญ่ แม่เต่าแจก ทิศหน่อ, แม่หนู ซอยะ, พ่อส่วยคำ ส่างสุ, พ่อสุจินดา แสนยาวารี, คุณสมชาย นันตา, คุณสมสาย เชิดชูสกุลเจริญ, คุณปิ่น ใจบุญ และท่านที่มีได้กล่าวนามมา ณ ที่นี้อีกมากมายหลายท่านที่กรุณาให้ความรู้ ข้อมูล ความร่วมมือเป็นอย่างดีจนทำให้ได้เนื้อหาที่สมบูรณ์มีคุณค่าต่อผู้อ่าน

ขอขอบคุณคณะทำงาน ทีมวิจัยของอาจารย์เรณู อรรฐาเมศร์ทุกคนที่มีส่วนช่วยการพิมพ์เรียบเรียงตกแต่งรูปเล่มให้สวยงามน่าอ่าน

คุณประโยชน์อันเกิดแต่งานฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบเพื่อบุชาคุณ แค่บิศา มารดาและครูอาจารย์ทุกท่านที่อบรมปลูกฝังและประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้แก่ผู้จัดทำ

จรรยา พนาวงค์
อุไรวรรณ แก้วคำมูล

สารบัญ

หน้า

คำนำ

กิตติกรรมประกาศ

บทที่ 1 สถาปณมิตาตร์กับเศรษฐกิจชุมชนของหมู่บ้าน

- ชุมชนบ้านเวียงหวาย 1
- เศรษฐกิจชุมชนเวียงหวาย 11

บทที่ 2 ยุคประวัติศาสตร์ของหมู่บ้านเวียงหวาย

- ยุคเริ่มแรก 19
- ยุคพ่อล้ามตั้งหมู่บ้านเวียงหวาย 19
- ยุคสู่ความเป็นไทย (พ.ศ. 2500 – 2545) 24
- ยุคหลังสัญญาปางโหลง (พ.ศ. 2490) 38

บทที่ 3 การเข้าร่วมทำงานเครือข่ายนักวิจัย 48

บทที่ 4 ถอดกระบวนการ “ การจัดเวทีชาวบ้าน ” และ
“ สืบเสาะเนื้อหาประวัติศาสตร์ ” 54

บทที่ 5 แนวทางการนำเรื่องราวประวัติศาสตร์มาดำเนินการในโรงเรียน 78

ภาคผนวก

บุคคลอ้างอิง

บทที่ 1

สถาปณมิตาสตรกับเศรษฐกิจชุมชน ของหมู่บ้าน

บทที่ 1

สภาพภูมิศาสตร์กับเศรษฐกิจชุมชนของหมู่บ้าน

1. ข้อมูลด้านกายภาพของชุมชนบ้านเวียงหวาย

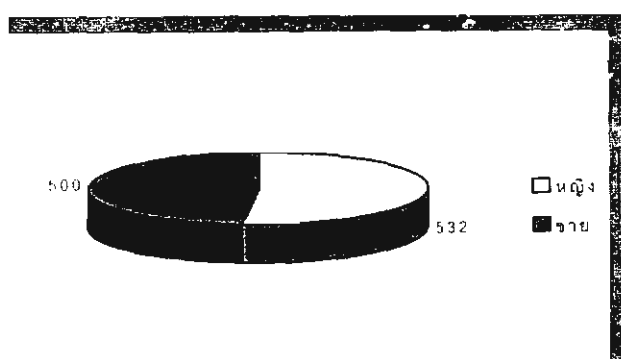
หมู่บ้านเวียงหวายเป็นหมู่บ้านเล็กๆ ตั้งอยู่ที่หมู่ 9 ตำบลม่อนปิ่น อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ อยู่ห่างจากตัวอำเภอฝางประมาณ 7 กิโลเมตร อยู่ห่างจากตัวจังหวัดเชียงใหม่ประมาณ 160 กิโลเมตรภายในหมู่บ้านมีถนนขอยติดต่อกันได้ทั่วถึง สภาพบ้านเรือนของชาวบ้านยังคงอนุรักษ์รูปแบบของบ้านแบบดั้งเดิม คือบ้านเรือนไม้ ปลูกแบบง่ายๆ มีส่วนน้อยที่มีการปลูกสร้างบ้านแบบสมัยใหม่

บ้านเวียงหวายได้แยกบ้านเรือนของคนในหมู่บ้านออกเป็นป๊อกใหญ่ๆ คือ

1. ป๊อกบ้านเวียงหวายแบ่งเป็นป๊อกนอกเวียงและป๊อกในเวียง ซึ่งป๊อกในเวียงถือเอาเขตที่ตั้งบ้านของอดีตผู้นำหมู่บ้านในยุคก่อนเป็นหลัก ปัจจุบันชาวบ้านที่อยู่ป๊อกในเวียงยังไม่ได้เอกสารสิทธิ์ที่ดินที่เป็นโฉนดที่ดิน แต่ยังคงเป็น นส.3 อยู่
2. ป๊อกหัวนาเตาบ่มส่วนใหญ่จะเป็นคนพื้นเมือง (คนไทย)
3. ป๊อกคันสูงจะเป็นคนไทใหญ่ที่เข้ามาประมาณ ปี พ.ศ. 2525 แต่มาอาศัยอยู่ที่หัวนาเตาบ่มก่อนแล้ว ย้ายขึ้นมาอยู่ที่บ้านคันสูงปัจจุบันในปี พ.ศ. 2537 ซึ่งเป็นเขตของป่าไม้

จำนวนประชากรและข้อมูลต่าง ๆ ของประชากร

1. จำนวนประชากรทั้งหมด 1,032 คน เป็นหญิง 532 คน เป็นชาย 500 คน ทั้งนี้ยังไม่รวมผู้ที่ไม่มีบัตรประจำตัวประชาชนมีจำนวนครัวเรือน 127 ครัวเรือน

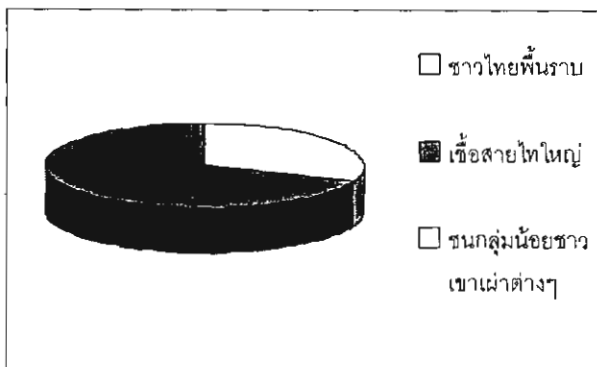
2. ขนาดของครัวเรือน

1. มีสมาชิกจำนวน 1-2 คน จำนวน 27 ครัวเรือน
2. มีสมาชิกจำนวน 3-4 คน จำนวน 109 ครัวเรือน
3. มีสมาชิกจำนวน 5 คนขึ้นไป จำนวน 101 ครัวเรือน

3. จำนวนประชากร 1,032 คน แบ่งตามอายุ

1. แรกเกิด - 6 ปี มีจำนวน 81 คน ชาย 41 คน หญิง 40 คน
2. อายุ 7 - 14 ปี มีจำนวน 162 คน ชาย 79 คน หญิง 83 คน
3. อายุ 15 - 18 ปี มีจำนวน 100 คน ชาย 49 คน หญิง 51 คน
4. อายุ 19 - 59 ปี มีจำนวน 602 คน ชาย 289 คน หญิง 313 คน
5. อายุ 60 ปีขึ้นไป มีจำนวน 87 คน ชาย 42 คน หญิง 45 คน

4. ประชากรมีสัญชาติไทยร้อยละ 46 ไม่มีสัญชาติไทย ร้อยละ 54

5. ประชากรแบ่งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์

1. ชาวไทยพื้นราบ ร้อยละ 31.2
2. เชื้อสายไทใหญ่ ร้อยละ 68.3
3. ชนกลุ่มน้อยชาวเขาเผ่าต่างๆ ร้อยละ 0.4

6. การศึกษา

1. ไม่ได้เรียนหนังสือร้อยละ 60.7
2. เรียนจบสูงสุดชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ร้อยละ 12.3
3. เรียนจบสูงสุดชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ร้อยละ 11

7. อาชีพหลักของสมาชิก

1. ทำการเกษตรของตนเองร้อยละ 0.1
2. รับจ้างทั่วไปร้อยละ 76.3
3. อื่นๆ ร้อยละ 23.6

8. จำนวนคนที่ไปทำงานนอกหมู่บ้าน 94 คน แบ่งเป็น

1. เด็กที่อายุต่ำกว่า 18 ปี จำนวน 21 คน ชาย 4 คน หญิง 18 คน
2. ผู้ที่มีอายุสูงกว่า 18 ปี จำนวน 73 คน ชาย 31 คน หญิง 42 คน

9. รายได้เฉลี่ยของครอบครัวต่อปี ประมาณ 249,463 บาท

1. น้อยกว่า 100,000 บาท จำนวนร้อยละ 13
2. 10,001 - 20,000 บาท จำนวนร้อยละ 36
3. 20,001 - 30,000 บาท จำนวนร้อยละ 29
4. 30,000 - 40,000 บาท จำนวนร้อยละ 7
5. มากกว่า 40,001 บาท จำนวนร้อยละ 14

10. การถือครองที่ดินทำกินต่อครัวเรือน

1. ไม่มีที่ดินทำกินร้อยละ 75.9

2. มีที่ดินทำกินต่ำกว่า 1 ไร่ ร้อยละ 0.1
 3. มีที่ดินทำกิน 1 – 3 ไร่ ร้อยละ 0.2
 4. มีที่ดินทำกิน 4 – 10 ไร่ ร้อยละ 1.3
 5. มีที่ดินทำกินมากกว่า 10 ไร่ ร้อยละ 2.5
11. สมาชิกในชุมชนมีหนี้สินร้อยละ 14.3
 12. น้ำเพื่อการเกษตรเพียงพอสำหรับการเพาะปลูกหรือไม่
 1. เพียงพอร้อยละ 84.8
 2. ไม่เพียงพอร้อยละ 15.2
 13. น้ำสำหรับการซักล้างในครอบครัวเพียงพอตลอดปีหรือไม่
 1. เพียงพอร้อยละ 72.2
 2. ไม่เพียงพอร้อยละ 27.8
 14. น้ำสำหรับใช้บริโภคในครอบครัวเพียงพอตลอดปีหรือไม่
 1. เพียงพอร้อยละ 70.9
 2. ไม่เพียงพอร้อยละ 29.1
 15. การมีข้าวเพื่อบริโภคในครัวเรือนตลอดปี
 1. เพียงพอร้อยละ 25.7
 2. ไม่เพียงพอร้อยละ 74.3
 16. เป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆ ในหมู่บ้าน
 1. เป็นสมาชิกกลุ่มในหมู่บ้านร้อยละ 75.5
 2. ไม่เป็นสมาชิกกลุ่มในหมู่บ้านร้อยละ 24.5

ลักษณะทางภูมิศาสตร์

ที่ตั้ง หมู่บ้านเวียงหวายตั้งอยู่หมู่ที่ 9 ตำบลม่อนปิ่น อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่

ทิศเหนือ ติดกับหมู่บ้านหัวฝาย ซึ่งมีประชากรเป็นชาวไทยใหญ่อยู่ปะปนกับจีนฮ่อซึ่งหมู่บ้านหัวฝายนี้อยู่ในตำบลโป่งน้ำร้อน

ทิศใต้ ติดกับหมู่บ้านห้วยงูใน และหมู่บ้านห้วยหมากเลี่ยม ซึ่งมีชาวไทยใหญ่ อาศัยปะปนกับชาวเขาเผ่าปะหล่อง

ทิศตะวันออก ติดกับหมู่บ้านเด่นชัยและบ้านป่าอ้น ชาวบ้านส่วนใหญ่เป็นชาวไทยพื้นเมืองจะมีชาวไทยใหญ่อยู่ปะปนบ้างเป็นส่วนน้อย

ทิศตะวันตก ติดต่อกับหมู่บ้านห้วยนาและสวนชา บ้านลาน ตำบลม่อนปิ่นซึ่งประชาชนในหมู่บ้านนี้ส่วนใหญ่จะเป็นคนไทยพื้นเมืองมีชาวไทยใหญ่อยู่ปะปนบ้าง

ลักษณะภูมิประเทศ

สภาพพื้นที่เป็นที่ราบสูงมีภูเขาล้อมรอบ ปัจจุบันภูเขาและเนินเขาเตี้ย ๆ ถูกเปลี่ยนสภาพเป็นสวนลิ้นจี่ สวนส้ม ตามพื้นที่ราบมีการปลูกหอมหัวใหญ่ กระเทียม สวนพริก มีการทำนาปี และสวนผักต่าง ๆ

สภาพภูมิอากาศ

- ฤดูหนาวอากาศจะค่อนข้างหนาวเย็นมากและมีพัดตลอดเวลาเนื่องจากตั้งอยู่บนพื้นที่สูงใกล้ภูเขา
- ฤดูร้อนก็จะร้อนมาก
- ฤดูฝนฝนก็จะตกบ่อยมาก

สภาพภูมิอากาศ

ในอดีตเมื่อประมาณ 10 กว่าปีที่ผ่านมามีสภาพอากาศจะแห้งแล้งมากน้ำไม่มีใช้ต้องลงไปตักน้ำจากเชิงเขาข้างล่างขึ้นมาใช้

การคมนาคม

ถนนสายหลักในหมู่บ้านเป็นถนนลาดยาง การคมนาคมสะดวกมารถประจำทางสายฝาง - บ้านลานวังผ่านทุก 1 ชั่วโมง ถนนเชื่อมติดต่อระหว่างหมู่บ้านเป็นถนนคอนกรีตเสริมเหล็ก ส่วนถนนซอยในหมู่บ้านมีทั้งถนนลูกรัง ถนนคอนกรีต สภาพพื้นที่ของหมู่บ้านเป็นที่ราบสูง

ดังนั้นสภาพถนนจึงสูง ๆ ต่ำ ๆ ไม่ราบเรียบ สภาพถนนที่ยังไม่ดี เป็นถนนดินแดง ทางน้ำไหลคือถนนที่เข้าไปบ้านต้นสูง ซึ่งตั้งอยู่บนเนินเขา คงยังจะต้องมีการพัฒนาปรับปรุงอีก สาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานหมู่บ้านเวียงหวายจัดเป็นหมู่บ้านขนาดกลางมีความเจริญพอควรสถานที่ให้บริการด้านสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานได้แก่

1. โรงเรียน มีโรงเรียนในหมู่บ้านจัดการศึกษาระดับชั้นอนุบาลถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ส่วนระดับมัธยมจะต้องเดินทางไปเรียนที่โรงเรียนบ้านม่อนปิ่น ซึ่งห่างจากหมู่บ้านเวียงหวายประมาณ 2 กิโลเมตร
- โรงเรียนบ้านเวียงหวายมีพื้นที่ประมาณ 5 ไร่ มีสนามกว้างขวาง จึงเป็นจุดรวมด้านการกีฬา การออกกำลังกายของคนในหมู่บ้าน มีครูปฏิบัติหน้าที่ในโรงเรียนรวม 8 คน และมีจำนวนนักเรียนทั้งหมด 150 คน นักเรียนในเขตบริการคือนักเรียนที่ตั้งบ้านเรือนอยู่ในหมู่ที่ 9 , 13

2. **สถานีอนามัย** ชาวบ้านในหมู่บ้านจะไปรับบริการจากสถานีอนามัยม่อนปิ่น ซึ่งอยู่ห่างจากหมู่บ้านประมาณ 1.5 กิโลเมตร แต่ถ้าชาวบ้านจะไปรักษาตัวที่โรงพยาบาลฝางก็ต้องเดินทางโดยรถประจำทางประมาณ 6 กิโลเมตร ซึ่งก็คิดว่าด้านการบริการอนามัยมีความสะดวกรวดเร็ว

3. **ด้านไฟฟ้า , ประปา , โทรศัพท์** มีไฟฟ้าใช้อย่างทั่วถึงในบริเวณหมู่บ้าน ด้านประปาก็ใช้ประปาภูเขา มีโทรศัพท์ใช้ตามบ้านเรือนและมีโทรศัพท์สาธารณะใช้ในหมู่บ้าน

ภาษา

ชาวบ้านมีภาษาเฉพาะคือ ภาษาไต เป็นภาษาพูด ภาษาเขียนใช้ภาษาไตเงินมีลักษณะคล้ายภาษาเมืองล้านนามาก การใช้ภาษาพูดชาวบ้านส่วนใหญ่จะใช้ภาษาไทใหญ่พูดสื่อสารกันภายในชุมชนเดียวกัน แต่ถ้ามีการติดต่อกับคนไทยก็จะพูดภาษาพื้นเมืองปะปนบ้าง แต่สำเนียงก็ยังเป็นภาษาไทใหญ่ ส่วนเด็ก ๆ เมื่ออยู่ในโรงเรียนจะพูดภาษากลางกับครู แต่กับเพื่อนนักเรียนด้วยกันเด็ก ๆ จะใช้ภาษาไทใหญ่ แต่จะเป็นไทใหญ่แบบมีการผสมผสานภาษาพื้นเมืองเข้าไปด้วยบางคำจัดเป็นภาษาไทใหญ่แบบใหม่ แต่ถ้าผู้สูงอายุคนเฒ่าคนแก่ในหมู่บ้านยังคงใช้ภาษาไทใหญ่แบบเก่า ความแตกต่างของภาษาไทใหญ่แบบเก่าและไทใหญ่แบบใหม่

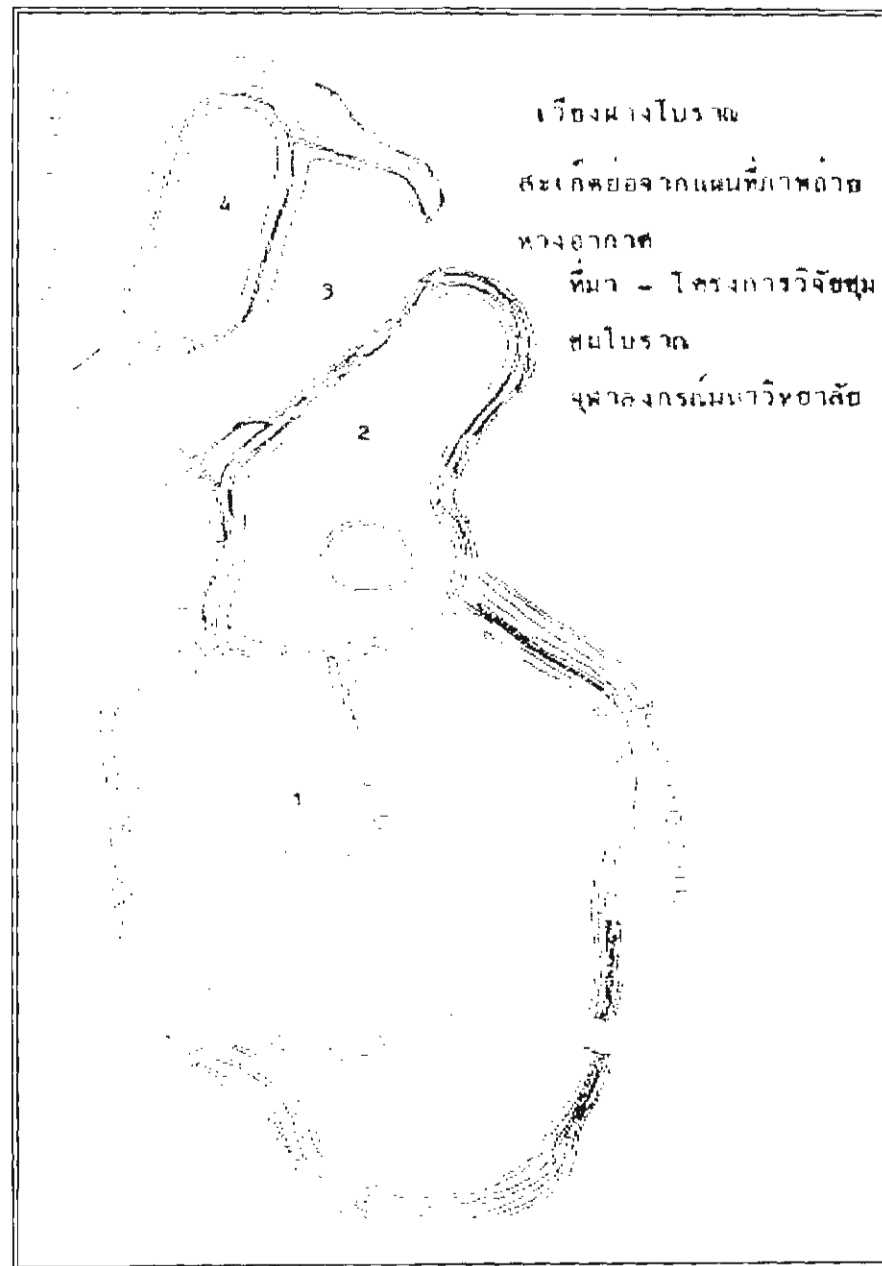
- 1 ภาษาไทใหญ่เก่า มีความเป็นไตมาก ไม่มีภาษาพื้นเมืองของไทยปะปนด้วยเลย คนไทยจึงฟังแทบไม่รู้เรื่อง
- 2 ภาษาไทใหญ่แบบใหม่ จะมีภาษาพื้นเมืองของไทยปะปนอยู่มาก ซึ่งคนไทยพอจะฟังรู้เรื่องอยู่บ้าง

ลักษณะเด่นของชุมชนไทใหญ่

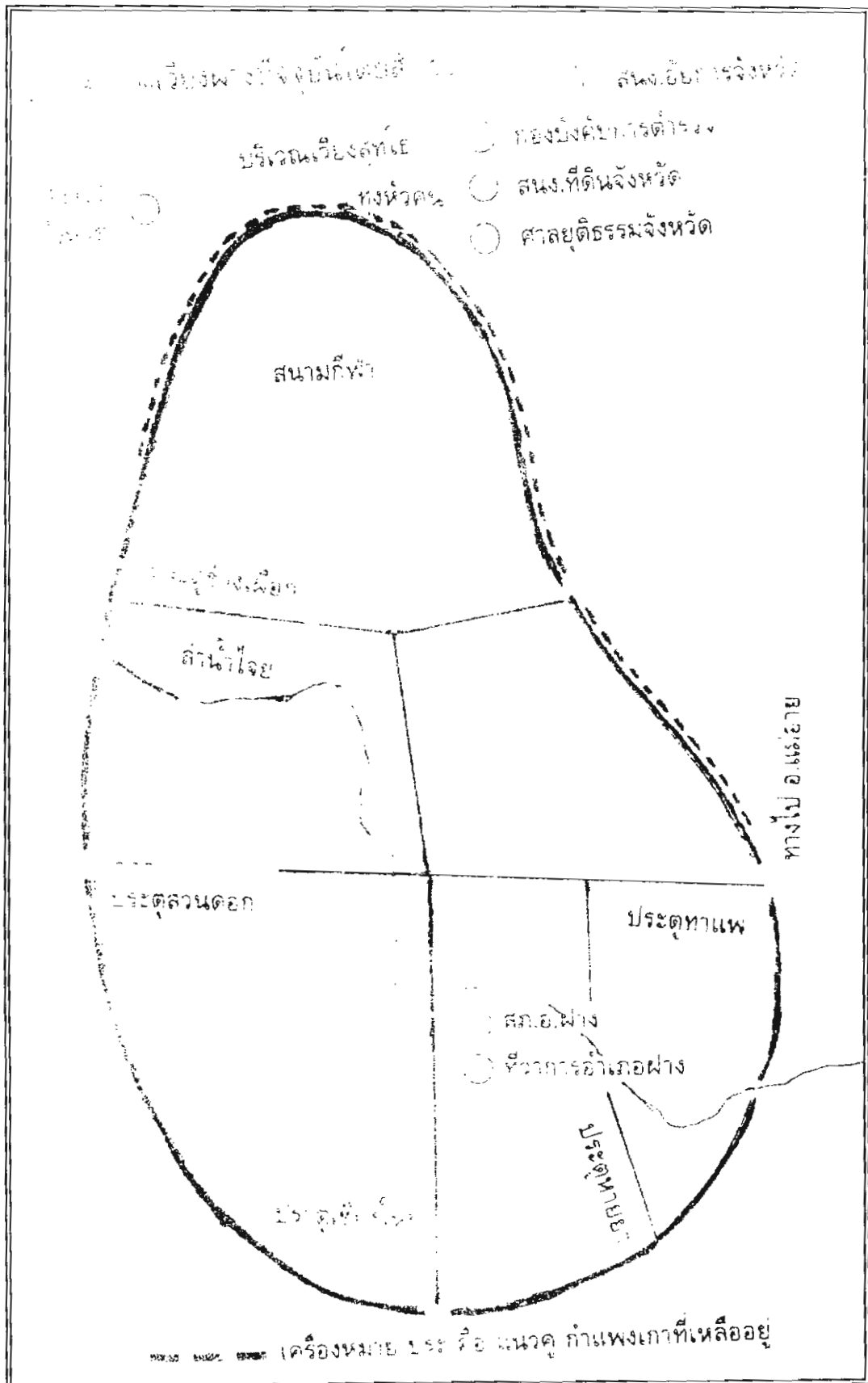
ชุมชนไทใหญ่จัดว่าเป็นชุมชนที่มีความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมอีกชุมชนหนึ่ง คนไทใหญ่เป็นนักอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีอย่างเหนียวแน่น สิ่งที่น่าบอกถึงความเป็นไทใหญ่ได้ดีที่สุดคือ

1. ภาษา คนไทใหญ่จะไม่ทิ้งภาษาของตนเองจะพูดสื่อสารด้วยภาษาของตนเองเสมอ
2. ประเพณี คนไทใหญ่ จะยึดมั่นในประเพณีโบราณจะสืบทอดต่อ ๆ กันมาโดยความเป็นไทใหญ่โบราณให้มากที่สุด เช่น ประเพณีปอยเตี๋ยน ปอยสา่งลอง ประเพณีออกพรรษาของไทใหญ่ โดยจะทำข้าวากูไปขันตอ (ขอขมา) ผู้ใหญ่ที่นับถือ ผู้สูงอายุ
3. วัฒนธรรมความเป็นอยู่ คนไทใหญ่ยังรักษาเอกลักษณ์ของความเป็นไทใหญ่อย่างเหนียวแน่นอย่างเรื่องอาหารการกิน แม่หนู ได้เล่าว่า “ คนไตชอบกินถั่วเน่าเค็ม (ถั่วเหลืองเป็นแผ่น) แกงผักเขียวเฮาก่อใส่ถั่วเน่าเค็ม แกงอะหยั่งก่อใส่ถั่วเน่า จิ้นบ่าใส่ก่อได้ คนไปไปป่าในคอกมีข้าวสุก มีถั่วเน่าเค็มก่อป้อแล้ว ” วัฒนธรรมการปลูกสร้างบ้านเรือนก็เช่นกัน จะเน้นความเรียบง่าย ปัจจุบันมีการปลูกบ้านแบบสมัยใหม่กันมากขึ้นแต่เป็นบ้านแบบไทใหญ่ก็ยังคงมีให้เห็นอยู่มากสิ่งที่ทุกบ้านไม่ว่าจะปลูกแบบไหนจะขาดไม่ได้คือหิ้งพารา (หิ้งพระ) และคนไทใหญ่จะมีความนับถือศรัทธาในพระพุทธศาสนา มาก แม่เฒ่าแซกพูดว่า “ หิ้งพาราจะต้องเปลี่ยนน้ำเปลี่ยนหมอก (ดอก) ตลอดบ่าที่อมันแห้ง คิงวันต้องใส่ข้าวมูล (ขนหมู) เป็นว่าเอาไปต่างขอมตอ (ถวายพระ) ” การแต่งกายก็นิยมแต่งชุดไทใหญ่ในวันสำคัญทางศาสนาและเทศกาลที่สำคัญของหมู่บ้าน

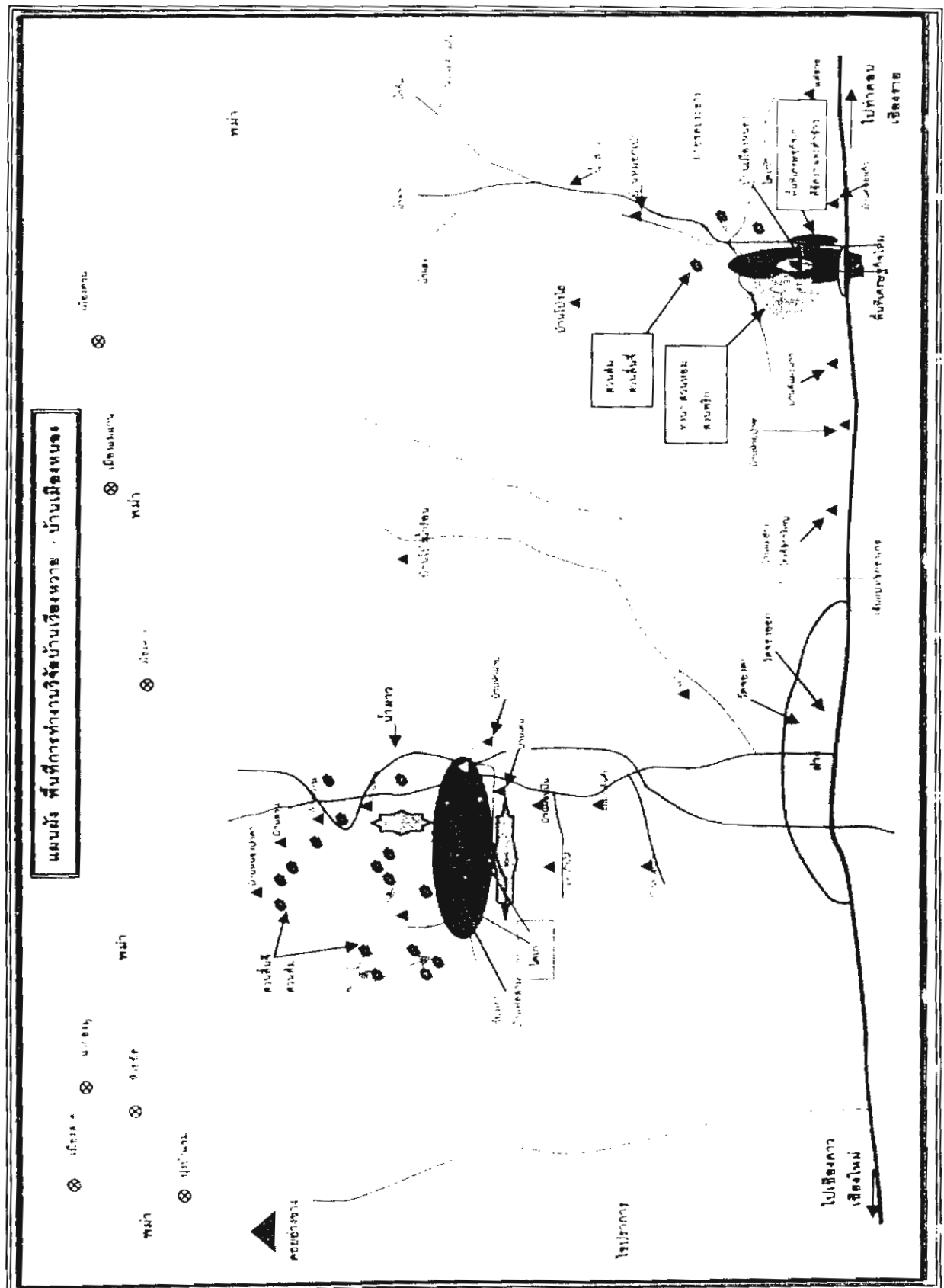
แผนที่เวียงฝางโบราณ

แผนที่อำเภอฝางปัจจุบัน

แผนที่หมู่บ้านเวียงหวายและหมู่บ้านใกล้เคียง

เมืองเวียงฝางเก่า

ร่องคูเมืองเวียงฝางเก่า ช่วงนี้สาขาภิบาลชุดสองร่องคูไว้น้ำค้าง
เป็นร่องคูด้านทิศตะวันออก ใกล้วัดเทพอำนวย ด้านอินไม่เหลือแล้ว

ภาพนี้นำมาจากหนังสือประวัติเมืองฝาง ของ อินสวร เข้มแสง

รูปคูเมืองเก่า เวียงนางคำเอ๋ย หนังสือประวัติเมืองฝาง ของ อินศร แยมแสง

รูปสภาพทางเข้าหมู่บ้านเวียงหวายในปัจจุบัน (ปี พ.ศ. 2545)
ถ่ายเมื่อวันที่ 25 มิถุนายน พ.ศ. 2545 โดย อุไรวรรณ แก้วคำมูล

2. เศรษฐกิจชุมชนเวียงห้วย

ปัจจุบันคนในชุมชนเวียงห้วยร้อยละ 70 ประกอบอาชีพรับจ้าง ซึ่งแบ่งเป็นรับจ้างเกี่ยวกับงานด้านเกษตรภายในหมู่บ้านร้อยละ 50 % รับจ้างทั่วไป เช่น อยู่ร้านอาหาร , ทำงานบ้าน ประมาณร้อยละ 20 % ซึ่งแยกเป็นแบบเช้าไปเย็นกลับคิดเป็น 60 % และเป็นแบบไปอยู่ในแหล่งรับจ้างที่อยู่นอกหมู่บ้านประมาณร้อยละ 10 % ซึ่งมีทั้งแรงงานที่อยู่ในตัวอำเภอฝาง ตัวจังหวัดเชียงใหม่ และต่างจังหวัด เช่น กรุงเทพฯ ฯ จังหวัดทางแถบภาคใต้ (พ.ศ. 2545)

การประกอบอาชีพนอกจากการรับจ้างแล้วยังมีการประกอบอาชีพเกษตรกรรมซึ่งครอบครัวที่ทำการเกษตรแบบพอเพียงมีประมาณ 85 ครอบครัว และครอบครัวที่ทำการเกษตรแบบเชิงเดี่ยว ทำเป็นรายได้หลักประมาณ 25 ครอบครัว ส่วนเลี้ยงสัตว์ไม่มีให้เห็นเด่นชัด ส่วนใหญ่ก็เลี้ยงหมู เลี้ยงไก่ เป็นบางบ้าน ซึ่งก็ทำกันไม่มากนัก เท่าที่มีคนในหมู่บ้านที่เลี้ยงไก่เป็นลักษณะฟาร์มส่งไข่ออกขายให้ตลาดในตัวอำเภอฝางมีอยู่ 1 ฟาร์มเท่านั้น และมีบ้านผู้นำ เยาวชนที่หันมาเลี้ยงกบ และปลาดุก จากการที่ได้รับงบประมาณการสนับสนุนจากโครงการ ILO มีอีก 1 ครอบครัว

พ่อส่วนคำเล่าว่าชาวบ้านเวียงห้วยส่วนใหญ่แทบจะทุกบ้านจะประกอบอาชีพเกษตรแบบพอเพียงคือทำพอกินและมีแบ่งขายบ้างการจำหน่ายก็ขายให้กับพ่อค้าคนกลาง หรือบางทีก็นำไปขายเองที่ตลาด และบางทีก็นำไปขายให้กับครอบครัวที่เขาปลูกมากๆ ซึ่งครอบครัวที่ทำการเกษตรแบบพืชเชิงเดี่ยวมีประมาณ 20 กว่าครอบครัวและเป็นแหล่งจ้างงานของคนในหมู่บ้านประมาณ 4 - 5 ครอบครัว สำหรับชาวบ้านที่ทำเกษตรแบบพอเพียงก็จะรับจ้างด้านการเกษตรไปด้วยในช่วงที่ว่างจากงานของตน

ส่วนอาชีพอื่นๆ ในชุมชนก็มีอาชีพการขายของชำเป็นร้านเล็กๆ น้อยๆ ประมาณ 4 ร้าน มีตูดกาดที่รับซื้อผัก อาหารสด อาหารแห้งมาจากตลาดโชกฉานในตัวอำเภอฝาง และตลาดหนองขาวอีกประมาณ 5 ร้าน มีร้านขายก๋วยเตี๋ยว ขนมจีนอีกประมาณ 5 ร้าน ซึ่งในช่วงเย็นจะมีขายอาหารสำเร็จ เช่น ลาบ ไข่ย่าง เนื้อย่าง

ความนิยมในการบริโภคของคนไทใหญ่ค่อนข้างจะเป็นแบบเรียบง่ายไม่ฟุ้งเฟ้อเพื่อพุ่มเฟิย อาหารการกินก็นิยมทำกินกันเองส่วนใหญ่อาหารหลักก็จะเป็นผักที่เขียวทุกชนิด และที่ขาดไม่ได้คือถั่วเน่า (ถั่วเหลือง นำนามาหมักและทำให้เป็นแผ่นตากแห้ง เก็บไว้รับประทานได้นาน ๆ) เพราะอาหารทำอย่างของคนไทใหญ่นิยมใส่ถั่วเน่าเป็นเครื่องปรุง และคนไทยใหญ่มักจะเคร่งครัดในศาสนา คนเฒ่าคนแก่นิยมรับประทานอาหารเจ หรือมังสวิรัต จึงทำให้ช่วยประหยัดในด้านการกิน ส่วนค่านิยมด้านการแต่งตัว และการใช้ของพุ่มเฟิย ก็ไม่ค่อยแพร่หลาย ครอบครัวที่มีฐานะดีเท่านั้นที่จะให้ความสำคัญในด้านนี้ แต่ถ้าเป็นชาวบ้านทั่วไปที่มีฐานะปานกลางหรือค่อนข้างยากจน จะเน้นความสำคัญในเรื่องดังกล่าวพวกเขาจะแต่งกาย ใช้ของจำเป็นในชีวิตแบบเรียบง่าย การปลูกบ้านก็ทำแบบง่ายๆ ไม่สิ้นเปลืองอะไรมากนัก คนไทใหญ่จัดเป็นชุมชนที่อนุรักษ์นิยม พวกเขาค่อนข้างจะพอใจที่จะมีวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม นอกจากคนในชุมชนที่มีโอกาสออกมาสัมผัสเกี่ยวข้องกับคนไทยในเมือง เช่น พ่อค้า , นักเรียน , นักศึกษา เท่านั้นที่รับเอาวัฒนธรรมความเป็นอยู่ของคนนอกเข้าไปใช้ในหมู่บ้าน

อาชีพรับจ้างอื่นๆที่นอกเหนือจากการรับจ้างด้านเกษตรกรรมก็มีบ้าง แต่ไม่มาก เช่น ช่างตัดเสื้อผ้าทั่วไปมี 1 ร้าน ร้านที่รับตัดเสื้อผ้าชุดไทใหญ่ทั้งของหญิงและชายมี 2 ร้าน ซึ่งร้านตัดชุดไทใหญ่เพิ่งเปิดเมื่อ

ประมาณเดือน มิถุนายน พ.ศ. 2545 นี้เอง ซึ่งได้สอบถามเจ้าของร้านก็ได้ความว่าที่เปิดร้านตัดชุดไทใหญ่เพราะตนเอง (เจ้าของร้าน) อพยพมาจากชายแดนพม่าก็ไม่รู้จะมาประกอบอาชีพอะไร ก็มีความรู้ที่ติดตัวมาคือ ช่างตัดผ้าชุดไทใหญ่ ก็เลยตัดสินใจมาเปิดร้านตัดผ้าโดยขอเช่าบ้านของคนเวียงหาวยที่เขาอยู่มานานแล้ว ก็ปรากฏว่าได้รับความนิยมจากคนไทใหญ่โดยเฉพาะคนไทใหญ่ที่เพิ่งย้ายมาอยู่เมืองไทยใหม่ๆ (ไตใหม่) เขาจะซื้อไปไปวัดไปทำบุญหรือเวลามีงานประจำปีของหมู่บ้าน รากก็ตกชุดละประมาณ 500 บาทตัดด้วยผ้าธรรมดาที่ราคาไม่แพงมากนัก แต่ถ้านำผ้ามาเองคิดค่าตัด (ค่าฝีมือ) ราคาชุดละ 200 บาท

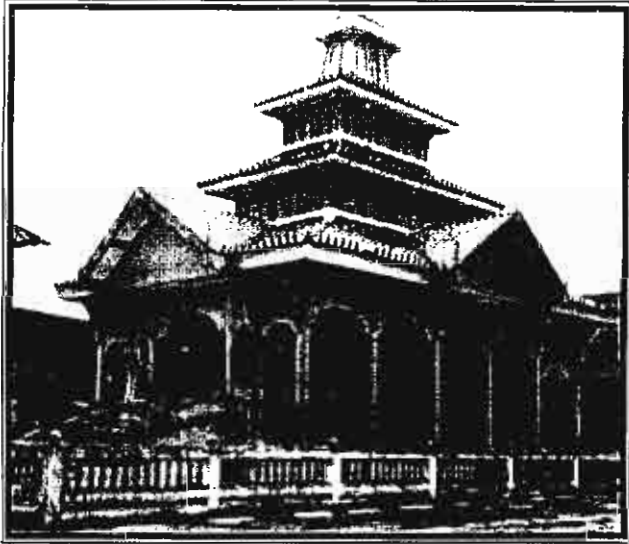
ส่วนอีกร้านหนึ่งเป็นของคนเวียงหาวย (ไทใหญ่เก่า) ร้านนี้ก็เพิ่งเปิดได้เล็กน้อยร้านนี้ส่วนใหญ่จะตัดให้คนไทย (ไทใหญ่เก่า) ที่ก่อนข้างมีฐานะจะเป็นชุดไทใหญ่ที่ตัดด้วยผ้าเนื้อดีมีลวดลายสวยงาม ส่วนราคาก็ประมาณชุดละ 800 – 1,000 บาท ซึ่งก็สามารถพูดได้ว่าตั้งแต่มีร้านตัดชุดไทใหญ่ ทำให้กระแสการแต่งกายแบบอนุรักษ์ไทใหญ่ เริ่มกลับมาอีกครั้งตั้งแต่ , ผู้ใหญ่ โดยเฉพาะช่วงเช้าพระภิกษุเราจะเห็นภาพหนุ่มสาว และเด็กๆ แต่งชุดไทใหญ่ไปวัดอย่างสวยงาม อีกทั้งโรงเรียนบ้านเวียงหาวยก็มีการเชิญชวนให้เด็กนักเรียนร่วมแต่งกายชุดไทใหญ่ทุกวันศุกร์ นักเรียนที่เป็นคนพื้นเมืองก็ให้แต่งชุดไทยล้านนา แต่นักเรียนในโรงเรียนบ้านเวียงหาวย 90 % จะเป็นคนไทใหญ่

จากการพูดคุยกับตัวแทนกลุ่มแม่บ้านเวียงหาวยถึงเหตุผลที่มีการย้ายแรงงานออกไปจากพื้นที่น้อยมากเพราะคนไทใหญ่รักและผูกพันกับถิ่นฐานบ้านช่อง เขาพูดว่า “ เขาพอใจที่ได้ได้อยู่ได้กินบ้านเขา มีเงินน้อยก็ใช้น้อยมันก็อยู่ได้ ไปอยู่บ้านเป็นเมืองเป็นเขาบู้จักไผ่ กำนันอยู่ก่บ่าเหมือนบ้านเขา คนใดชอบคนเข้าวัดเข้าวาไปอยู่ดีอื่นบ่าได้เข้าวัดเข้าวามันบ่าม่วนใจ ” คำพูดเป็นคำพูดที่จริงใจที่ได้บอกว่า “ ที่คนใดไม่ยอมออกไปทำนอกต่างถิ่นเพราะว่าเขาบ่ามีบัตรประชาชน ออกไปก็จะได้โดนจับ ความรู้ก็มีน้อยบางที่พ่อเลี้ยง (นายจ้าง) เป็นก็โกงค่าแรงเอาโดยมันเสี่ยงและลำบาก ผู้ที่อยู่บ้านเขาบ่าได้ งานฮับจ้างก็ตั้งมีตลอดถ้าฮับฮับตั้งบ่อดตาย ช่วงไหนมีรายได้ก็แบ่งเงินเก็บไว้บ้าง ช่วงไหนงานมันบ่ามีก็เอาเงินเก็บออกมาใช้หากินอยู่อย่างประหยัดก็พออยู่ได้ แต่ก็มีบางคนเขาใช้จ่ายดีเขาก็ลำบากบางครอบครัวต้องทิ้งลูกไปทำงานเชียงใหม่ บางคนก็อพยพเข้ามาใหม่ก็หลงผิดไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดก็โดนจับไปถ้าเขาประหยัดอดทนลำบากเขาก็บ่าเป็นอย่างนั้น ”

คมกริช เขาวชนของบ้านต้นสูงบอกว่า “ คนไทใหญ่ที่ไปยุ่งเกี่ยวกับสิ่งผิดกฎหมาย หรือที่มีปัญหาหลักขโมยกันส่วนใหญ่จะเป็นพวกที่อพยพเข้ามาใหม่ เขาไม่มีงานทำ ไม่มีที่อยู่ บางคนก็กลับออกไปอยู่เมืองนอกตามเดิม บางคนก็ทำในสิ่งที่ไม่ถูกต้อง เพราะเขาอพยพเข้ามาตามกลางทุ่งจะอยู่กันเยอะมาก แต่อย่างไรก็ตามเรื่องแรงงานที่จะรองรับคนไทใหญ่ก็ยังไม่มีเพียงพอเพราะในหมู่บ้านมีโกดังหอม 3 โกดัง แต่ละโกดังจะมีคนงานประมาณ 40 – 60 คน มีฟาร์มไก่ 1 ฟาร์ม มีสวนส้ม , สวนลิ้นจี่ , งานในไร่กระเทียม , หอมหัวใหญ่ซึ่งจะมีให้ทำกันตลอด นอกจากนี้พวกผมบางทีก็ไปรับจ้างทำงานโรงงานทำลั่นจี้กระป๋อง , อาหารกระป๋องที่บ้านอย่าง , บ้านแม่ข่า จะมีรถมารับส่งคนงานทุกวัน ผมว่าถ้าใครขยันทำมาหากินรู้จักประมาณการใช้จ่ายเราก็คงอยู่กันได้ ”

สถานที่สำคัญในชุมชน

เนื่องจากชุมชนไทใหญ่จะให้ความสำคัญด้านพุทธศาสนาคนไทใหญ่จะนิยมทำบุญเข้าวัด ดังนั้นสถานที่สำคัญของหมู่บ้านก็คือ วัด ซึ่งในที่นี้จะขอกล่าวถึงสถานที่สำคัญทางศาสนา 2 แห่ง

1. วัดสุนทราวาส หรือวัดเวียงหวาย เริ่มสร้างขึ้นเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2450 โดยการร่วมแรงร่วมใจของชาวบ้าน ช่วยกันตัดไม้จากป่าและช่วยกันปลูกสร้างโดยใช้ศิลปะการก่อสร้างแบบไทใหญ่ และได้มีการพัฒนาปรับปรุงมาเรื่อยๆ จนถึงสมัยที่หลวงพ่อดายคำ ซึ่งเป็นเจ้าอาวาสชาวไทใหญ่ ได้มาจำพรรษาที่วัดเวียงหวายอยู่ในตำแหน่งเจ้าอาวาสวัด ก็ได้สร้างโรงเรียนพระปริยัติธรรม , ศาลา และทำให้วัดเวียงหวายมีศิลปะการก่อสร้างที่งดงาม ตามแบบของไทใหญ่ ปัจจุบันวัดเวียงหวายมีพระสงฆ์จำนวน 11 รูป มีสามเณร จำนวน 11 รูป มีพระ 7 รูป โดยมีพระจีน

เป็นเจ้าอาวาสวัด ซึ่งพระเณรและเจ้าอาวาสก็จะจะเป็นพระที่มีเชื้อสายไทใหญ่

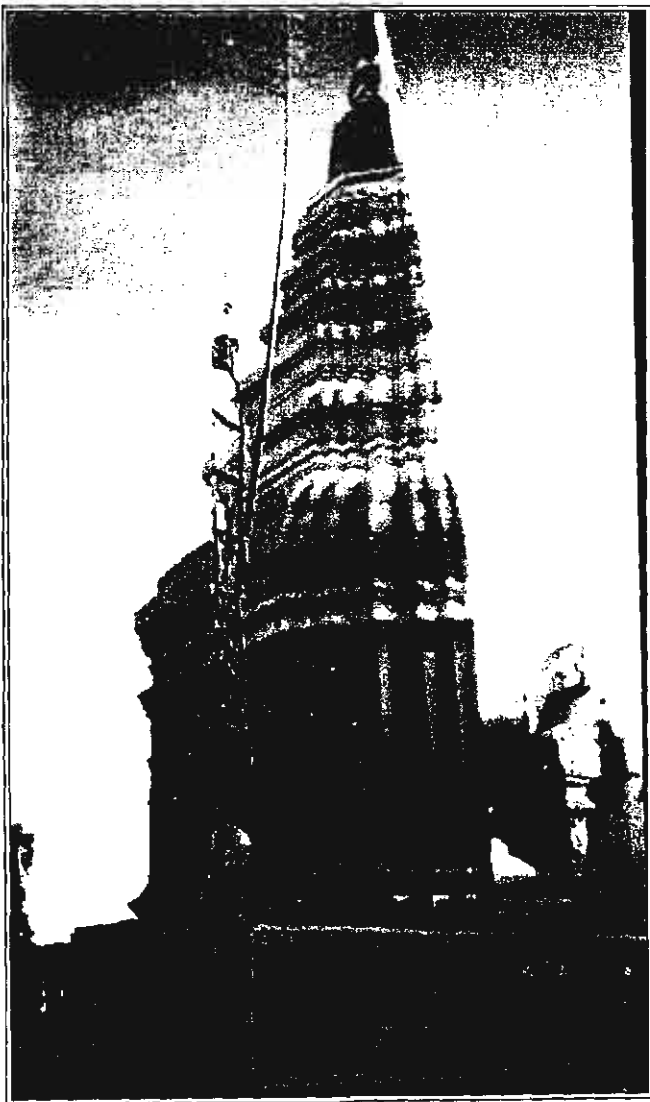
วัดเวียงหวายมีศรัทธาร้อยละ 99 เป็นคนไทใหญ่ ในวันสำคัญทางศาสนาและวันที่มีประเพณีสำคัญของชาติไทใหญ่ คนในชุมชนจะมาประกอบพิธีที่วัดเป็นจำนวนมากอย่าง เช่น วันออกพรรษา วันเข้าพรรษาจะมีคนเฒ่าคนแก่ คนหนุ่มคนสาวและเด็กๆ จะมาร่วมทำบุญที่วัดกันอย่างมากมายจนล้นวัด และในช่วงเข้าพรรษา คนเฒ่าคนแก่ก็จะไปจำศีลที่วัดเป็นจำนวนมากประมาณ 80 – 130 คน ซึ่งถ้าเทียบกับวัดของคนพื้นเมืองแล้ว จะเห็นว่าแตกต่างกันรับ คนพื้นเมืองจะมานอนจำศีลที่วัดกัน วัดละไม่เกิน 20 – 30 คน บางวัดมีเพียง 6 – 8 คนเท่านั้น ทั้งนี้จากการสอบถามได้ทราบว่าคนไทใหญ่นิยมจำศีล นอนวัดกัน เพราะเหตุผลดังนี้ คือ

1. ต้องการทำบุญไว้ถวายภักทน้ำ ซึ่งคนไทใหญ่มีความเชื่อว่าหากทำบุญมากๆ จะได้ไปเกิดร่วมศาสนากับพระศรีอริยเมตตรัย
2. มีความคิดว่าชาตินี้ พวกเขาเกิดมาได้รับความลำบาก การทำบุญไว้เยอะๆ จะทำให้ชีวิตของพวกเขาประสบแต่สิ่งที่ดี ๆ ทำให้ช่วยผ่อนเบาความทุกข์ ความลำบากที่ได้รับและเพื่อชาติหน้าจะได้มีชีวิตที่สุขสบายกว่านี้
3. เป็นกิจกรรมที่สืบต่อกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ ในเรื่องการนิยมนำบุญทำทาน
4. เป็นการหาพื้นที่ทางสังคมของคนสูงอายุที่ไปรวมตัวกันที่วัดเพื่อปฏิบัติธรรมและได้พูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน
5. จากการสอบถามผู้รู้บางท่านได้ความเห็นว่าเป็นกุศโลบายที่พม่าต้องการวางพื้นฐานให้คนไทใหญ่

เข้าวัดเข้าวา เพื่อกล่อมจิตใจให้เฝื่องธรรม ไม่คิดจะลุกขึ้นมากอบกู้บ้านเมืองคืนจากพม่า เพราะคนปฏิบัติธรรม ย่อมละซึ่งกิเลส ความโมหะ โทสะ และใช้ชีวิตสันโดษที่เมื่อนอก(พม่า) พม่าจะตั้งรางวัลให้หมู่บ้านที่มีการ ปฏิบัติธรรม จำศีลนอนวัดกันโดยทั่วหน้า ไม่ว่าเพศใดวัยใด ก็จะได้รับรางวัลจากพม่า

ไม่ว่าจะด้วยเหตุผลใดก็ตามการที่คนไทใหญ่ฝักใฝ่ในการปฏิบัติก็เกิดผลดีตามมาทั้งนั้น เพราะผู้ ประพฤติปฏิบัติในธรรมย่อมเกิดความสุข ดังนั้นวัดจึงเป็นหัวใจหลักของ ชนชาวไทใหญ่ที่จะขาดไม่ได้ ศรัทธา ที่มาร่วมทำบุญที่วัดเวียงหาวยก็ถือหมู่ที่ 9 บ้านเวียงหาวย (ไทใหญ่เก่า) , บ้านใหม่คันสูงที่อยู่ติดดอยธาตุ , บ้านเด่น , บ้านป่าอิน ที่เป็นคนไทใหญ่ บ้านห้วยนางสาว ส่วน เป็นคัน

2. วัดพระธาตุจุฬามณีศรีกาญจนภิเษก หรือวัดดอยธาตุ สร้างในเขตของกรมป่าไม้ ซึ่งผู้ที่เป็น หัวเรี่ยวหัวแรงสำคัญในการสร้างคือ ท่านเจ้าคุณมหาบุญเลิศซึ่งเป็นเจ้าอาวาสวัดเจติยัม ได้ไปพบซากเจติย์ บริเวณป่าบนเขาซึ่งขณะนั้นคนไทใหญ่ที่อยู่เตาบามห้วยได้ย้ายขึ้นไปอยู่บริเวณนั้น โดยขออาศัยอยู่ชั่วคราวใน

เขตกรมป่าไม้ ท่านเจ้าคุณมหาบุญเลิศเห็นว่า ควรสร้าง วัดให้คน ไตคันสูง ได้ไปทำบุญกันสะดวกเพราะถ้าจะ มารวมกับวัดเวียงหาวยก็เดินทางลงดอยมาก่อนข้างกล และลำบาก จึงคิดจะสร้างวัดใหม่บริเวณที่พบซากเจติย์ เก่า โดยปรึกษากับลุงอ่อง คันธิและชาวบ้านเวียงหาวย คันสูง เมื่อได้ผู้มีจิตศรัทธาจึงขุดรื้อซากเจติย์เก่าออก เพราะสืบทราบมาว่า เจติย์เก่าที่เห็น ย้ายมาจากตลาด เวียงหาวยยุคพ่อล้ามลูกชายของพ่อล้ามได้มาสร้างไว้แต่ สร้างจากเงินที่ไปปล้นเขามา เมื่อสร้างเสร็จฟ้าก็ผ่าลง ค้ พระธาตุเสียวหาย ชาวบ้านสมัยนั้น จึงย้ายขึ้นไปบน ดอยธาตุ บริเวณที่ท่านเจ้าคุณมหาบุญเลิศไปพบ ปี 2538 ก็มีการรื้อซากเจติย์ก็ได้ไปอัญเชิญ พระจาก เชียงตุงมาทำพิธี ซึ่งก็ไม่พบของมีค่าอะไร คาดว่าคงมี คนมาขโมยขุดเอาไป แต่กลับ ไปพบสิ่งที่ไม่ดี เช่น ฝาดู กางเกงในผู้หญิง ที่ฝังลึกมาก เขาเอารถแม็คโครขุดลง ไปจึงพบพ่อเฒ่าอ่อง เล่าให้ฟังว่าคงมีคนเอามาใส่ไว้ เพื่อต้องการ

พระธาตุจุฬามณีศรีกาญจนภิเษก

ถ่ายเมื่อวันที่ 25 เมษายน พ.ศ.2545

วัดพระธาตุจุฬามณี

ชมคนไทใหญ่ เนื่องจากผ้าถุงและกางเกงในที่เห็นเป็นของพม่า ไม่ใช่ของคนไทใหญ่ เหตุที่ทำเช่นนี้ เพราะพม่าต้องการชมคนไทใหญ่ต้องการมีอิทธิพลเหนือคนไทใหญ่จึงนำของค่ามาฝังไว้ใต้ฐานเจดีย์ ซึ่งเป็นสิ่งที่คนไทใหญ่เคารพบูชา ดังนั้นจะมีการขุดหรือขากเจดีย์เก่าออกจนหมดแล้วเกรดใหม่และเริ่มสร้างเจดีย์ใหม่ปี พ.ศ. 2543 โดยมีศรัทธาทั้งจากในหมู่บ้านคนไทใหญ่ จากตัวอำเภอฝาง , ต่างจังหวัดมาร่วมเป็นศรัทธาสร้าง โดยวัดพระธาตุมีทั้งที่เป็นส่วนของพระพุทธรูป และองค์ประกอบแบบวัดทั่วไป กับส่วนที่เป็นของคนจีนที่นับถือพุทธคือ เจ้าแม่กวนอิม

ปัจจุบันวัดพระธาตุจุฬามณีได้สร้างถาวรวัตถุที่สวยงามมากมายและแลเห็นเด่นชัด เนื่องจากตั้งบนภูเขา มีศรัทธาจากที่ต่างๆ ทั้งคนไทย คนจีน ไปแะเวเวียนนมัสการ กราบไหว้ไม่ขาดและเป็นวัดที่คนไทใหญ่คั่นสูง

ใช้เป็นสถานที่ประกอบพิธีทางศาสนาและประเพณีที่สำคัญต่าง ๆ นอกจากนี้ปัจจุบันบริเวณศาลาแบบชั่วคราวของวัดยังเป็นที่ยืนหนังสือของเด็กไทใหญ่ใหม่ที่เพิ่งอพยพตามพ่อแม่ของเด็กเหล่านี้จึงนำเด็กไปเรียนทั้งภาษาไทย และภาษาไตที่วัด โดยการเอื้อเฟื้อจากมูลนิธิสวน จากต่างประเทศ

ดังนั้นวัดพระธาตุจุฬามณีจึงเป็นสถานที่ที่สำคัญทางศาสนาของแห่งหนึ่งที่เป็นศูนย์ธรรมของคนไทใหญ่ที่หมู่บ้านเวียงหาวย ปัจจุบันมีสามเณรและพระมาเรียนพระปริยัติธรรม ประมาณ 80 รูป เจ้าอาวาสคือ พระหลู่ รักษาการแทนท่านเจ้าคุณมหาบุญเลิศ

รูปวัดเวียงหาวยปัจจุบัน (ปี พ.ศ. 2545)

ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพเศรษฐกิจในสมัยก่อนกับปัจจุบัน

แม่เฒ่าแขก . พ่อส่วยคำ , แม่หนู และผู้สูงอายุหลายคนที่นั่งคุยกันได้เล่า “ แม่เฒ่าว่าความเป็นอยู่เมื่อก่อนมันลำบาก ต้องดำข้าว โปะะหลัว (ผ่าฟัน) ของกินของตานก็หายาก น้ำไฟก็ปาสะควกเหมือนสมัยนี้ ต้องดำโกม , หาบน้ำ เสื้อผ้าก็ต้องทอเอาคนเดียว ไปเก็บฝ้ายมาปั่นมาทอกว่าจะได้เสื้อได้โถ้น (กางเกง) สักตัวมันลำบากขนาด แต่วามันสบายใจ สมัยก่อนดึก (ลำบาก) ภายหลังมันสบายใจ สมัยนี้รู้สึกใจ แต่สบายกาย มันมีน้ำมีไฟพร้อม ใค้อยากใค้กินอะยังก็มีเปือและไปทำบุญทำทานตั่ววัด ก็มีของกินของตานหื้อตุ้เจ้า (พระสงฆ์) อย่างดี ๆ ซึ่งผิดกับเมื่อก่อน อยากใค้ตานของดี ๆ ก็บ่ามี พระได้ฉั้นแต่ข้าว , กกล้วย , มะป๊าว ข้าวมูลดี ๆ รำ ๆ ก็บ่าได้ฉั้นเลย สมัยก่อนบ่าเปลืองเงิน ไม่ต้องเป็นหนี้สิน แต่สมัยนี้มีแต่หนี้สิน ลูกหลานต้องทำงานหาเงินกันไม่ได้หยุด เพราะรายจ่ายสูง

พ่อส่วยคำบอกว่า “ อยากกลับไปเป็นแบบสมัยก่อนมากกว่าเพราะปัญหามีน้อย ถึงจะลำบากแต่ก็มีความสุข ”

แม่หนูบอกว่า “ อยากหื้อคนสมัยนี้เหมือนคนสมัยก่อนมีอะยังก็ช่วยเหลือกันแต่อยากหื้อสะควกสบายเหมือนสมัยนี้ดีละมันไม่ต้องลำบาก ”

สภาพบ้านเรือนของแม่เฒ่าหนู ในปัจจุบัน

ถ่ายเมื่อวันที่ 20 กันยายน 2545 ขณะนำนักเรียนไปศึกษาประวัติศาสตร์หมู่บ้านเวียงหวาย

โดย อุไรวรรณ แก้วคำมูล

บทที่ 2

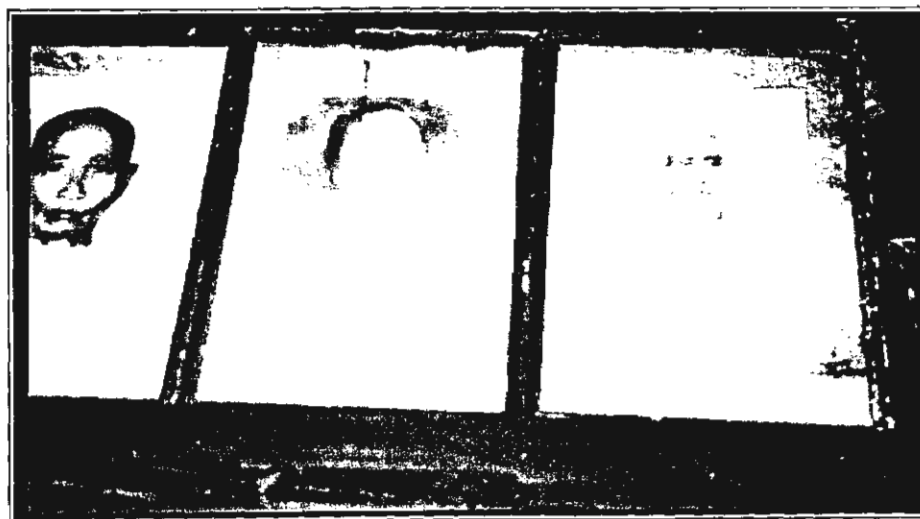
ยุคประวัติศาสตร์ของหมู่บ้านเวียงหวาย

บทที่ 2

ยุคประวัติศาสตร์ของหมู่บ้านเวียงหวาย

1. ยุคเริ่มแรก

เขตพื้นที่อำเภอฝาง แม่อาข ไซยปรการ เป็นดินแดนที่เก่าแก่มีการตั้งเมืองสร้างอาณาจักรมาเป็นเวลานานนับพันปี โดยคนที่มาอยู่ส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่มีเชื้อสายไทใหญ่ ลาว เขมรหรือขอม ส่วนคนไทยก็มีบ้างที่เข้าไปอยู่ในบางยุคบางสมัย บ่อยครั้งที่ดินแดนแถบนี้ถูกปล่อยให้เป็นดินแดนร้างเนื่องจากเกิดภัยพิบัติ บ้าง เกิดศึกสงครามบ้าง เกิดโรคระบาดร้ายแรง ผู้คนล้มตายไป บางส่วนก็อพยพโยกย้ายหนีไป ในช่วงก่อนหนึ่งร้อยปีนับถอยหลังไปจะไม่ขอกล่าวถึงรายละเอียดประวัติความเป็นมาของดินแดนแถบนี้ แต่ก็มีกรอพยพโยกย้ายเข้ามาของชนชาวไทยใหญ่อยู่เสมอ เนื่องจากว่ามีเขตแดนที่ติดต่อกัน และเส้นแบ่งเขตแดนของแต่ละประเทศยังไม่แน่ชัด ก่อนที่จะกล่าวถึงยุคของพ่อล้ามที่เป็นยุคเริ่มแรกของหมู่บ้านเวียงหวาย ก็คงจะกล่าวถึงยุคก่อนหน้านั้นพอสังเขป อย่างกล่าวมาแล้วว่าคนไทยใหญ่ได้เคยอยู่อาศัยในดินแดนเขตอำเภอฝางมานานแล้ว โดยจะสังเกตได้จากศิลปะการแสดง หัตถกรรม ประมาณ 80 เปอร์เซ็นต์เป็นของไทยใหญ่ เช่น ศิลปะการฟ้อนดาบ การฟ้อนเจิง , การทำตุ้ง , ดึงลองมองเซิง ฯลฯ นอกจากนั้นยังมีภาษาที่ใช้ พิธีกรรมทางศาสนาที่มีส่วนคล้ายคลึงมาก คนไทใหญ่บางส่วนจะมีการเดินทางข้ามไปมาระหว่างชายแดนไทย-พม่า บางส่วนก็มาตั้งรกรากอยู่ที่ฝางกลายเป็นคนดั้งเดิมของพื้นที่ หากคนไทยใหญ่ที่อาศัยอยู่ในรัฐฉานของพม่ามีเรื่องเดือดร้อนไม่อยากจะอยู่ที่พม่าก็จะอพยพเข้ามาอยู่ที่ฝางเป็นดังนี้มาตลอด

ถ่ายไว้เมื่อตอนที่ยังอยู่ในหมู่บ้านเวียงหวาย

ได้มาจากบ้านแม่หนู ซึ่งสามีของแม่หนูเป็นลูกบวชของพ่อล้าม - แม่ล้าม

2. ยุคพ่อล่ำมตั้งหมู่บ้านเวียงหวาย

เวียงหวายเป็นเวียงเก่าแก่ที่มีมานานหลายร้อยปีโดยว่ากันว่าสร้างโดยนางคำเอี้ย ซึ่งเป็นธิดาคนโตของพระเจ้าฝาง (องค์ที่เท่าใดไม่ปรากฏ) ซึ่งนางได้สร้างเวียงหวาย และเวียงนาง ปัจจุบันก็คือดอยเวียงนาง จากนั้นก็ปล่อยให้ร้างไป จนคนไทใหญ่กลุ่มหนึ่งได้อพยพมาจากพม่าเมื่อประมาณร้อยกว่าปีที่ผ่านมานี้ (ไม่ปรากฏ พ.ศ. ที่แน่ชัด) โดยบางส่วนเข้ามาทางบ้านเปียงกอก บ้านโป่งน้ำร้อน บ้านต้นผึ้ง (ปัจจุบันอยู่ในตำบลโป่งน้ำร้อน) ไทใหญ่กลุ่มนี้บางส่วนก็ได้กระเจายกันมาอยู่ในตัวเมืองฝาง ปัจจุบันอยู่ในเขตตำบลเวียงย่านสวนดอกและกองกาด คนไทใหญ่บางส่วนได้ตั้งรกรากอยู่ที่บ้านป่าฮั่น บ้านม่อนปิ่น สำหรับการอพยพเข้ามาในครั้งนั้น พ่ออ่อง คานธีได้เล่าให้ฟังว่าที่เมืองนอก(พม่า)มีเจ้าฟ้าเมืองนายซึ่งให้น้องชายไปปกครองเมืองเก็งตอง น้องชายเจ้าฟ้าเมืองนายมีเมียและมีลูกคนหนึ่งพอน้องชายเจ้าฟ้าเมืองนายตายเมียของเขาต้องการจะไปไหว้พระที่มณฑลพระเจ้าละแ่ง พอไปแล้วนางก็ไปคุ้นเคยกับตุ้เจ้าตนหนึ่ง(พระรูปหนึ่ง)ตุ้เจ้านั้นเป็นปะโอเป็นตองตู้(เป็นชื่อชนเผ่าหนึ่งของไทใหญ่) จากนั้นนางและพระรูปนั้นก็มีความสัมพันธ์กันลึกซึ้งพระรูปนั้นก็เลยสึกออกมาแต่งงานกัน แล้วพากันมาอยู่ที่เมืองเก็งตองมาปกครองเมืองเก็งตองโดยใช้ชื่อว่าเจ้าฟ้าทาก คำว่า “ ทาก ” มีความหมายว่าผู้ที่เคยบวชมาก่อนหรือเรียกว่า “ หนาน ” คนไทใหญ่จะเรียกคนที่สึกจากพระมาเป็นน้อยเป็นหนานว่า “ หนานทาก ” ความจริงเจ้าฟ้าทากเป็นลูกบวชของพระเจ้าตะเลงม่าน ลูกบวช คือ เด็กที่มีผู้มีจิตศรัทธาออกเงินให้บวชเป็นพระ เด็กที่บวชก็ถือเป็นลูกบวชของคนที่บวชให้ พระเจ้าตะเลงม่านก็คือพระเจ้าบิณฑังที่มณฑล ดังนั้นจึงขยงส่งเสริมให้เจ้าฟ้าทากไปรบกับเมืองที่เป็นไทใหญ่ด้วยกัน เช่น เมืองปิ่น เมืองนาย คนไทใหญ่ก็อยู่กันไม่ได้จึงหนีมาทางเมืองฝาง มาทางเปียงกอก หัวฝาย เวียงหวายนี้แหละ เพราะเกรงกลัวกองทัพของเจ้าฟ้าทาก ที่อยากเป็นใหญ่ มาพวกไทใหญ่ด้วยกันอย่างไม่ปรานี จนมีคำพูดของคนไทใหญ่ว่า “ เจ้าฟ้าทากหล่าเวียง หม้อผัดตั้งเหนื่อเกบตันปิง ” หมายความว่าหากกองทัพเจ้าฟ้าทากเข้ามาในเมืองแล้วแม้แต่หม้อแกงที่ตั้งเตาไฟอยู่ยังไม่ทันยกลงก็ต้องรีบหนี ถ้าไม่หนีก็จะต้องตาย

ย้อนมากล่าวถึงคนไทใหญ่ที่อพยพมาตั้งรกรากที่บ้านป่าฮั่น บ้านเด่น บ้านม่อนปิ่นก็มีผู้นำคือพ่อล่ำม ซึ่งแต่งตั้งโดยอังกฤษ ซึ่งตอนนั้นพม่าได้ตกเป็นอาณานิคมของอังกฤษ พ่อล่ำมเป็นชื่อตำแหน่งหัวหน้าที่ปกครองคนในสมันนั้น ซึ่งจริงไม่ปรากฏแน่ชัด พ่อล่ำมและลูกบ้านที่เป็นไทใหญ่อยู่ที่ป่าฮั่นได้ไม่นานก็พากันย้ายหมู่บ้านมาตั้งที่บนเนินสูงซึ่งเป็นเวียงหวายเก่า แต่ตอนนั้นมีสภาพเป็นป่าสาเหตุที่ย้ายขึ้นมาเพราะว่าที่ป่าฮั่นบ้านเด่นมักจะถูกล่าท่วมนในฤดูฝนทำให้เกิดความเสียหาย แต่ก็มีคนไทใหญ่บางส่วนไม่ได้ย้ายตาม พ่อล่ำมมา ยังคงอยู่ที่ป่าฮั่นบ้านเด่น ม่อนปิ่น เหมือนเดิมซึ่งปัจจุบันก็ยังมียุคนไทใหญ่กลุ่มนี้ตั้งบ้านเรือนสืบทอดจากบรรพบุรุษอยู่ที่นี้ และได้ไปร่วมทำบุญกับคนไทใหญ่ที่วัดเวียงหวายร่วมกับคนไทใหญ่ในหมู่บ้านเวียงหวายอยู่เสมอ

เมื่อพ่อล่ำมมาก่อตั้งหมู่บ้านเวียงหวายตอนนั้นอยู่ในราว พ.ศ. 2440 สภาพของหมู่บ้านตอนนั้นเป็นป่า คนไทใหญ่ที่มาอยู่เริ่มแรกมีประมาณ สิบกว่าครอบครัว ตอนหลังก็มีเพิ่มขึ้นมาเรื่อย ๆ พ่อเผ่าหลี่ แดงก้อน อายุ 83 ปีได้เล่าให้ฟังว่า พ่อเผ่าเกิดที่เวียงหวายนั่นแหละพ่อแม่ของพ่อเผ่าเล่าให้ฟังว่าตอนที่มาอยู่ใหม่ ๆ คน

ไทใหญ่ก็ช่วยกันหักล้างดวงพงเพื่อสร้างบ้านเรือน ใครอยากได้เรือสวนไร่นาก็ไปบุกเบิกกันเอง ใครขยันก็ได้ที่ทำกินเยอะแยะ ใครมีก็น้อยก็มีพอทำกิน

ปี พ.ศ. 2447 ชาวบ้านก็ช่วยกันสร้างวัดเวียงห้วย หรือวัดสุนทราวาส ขึ้นมา โดยมีการช่วยกันไปขนไม้ตัดไม้ที่ในป่ามาสร้างวัดคนไทใหญ่ไม่ว่าจะอยู่ที่ใดก็ตามสิ่งที่พวกเขาไม่ละทิ้งก็คือการทำบุญตามระเพณีของศาสนาพุทธซึ่งพวกเขาจะยึดถือปฏิบัติกันอย่างเคร่งครัดมาก จนมีภายิดที่คนพื้นเมืองมักจะพูดกันว่า “ กิ่นอย่างมาน ดานอย่างไต ” หมายความว่า พม่ากิ่นเยอะแต่คนไทใหญ่ทำบุญเยอะกว่าการกิ่นเน้นการทำบุญ

ด้านประเพณีวัฒนธรรม

ในยุคนี้ประเพณีและวัฒนธรรมของไทใหญ่ก็ยังยึดถือแบบดั้งเดิมที่เคยปฏิบัติกันมาตั้งแต่สมัยอยู่ที่พม่า แต่สมัยก่อนความเจริญด้านวัตถุยังไม่ค่อยมีอารยธรรมต่างถิ่นก็ไม่ได้เข้าไปแทรกแซง การปฏิบัติทางประเพณีวัฒนธรรมจึงไม่มีของคนต่างถิ่นเข้าปะปนมี การนับถือผู้ใหญ่ผู้สูงอายุ มีการเชื่อฟังเจ้านายอย่าง

พ่อล้าเป็นผู้เฒ่าในหมู่บ้าน ชาวบ้านทุกคนก็ต้องเคารพเชื่อฟังไม่ว่าเขาสั่งให้ทำอะไรก็ตามไม่มีใครขัดขึ้นจากการสอบถามแม่เฒ่านู ซออะ ว่าเคยมีคนขัดขึ้นคำสั่งของพ่อล้าบ้างไหม แม่เฒ่านูบอกว่าไม่มี เพราะทุกคนจะยอมทำตามคำสั่งของพ่อล้ากันหมด อย่างเวลาต้องไปช่วยงานส่วนกลางหรืองานส่วนรวมที่พ่อล้าสั่ง ใครที่ทำงานของตนเองยังไม่เสร็จก็ต้องทิ้งไว้ก่อนไปทำงานให้พ่อล้าก่อน และทุกคนก็ทำด้วยความเต็มใจด้วยประเพณีที่ปฏิบัติกันก็คือ ปอยเตียน ปอยสา่งลอง ปอยกองหลัว ออกหา เข้าพรรษา ดานข้าวยาฎู กั้นดอยคนเฒ่า แม่เฒ่าแขก ทิศหน่อ เล่าให้ฟังว่าตอนนั้นแม่เฒ่ายังเป็นลูกอ่อน (เด็ก) เวลาปอยเตียนปอยกองหลัวสมัยนั้นไม่มีไฟฟ้าต้องไปหาไม้เกียะที่ในป่ามาจุดในบริเวณวัดเพื่อให้สว่าง ดันโกม หรือดันเตียนก็ไม่ได้ใช้ไฟฟ้า ไฟกระพริบเหมือนเดี๋ยวนี้นี้ เขาใช้ไม้เกียะจุดแล้วแห่ไป การละเล่นก็มีแต่ ก้านก (ฟ้อนกิ่งกะหร่า) ก้าโต เท่านั้น ก้าโตก็ไปขอลูกจากแม่เฒ่ามาเล่นเวลามาที่ก็ต้องเดินกันข้ามวันข้ามคืนกว่าจะมาถึงเวียงห้วยของที่ถวายพระก็ไม่ค่อยอะไรมากมายเหมือนสมัยนี้ ครัวหลู คริวตาน (ทาน) เอาต้องแปง มีแต่กล้วย , อ้อย , ข้าว , หนากป้าว , หนากมู , ยาแดง (ยาสูบ) , สักเจ (สีเสียด) , ทุน (ปูน) , ใบพลู เป็นหลัก คนเมื่อก่อนมันดีก (ยากจน) และของก็ไม่มีขายเหมือนเดี๋ยวนี้นี้ แต่คนสมัยก่อนก็ชอบทำบุญเข้าวัดเข้าวา กันไม่ว่าจะเป็นเด็กหรือผู้ใหญ่และคนไทใหญ่ด้วยกันเมื่อทราบข่าวว่าบ้านเวียงห้วยจะมีงานบุญเขาก็จะมาเที่ยวมาร่วมทำบุญกันอยู่ไกลกันแค่ไหนก็เดินมาหา กัน และคนเวียงห้วยก็ไปร่วมทำบุญกับคนไทใหญ่บ้านอื่นด้วย เขาไม่มีการตีรันฟันแทงกันเหมือนสมัยนี้

ด้านเศรษฐกิจและการทำมาหากิน

คนเวียงห้วยในยุคพ่อล้าประกอบอาชีพกันหลากหลายมีทั้ง ทำการเกษตรเพาะปลูกพืชไร่ พืชสวน ค้าขายเล็ก ๆ น้อย ๆ ในหมู่บ้าน ค้าขายแบบพ่อค้าวู้ดต่างกับคนต่างบ้านต่างเมือง ทำงานบริการในบ่อนการพนันที่พ่อล้าเปิดให้คนทั้งในและนอกหมู่บ้านมาเล่น สำหรับการเพาะปลูกก็ทำกันแบบพอเพียง บางครอบครัวก็ปลูกมากและขายผลผลิตให้คนต่างถิ่นที่มารับซื้อ เช่น ถั่ว งา แต่มีไม่กี่ครอบครัวที่ทำเพราะสมัยก่อนการทำการเกษตรต้องใช้แรงคนอย่างเดียวไม่มีเครื่องผ่อนแรงเหมือนปัจจุบัน จึงสามารถทำได้แค่

กำลังคนในครอบครัวพอจะทำได้ และคนส่วนนั้นเขาก็ไม่มีตลาดพืชทางการเกษตรส่วนใหญ่ก็แบ่งปันกันกิน โดยไม่มีการซื้อขายกัน อีกเหตุผลหนึ่งก็คือพื้นที่เพาะปลูกของคนในหมู่บ้านส่วนใหญ่จะเป็นที่ราบเชิงเขา ที่ราบลุ่มก็มีบ้างแต่น้อย การชลประทานไม่ค่อยสะดวก ค่านิยมของคนสมัยก่อนก็ไม่พึงเพื่อกินอยู่อย่างง่าย ๆ บ้านช่องก็ปลูกกันแบบเรียบง่ายไม่ต้องเสียเงินเพราะไปตัดไม้ในป่ามาปลูก แรงงานก็ไม่ต้องจ้างมีอะไรก็ช่วยกัน อาหารการกินก็แบบง่าย ๆ ขอกันกิน ไม่มีเงินเลยก็สามารถอยู่กันได้ เหมือนอย่างคำที่ว่า “ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว ” คนยุคนั้นก็เลยไม่ต้องคิดอะไรมากนัก ฐานะของทุกคนก็เท่าเทียมกันคนรวยคนจนก็อยู่ในสภาพเหมือน ๆ กัน ทุกคนนับถือเคารพเชื่อฟังผู้นำมาก อย่างพ่อล่ำเขาก็มีครอบครัวมีลูก 2 คน ชื่อเจ้าขุนอ่อน และเจ้าขุนหลวง ก็ปลูกบ้านอยู่บริเวณเดียวกัน

งานของพ่อล่ำ เช่น ทำนา , ทำสวน , ปลูกคลอง , ต่ำข้าว ก็จะมีการเกณฑ์ให้ชาวบ้านไปช่วยทำโดยจัดเวรกันไปทำ ทั้งนี้มีใช้เฉพาะคนในหมู่บ้านเวียงห้วยเท่านั้น คนไทใหญ่ที่อยู่ต่าง ๆ เช่น แม่อาย แม่สาว ท่าดอน เชียงดาว แม่ขี้ แม่ข่า ฯ ก็ต้องมาช่วยหากพ่อล่ำเรียกให้มาเมื่อมีงานใหญ่ เช่น ปลูกคลอง เพื่อใช้น้ำในการเพาะปลูก อีดงา ของพ่อล่ำ ส่วนผลิตที่ได้พ่อล่ำก็เอาไปขายบ้าง เอาไว้กินบ้าง ชาวบ้านคนไหนเดือดร้อนไม่มีกินพ่อล่ำก็จะช่วยเหลือ บางส่วนก็จัดส่งไปให้พวกอังกฤษที่กรุงเทพฯ นอกจากนี้พ่อล่ำยังเก็บภาษีคนเวียงห้วย ปีละ 4 บาท ส่งให้กรุงเทพฯ

สำหรับอาชีพค้าขายก็มีการขายของเล็ก ๆ น้อย ๆ ในหมู่บ้าน ส่วนใหญ่จะขายให้สำหรับคนที่มาเล่นการพนันในบ่อนที่พ่อล่ำเปิดกิจการอยู่ ของที่ขายก็เป็นจำพวกอาหารการกิน ขนม ส่วนงานในบ่อนก็เป็นงานด้านบริการต่าง ๆ งานเก็บกวาด ดูแลทั่วไป ก็จะเป็นหน้าที่ของลูกน้องคนสนิทของพ่อล่ำ ชาวบ้านบางคนที่ไม่ไปข่ทำงานกับพ่อล่ำ ส่วนชาวบ้านที่ไม่เกี่ยวข้องก็ไม่ไปวุ่นวายในบ่อน ใครอยากเล่นก็เข้าไปเล่นได้ คนที่มาเล่นส่วนใหญ่มีทั้งคนในหมู่บ้าน และคนนอกหมู่บ้าน บางทีเจ้าหน้าที่จากอำเภอฝางก็เข้าไปเล่นด้วย แต่การจะเข้าออกหมู่บ้านเวียงห้วยนั้น ทางเจ้าหน้าที่จะต้องแจ้งให้พ่อล่ำทราบล่วงหน้าก่อน โดยทำเป็นหนังสือแจ้งมาก่อน เมื่อพ่อล่ำทราบและตอบตกลงแล้วถึงเข้ามาได้ เพราะหมู่บ้านเวียงห้วยขณะนั้นขึ้นตรงต่ออังกฤษ เพราะจากการพูดคุยกับพ่อเล้าแม่เล้าในหมู่บ้านพวกเขาจะพูดเป็นเสียงเดียวกันว่าเมื่อก่อนพวกเขาเป็นคนอังกฤษ เมื่อเจ้าหน้าที่ทางอำเภอฝางจะเข้าไปในหมู่บ้านบางทีพ่อล่ำก็ให้ปิดบ่อนเพื่อต้อนรับเจ้าหน้าที่ของไทยอย่างดี บางทีทางเจ้าหน้าที่อยากเล่นการพนันในบ่อนด้วย พ่อล่ำก็จะเปิดบ่อนตามปกติ โดยจะแจกเงินให้พวกเจ้าหน้าที่ที่มาเล่นคนละ 5 แดบ ใครโชคดีก็เล่นได้เงินอีก ใครโชคไม่ดีก็เสียเงิน หากกลับออกจากหมู่บ้านพ่อล่ำก็ให้เงินแก่ทางเจ้าหน้าที่ของไทยอีกคนละ 5 แดบ และตลอดเวลาที่พักอยู่ในหมู่บ้านก็เลี้ยงดูปู่เสื่ออย่างดี แม่เล้าบอกเล่าว่า พวกเจ้าหน้าที่จากอำเภอเขาก็มากันไม่บ่อยนักนาน ๆ มาที เวลาคนไทใหญ่มีเรื่องมีราว ถูกจับเข้าคุกของไทยก็จะส่งตัวมาให้พ่อล่ำดำเนินการ คัดสินกันเอง เขาไม่ยุ่งเกี่ยว หากเรื่องใหญ่โตพ่อล่ำก็ส่งไปให้ทางกรุงเทพฯ อังกฤษที่เชียงใหม่จัดการ แต่สมัยก่อนก็ไม่ค่อยมีเรื่องมีราวอะไรกัน อยู่กันสงบดี

แม่เล้าบอกเล่าต่ออีกว่า เมื่อแม่เล้าเป็นลูกอ่อนชอบไปเล่นในบ่อน เพราะว่าได้สรวงจากคนที่เขาเล่นไฟได้เงินเขาก็แจกเด็ก ๆ ซื้อกินขนม ถึงจะมีบ่อนแต่ไม่มีเรื่องเดือดร้อน นอกจากจะมีการค้าขายภายในหมู่บ้านแล้ว ยังมีการค้าขายระหว่างหมู่บ้าน ระหว่างชายแดนโดยมีอาชีพพ่อค้าวัวต่าง จากการพูดคุยกับนายปันใจบุญ ซึ่งพ่อของเขามีอาชีพพ่อค้าวัวต่างเล่าให้ฟังว่า พ่อผมไปเอาเกลือ เสื่อผ้า ผ้าลูกไม้ เอาไปแลกผืนที่พม่า

โดยเกลือหนึ่งจ้อยแลกกับฝิ่นหนึ่งจ้อย เทียบเป็นเงินก็คือ 60 แดบ (จ้อยเท่ากับ 40 กิโลกรัม) เมื่อได้ฝิ่นมาแล้วก็เอาไปขายได้เงินมาก็เอาไปซื้อเกลือ ของใช้ที่อำเภอฝางเพื่อจะเอาไปแลกฝิ่นอีก สมัยนั้นการขายฝิ่นสุบฝิ่นไม่ถือว่ามีความผิด นอกจากนั้นหมู่บ้านเวียงหาวก็เปรียบเสมือนเมืองท่าจอดพักสินค้าของพ่อค้าที่นำของจากพม่าจะนำไปขายที่เชียงใหม่ และพ่อค้าที่นำสินค้าจากเชียงใหม่จะเอาไปขายที่พม่า พ่อค้าเหล่านั้นก็จะมาพักค้างคืนที่เวียงหาวก่อนและถือโอกาสเล่นไฟที่บ่อน บางคนก็เอาสินค้ามาขายให้คนที่เวียงหาว และคนหมู่บ้านใกล้เคียงที่สนใจ

แม่เผ่าอ่อง เล่าให้ฟังว่าครอบครัวที่เพาะปลูกเป็นหลัก เมื่อว่างจากการทำนา ทำสวน ก็จะนำข้าวมาทำเป็นขนมจีน ทำข้าวแตนทราย ทำขนมแห้งต่าง ๆ ที่สามารถเก็บไว้กินนาน ๆ ได้แล้วนำไปแลกฝิ่นที่บ้านมูเซอซึ่งอยู่บนดอย ก็พากันเดินไป จากนั้นก็เอาฝิ่นมาขายให้คนในหมู่บ้านบ้าง นอกหมู่บ้านบ้าง เป็นอาชีพเสริม ซึ่งตำรวจก็ไม่จับ เพราะเขาไม่เข้มงวดเหมือนสมัยนี้ เมื่อถามว่าการขายฝิ่นสุบฝิ่นสร้างปัญหาให้คนในหมู่บ้านบ้างไหม แม่เผ่าก็บอกว่าไม่มีปัญหาอะไร คนเมื่อสุบฝิ่นแล้วก็ทำงานได้ ไม่มีการบ้าคลั่งเหมือนคนที่ติดยาเสพติดสมัยนี้ ฝิ่นบางครั้งก็เป็นยารักษาโรคได้ ปัญหาการจับปล้นกันก็มีบ้างเหมือนกันแต่เขาไม่ฆ่ากัน คนปล้นเมื่อได้ของที่ต้องการแล้วก็ไปไม่มีการทำร้ายหรือฆ่าเจ้าทรัพย์ คนเมื่อก่อนไม่ค่อยมีเงินมีทองกันเท่าไร โจรก็ไม่รู้จะปล้นเอาอะไร แต่มีลูกชายของพ่อล้ามคนเล็กที่ ชื่อเจ้าขุนอ่อน มีนิสัยเกรงอันตรายกลัวลูกน้องและชอบไปปล้นพวกคนดอย (มูเซอ, ปะห่อง, กะเหรี่ยง) เมื่อได้เงินมาก็เอามาสร้างเจดีย์ที่หมู่บ้านเวียงหาวซึ่งตอนนั้นสร้างที่ตลาดเวียงหาวในปัจจุบัน พอสร้างเสร็จจะทำบุญฟ้างค์ผ่องค์เจดีย์เสียหาย ชาวบ้านพูดกันว่าเพราะสร้างจากเงินที่ไปจี้ไปปล้นเขามันไม่ดี ภายหลังได้ย้ายจากเจดีย์ตั้งขึ้นไปไว้บนดอยธาตุในปัจจุบัน

เจ้าขุนอ่อนเป็นลูกชายคนเล็ก เจ้าขุนหลวงเป็นลูกชายคนโต ชาวบ้านเล่าให้ฟังว่าเจ้าขุนหลวงเป็นคนดี เจ้าขุนอ่อนเป็นนักเลงมีภรรยาเป็นคนเชียงใหม่ จึงได้นำรดคอกหมู คันแรกมาใช้ในหมู่บ้าน แต่ชาวบ้านไม่นั่งรดคันนี้ แม่เผ่าเตือน จึงนะ เล่าว่าชาวบ้านเวียงหาววิ่งตามรดคันแรกอย่างสนุกสนาน คนที่ได้นั่งคือญาติพี่น้องของพ่อล้ามและลูกน้องของพ่อล้ามเท่านั้น เจ้าขุนอ่อนมีลูกน้องเยอะ และคบกันทำสิ่งที่ไม่ดี

จากความประพฤตินี้ไม่ดีของเจ้าขุนอ่อนลูกชายพ่อล้าม ทำให้คนดอยที่เสียหายไปร้องทุกข์ต่อทางเจ้าหน้าที่ของไทยอยู่เสมอ จนฝ่ายเจ้าหน้าที่ของไทยได้เข้าดักเตือนพ่อล้ามและลูกชาย ว่าหากไม่เลิกการกระทำที่ไม่ดีก็จะจัดการขั้นเด็ดขาด พ่อล้ามก็เลยลำบากใจที่จะอยู่เป็นผู้นำของหมู่บ้าน เพราะคนที่ทำให้เดือดร้อนเป็นลูกชายของตนเสียเอง และไม่อยากให้ลูกชายถูกทางการของไทยลงโทษ จึงตัดสินใจอพยพย้ายครอบครัวกลับอยู่ฝั่งพม่า โดยมีลูกน้องคนสนิทที่สมัครใจติดตามไปด้วย คนไทใหญ่ในหมู่บ้านเวียงหาวก็ตามไปส่งที่เมืองป๋างแปแหม คนเวียงหาวส่วนใหญ่สมัครใจจะอยู่ที่เมืองไทยตามเดิม ซึ่งช่วงนั้นประมาณ พ.ศ. 2486 ส่วนพ่อล้ามและครอบครัวเมื่อไปจากเวียงหาวแล้วก็ไม่กลับมาอีกเลยและเสียชีวิตที่เมืองพม่า

3. ยุคสู่ความเป็นไทย (พ.ศ. 2500 – 2545)

หลังจากพอล่ามพาครอบครัวและลูกน้องบางส่วนอพยพกลับไปยังฝั่งพม่าแล้ว สภาพหมู่บ้านเวียงหวายตอนนั้นก็ไร้ผู้นำ แต่วิถีชีวิตของคนเวียงหวายก็ยังดำเนินต่อไปอย่างปกติ มีการปรับตัวบ้างก็คือ หมู่บ้านที่เคยค้าขาย หากินทำงานกับบ่อนก็หันมาทำการเกษตรในพื้นที่ที่มีอยู่ ซึ่งส่วนใหญ่ก็ทำกันพอกิน มีไว้ขายไม่มากนัก งานที่เคยไปช่วยพอล่ามทำ เช่น ทำนารุม , ต้าข้าว ก็ไม่ต้องทำทุกคนก็ทำงานในส่วนที่เป็นของตนเอง การทำนาทำสวน สมัยนั้นก็มีการลงแขกช่วยกันทำ ยังไม่มีการจ้างแรงงาน ที่ดินที่เป็นของพอล่ามก็ตกเป็นของคนสนิทกับพอล่าม เช่น สามีของแม่เผ่าหนูซึ่งเคยเป็นลูกบวชของพอล่าม นอกนั้นก็แบ่งให้ชาวบ้านที่อยู่ใกล้เคียงอาศัยอยู่ไป

จากการสอบถามแม่เผ่าหนู ว่าเมื่อไม่มีพอล่ามใครมาเป็นผู้นำ ก็ได้คำตอบว่า ชาวบ้านก็จะยกย่องคนที่มีความรู้เป็นผู้นำ แต่ไม่มีการแต่งตั้งอย่างเป็นทางการ จนกระทั่งปี พ.ศ. 2500 เจ้าที่ของไทยก็เข้าไปบอกให้คนไทยใหญ่ในหมู่บ้านเวียงหวายที่ต้องการเป็นคนไทยให้ไปขึ้นทะเบียนเป็นคนไทยอย่างถูกต้องที่อำเภอฝาง โดยค่าธรรมเนียมปีละ 4 บาทต่อครอบครัว และให้ผู้ที่ป็นหัวหน้าครอบครัวไปรายงานตัวให้ทางอำเภอฝางได้รับทราบทุก ๆ 7 วัน เพื่อยืนยันว่าครอบครัวนี้มีสมาชิกกี่คน และยังอยู่ในเขตหมู่บ้าน เพราะตอนนั้นมีคนไทยใหญ่บางครอบครัวย้ายออกไปอยู่ที่พม่า เพราะเหตุผลไม่ยอมเสียค่าธรรมเนียมทุกปี

พ่อเผ่าคำ ลายใส่เล่าให้ฟังว่าตอนที่ขอเป็นคนไทย คนไทยใหญ่ที่เวียงหวายได้ไปรวมตัวกับคนไทยใหญ่ที่อาศัยในตัวอำเภอฝางและพากันจัดขบวนแห่ธงชาติไทย ซึ่งเอาปักไว้ที่ต้นกล้วย แล้วแห่ไปที่อำเภอฝาง เพื่อขอซื้อชาติ หรือขอเป็นคนไทย โดยมีพ่อเผ่าจองจายที่เป็นคนไทยใหญ่ที่อยู่ในตัวอำเภอฝางเป็นผู้นำในการแห่ขบวน

พ่อหลี แดงก้อนเล่าให้ฟังว่า ตอนแรกมีทหารไทยมาบอกว่าคนไทยใหญ่ที่บ้านเวียงหวายต้องย้ายไปอยู่พม่า เพราะไม่ใช่คนไทยหากใครไม่ไปก็จะเผาบ้านให้หมด คนเวียงหวายก็ไม่ยอมไปกัน พวกทหารให้คนเวียงหวายไปเกี่ยวหญ้าคาแห้งมาไว้บ้านใครบ้านมัน บ้านละ 5 หาบ เพื่อเอาเป็นเชื้อไฟ คนเวียงหวายก็ยังยืนยันไม่ยอมย้ายออกไปอยู่เมือง ยัง ใจ ๆ ก็ขอยอมตายที่เมืองไทย ก็มีพวกทหารญี่ปุ่นมาขอกับพวกทหารไทยว่าอย่าทำลายหมู่บ้านเวียงหวายเลย หากคนไทยไม่ยอมรับพวกญี่ปุ่นเอาคนเวียงหวายไปเป็นทหารของญี่ปุ่นในที่สุดฝ่ายไทยก็เลยมาประกาศให้ชาวบ้านเวียงหวายให้ทราบว่า ใครที่ไม่ต้องการไปอยู่เมืองพม่า ไม่ต้องการไปอยู่กับญี่ปุ่น ก็ให้ไปรายงานตัวที่อำเภอฝางเพื่อขอเป็นคนไทย ชาวบ้านจึงจัดขบวนแห่ธงชาติไทยไปที่อำเภอฝางดังกล่าว

หลังจากนั้นทางเจ้าหน้าที่ของอำเภอฝางก็มาจดชื่อ ถาพนามสกุล ซึ่งคนไทยใหญ่ไม่เคยมีนามสกุล ใช้ก็ไม่ค่อยรู้เรื่อง ประกอบกับการสื่อสารด้านภาษาไม่ค่อยเข้าใจกัน ทางเจ้าหน้าที่ก็อยากให้งานเสร็จเร็ว ๆ ก็โมเมเอานามสกุลที่เขาบอกมา ซึ่งบางทีเป็นคำที่ไม่มีความหมาย บางคำเป็นคำที่คนบอกกำลังคิด เช่น “อะหยังกอ” (เป็นคำถามว่าอะไร) ทางเจ้าหน้าที่ก็จดให้เป็นนามสกุลไปเลย ซึ่งปัจจุบันก็ยังมียู่ ซึ่งก็เป็นเรื่องตลก ส่วนใหญ่ถ้าชาวบ้านคิดไม่ออกจริง ๆ ทางฝ่ายเจ้าหน้าที่ก็แนะนำให้เอาชื่อพ่อ ชื่อปู่ ชื่อบรรพบุรุษมาตั้งเป็น

นามสกุล ดังนั้นนามสกุลของคนเวียงหาวย ส่วนใหญ่จะขึ้นต้นด้วยคำว่า “ลุง” คำว่า “นาย” บางทีก็เป็นชื่อไปเลย เช่น คำเอ๋ย , จิ้งต๊ะ , ลุงหมาย , นายยง ฯลฯ

นามสกุลของชาวบ้านเวียงหาวยหมู่ที่ 9 ตำบลม่อนปิ่น อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่

ยุคเริ่มแรกที่มีการใช้นามสกุล

ลำดับที่	นามสกุลที่ขึ้นต้นด้วยคำว่า “ ลุง ” ซึ่งเป็นชื่อของพ่อ , ปู่ , ตา , ทวด	จำนวนครอบครัวที่ใช้อยู่
1.	ลุงป้าง	2
2.	ลุงกอ	2
3.	ลุงคำ	2
4.	ลุงดี	3
5.	ลุงดา	5
6.	ลุงสาม	2
7.	ลุงแสน	1
8.	ลุงคำ	1
9.	ลุงต๊ะ	5
10.	ลุงหนุ่ม	1
11.	ลุงขอ	2
12.	ลุงธิ	1
13.	ลุงหลู่	4
14.	ลุงจ๋าม	1
15.	ลุงจาง	1
16.	ลุงหม่า	1
17.	ลุงมา	1
18.	ลุงอ้าย	1
19.	ลุงทุน	3
20.	ลุงลอย	3
21.	ลุงชาน	2
22.	ลุงซู่	1
23.	ลุงหนะ	2
24.	ลุงบุญ	3
25.	ลุงดอ	2

26.	ลุงจืด	1
27.	ลุงจาย	2
28.	ลุงสอง	1
29.	ลุงเหลง	3
30.	ลุงผี	1
31.	ลุงกอยะ	1
32.	ลุงสำ	1
33.	ลุงยะ	1
34.	ลุงแสง	1
35.	ลุงปิ่น	1
36.	ลุงมูล	2
37.	ลุงใส	1
38.	ลุงแสน	1
39.	ลุงวิ	1
40.	ลุงลอก๊ะ	1
41.	ลุงหน่น	2
42.	ลุงหมาย	2
43.	ลุงคู่	1
44.	ลุงจันคำ	1
45.	ลุงเล็ก	2
46.	ลุงเหม	1
47.	ลุงอฮ	2
ลำดับที่	นามสกุลที่เป็นชื่อของพ่อ หรือ ปู่, ตา ของผู้แจ้ง โดยไม่มีคำว่าลุงนำหน้า	จำนวนครอบครัวที่ใช้อยู่
1.	นายกอยะ	2
2.	คำอ้าย	2
3.	กอลี่	2
4.	สว่างสุ	6
5.	คำมูล	3
6.	ปิ่นหย่า	7
7.	กุ่มนะ	3
8.	จิ้งยี่	5

9.	ชุมชนะ	3
10.	นายวงศ์	4
11.	คำแก้ว	3
12.	อินตา	2
13.	ตาคำ	2
14.	นายยุ่ง	1
15.	นายเหน่	2
16.	ส่างอ่อน	2
17.	จิงนะ	3
18.	นายจาย	1
19.	ก้องคำ	2
20.	คำทูนอ่อง	1
21.	ปันดี	2
22.	นายจุ่ม	1
23.	ส่างวงศ์	2
24.	คำเหลง	2
25.	คำหู่	3
26.	จายจำ	1
27.	วียะ	2
28.	จันคำ	2
29.	พ่อคำ	1
30.	นันท่า	2
31.	สมอียด	1
32.	ปู่พา	2
33.	ทูนออ	2
34.	นายอ่อง	3
35.	ปู่แปะ	1
36.	จายมกล	2
37.	จายบุญ	3
38.	จายกอ	1
39.	จายจอ	1
40.	ลุงลอก๊ะ	1

41.	ลุงเหน่	2
42.	ลุงหมาย	2
43.	ลุงคู่	1
44.	ลุงจันท่า	1
45.	ลุงเล็ก	2
46.	ลุงเหม	1
47.	ลุงออ	2
ลำดับที่	นามสกุลที่ตั้งแบบไม่ตั้งใจ พุดไปเรื่อย ไม่มีความหมาย	จำนวนครอบครัวที่ใช้อยู่
1.	ฝักก่า	1
2.	กว่าละ (จะไปละ)	2
3.	งูเห่ล้อม	1
4.	โป่งเมียะ	1
5.	โพงจ่าม	1
6.	น้ำคำ (ชื่อเมือง)	1
7.	เห็งกอน (ชื่อผู้ใหญ่บ้าน)	1
8.	ไต่ยใหญ่ (ไทยใหญ่)	1
9.	ก่านะ	1
10.	ดิ่งโป	1
11.	กานก่อ	1
12.	ห้ามทุกซ์	1

เมื่อจดชื่อ นามสกุลแล้วก็มีการทำบัตรประจำตัวประชาชน เสียค่าถ่ายบัตร 5 บาท ออกใบสำเนา ทะเบียนบ้าน ส่วนเอกสารสิทธิในการ

ครอบครองที่ดินบางส่วนยังไม่ได้ จนถึงปัจจุบันนี้คนไทใหญ่เก่าที่อยู่ในหมู่บ้านเวียงหวายมีบัตรเป็นคนไทย แต่ยังไม่มีการที่ดินที่ตนครอบครองอยู่จึงไม่สามารถซื้อขายที่ดินได้ หลังจากนั้นหมู่บ้านเวียงหวายก็มีการแต่งตั้งผู้ใหญ่บ้านคนแรก คือจ่าคำมาด ส่วนสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของคนเวียงหวายซึ่งแม้จะได้เป็นคนไทยสมบูรณ์แล้ว ก็ยังคงความเป็นไทใหญ่ใน

ด้านประเพณีวัฒนธรรม ภาษาที่ใช้ไว้ รูปศาลเจ้าบ้านเวียงหวาย อย่างเหนียวแน่น ซึ่งถือได้ว่าคนไทยใหญ่เป็นนักอนุรักษ์ที่ดี

สภาพเศรษฐกิจและการทำมาหากินในยุคสู่ความเป็นไทย

จากการได้พูดคุยกับพ่อเผ่าหลี แดงก้อนซึ่งมีอายุ 83 ปี พ่อเผ่าเกิดและเติบโตที่บ้านเวียงหวายจึงได้ถ่ายทอดความทรงจำเกี่ยวกับเรื่องการทำมาหากินของคนเวียงหวายในยุคสู่ความเป็นไทยให้ฟังว่า “ คนเวียงหวายส่วนใหญ่ก็ยังคงทำการเพาะปลูกกันทำกันทุกบ้านแต่ทำกันน้อย เพราะถ้าปลูกมากจะไม่ได้ขาย คนเมื่อก่อนเขาแบ่งปันกัน ถ้าจะขายก็ขายในตอนที่มีวันกาต ขายให้คนบ้านอื่น สิ่งที่ปลูกกันก็คือ ข้าว , ถั่ว , งา สำหรับถั่วและงา เราจะขายให้คนที่มารับซื้อที่ละมากๆ ซึ่งเป็นคนเมืองฝางบ้าง แม่อยบ้าง กระเทียมก็ปลูกเหมือนกัน ส่วนหอมหัวใหญ่เพิ่งเข้ามาเมื่อประมาณ 25 ปี ที่ผ่านมานี้เอง ตอนนั้นพ่อเผ่าอายุประมาณ 55 – 56 ปี มีคนจีนเขานำมา ที่ม่อนปิ่นก็ปลูก คนเวียงหวายก็ปลูกบ้าง ที่คนเรียกว่าหอมจีนเพราะคนแนะนำให้ปลูกเป็นคนจีนที่มาจากเชียงใหม่ หอมแดงก็มีปลูกบ้าง ส่วนงาปลูกได้ไม่กี่ปีก็เลิกปลูก พ่อหลีบอกว่า มันตาย ปลูกซ้ำที่เก่าก็ไม่ได้ดินมันไม่ดี ”

แม่เผ่าเชื่อนเล่าว่า ผลผลิตทางเกษตรที่ได้ก็นำมาขายที่ตลาดซึ่ง 7 วันมีครั้งหนึ่งเรียกว่าวันกาต สำหรับวันกาตมีมาประมาณ 70 กว่าปีมาแล้ว และเริ่มเป็นตลาดที่เปิดทุกวันเมื่อประมาณ พ.ศ. 2500 พ่อส่วยคำอายุ 70 ปี เล่าว่านอกจากคนเวียงหวายจะปลูกพืชผักแล้วยังมีการเดินทางไปค้าขายกับคนเมืองนอกในช่วงประมาณ 40 – 50 ปี ที่ผ่านมาซึ่งตอนนั้นพ่อส่วยคำอายุประมาณ 20 กว่า ก็ไปกันประมาณ 10 กว่าคน เดินไปถ้าของมีมากมาย ก็จ้างลูกหาบช่วยหาบของไปให้ ใช้เวลาเดินทางไป – กลับ ประมาณ 5 วัน พ่อคำที่ไปเรียกว่าพ่อคำเดียวตาง (เดินทาง) บางคนมีวัวมีควาย มีม้าก็อาจจะใช้ ต่างม้าต่างควายไป แต่ส่วนใหญ่จะเดินเท้าไปกันของที่นำเอาไปขายก็มีเกลือ , เสื้อผ้า , มุ้ง และก็ซื้อผงชูรส , เนย จากทางเมืองนอกมาขายในหมู่บ้านและคนในบ้านอีกด้วย

พ่อหลีเล่าอีกว่านอกจากจะได้จากการค้าขาย , ปลูกผักแล้วคนเวียงหวายอีกหลายๆ ครอบครัวก็มีการเลี้ยงควายกัน บางบ้านก็เลี้ยง 2 – 3 ตัว บางบ้านก็เลี้ยงเป็น 10 ตัว แล้วให้เขาเช่าควายถ้าเป็นควายใหญ่แข็งแรงได้ค่าเช่าเป็นข้าวเปลือกปีละ 40 ตัง (ถัง) ต่อตัว ถ้าเป็นควายเผือกก็ได้ปีละ 20 ตัง ถ้าควายตายก็เอาไปขว้างที่กลางทุ่ง ให้แร้งลงมาจิกกิน คนใดไม่กินเนื้อบางที่คนเมืองทางม่อนปิ่น , ป่าอินก็มาเอาไปกินกัน ประมาณปี พ.ศ. 2510 ก็เลิกเลี้ยงควายเพราะมันตายเพราะห่าบ้าง , แแบ่งขายไปบ้างโดนคนบ้านอื่นมาลักขโมยไปบ้าง อีกอย่างก็ทางจะพาขึ้นไปกินหญ้าก็ไม่ค่อยมี คนเริ่มปลูกพืชมากขึ้นเพราะกาตเวียงหวาย เริ่มเป็นกาตใหญ่ คนม่อนปิ่น , หัวนา , บ้านลาน , ดันผึ้ง , หัวฝ่าย , ม่วงชุม ก็มาซื้อขายที่กาตเวียงหวาย

พี่สมสายซึ่งเป็นครอบครัวคนพื้นเมืองย้ายมาจากดอยหลวงเล่าว่า พ่อของพี่สายเข้ามาอยู่ที่หมู่บ้านเวียงหวาย ประมาณปี พ.ศ. 2494 ตอนนั้น กาตเวียงหวายยังไม่มีทุกวัน พ่อของพี่สายมาอยู่กับครอบครัวคนพื้นเมืองอีก 4 – 5 ครอบครัวก็มาประกอบอาชีพขายเนื้อหมู , ขายขนม ที่ขายเนื้อหมูเพราะคนใดเขาไม่ฆ่าสัตว์ ครอบครัวของพี่สายนอกจากจะค้าขายในตลาดแล้วยังเลี้ยงควาย , ทำนาอีกด้วย พี่สายเล่าว่า ตอนนั้นที่กาตเวียงหวายในปัจจุบันมีโรงสีอยู่ที่เวียงหวายได้ประมาณ 6 – 7 ปี ก็เลิกไป เพราะลูกชาย ลูกสาวของอุ้ยสี เขารับราช

การเป็นครูบาอาจารย์กัน ลูกชายของอู๋ยี่ก็ขึ้นครูใหญ่คนแรกของโรงเรียนบ้านเวียงหวาย ชื่อ ครูหลวง พลอินตา กิจการโรงสีของอู๋ยี่มีคนม่อนปิ่นซื้อไปและเอาไปตั้งที่บ้านม่อนปิ่น

สำหรับครอบครัวคนพื้นเมืองได้ทยอยเข้ามาอยู่ในหมู่บ้านอีกประมาณ 6 – 7 ครอบครัวในปี พ.ศ. 2500 อาชีพของคนพื้นเมืองที่เข้ามาอยู่ในหมู่บ้าน ส่วนใหญ่จะค้าขายขนมปัง ปลุกพืชผักขายบ้างพอปี พ.ศ. 2510 ที่ครอบครัวของพี่สายและครอบครัวอื่นก็เลิกเลี้ยงควายด้วยเหตุผลที่กล่าวมาแล้วและประกอบกับ ช่วงนั้นชาวนาเริ่มใช้รถแทรกเตอร์สภาพในหมู่บ้านเริ่มคึกคักมีรถยนต์รับจ้างเข้ามาวิ่งเป็นรถของเสียเด็กที่เป็นคน จีนมาวิ่งรับซื้อผลผลิตของชาวบ้านบ้าง , รับ – ส่งคนในหมู่บ้านไปที่ฝางบ้าง ชาวบ้านเวียงหวายสมัยนั้น ยัง นิยมการเดินทางด้วยเท้า เนื่องจากรถไม่ค่อยมี แม่เผ่าแขกเล่าว่ารถยนต์คันแรกในยุคพ่อสามก็มีเหมือนกันเป็นรถ ของเจ้าขุนอ่อน ลูกชายของพ่อสามที่ไปได้เมื่อยอยู่เชียงใหม่ เวลาเมียของเขามาเที่ยวเมืองฝางก็ขับรถมา ชาวบ้าน ไม่มีโอกาสได้ขึ้นนั่งได้แต่วิ่งตามรถ

พี่สายเล่าว่าสภาพหมู่บ้านเมื่อประมาณ 30 กว่าปีที่ผ่านมาน่าประทับใจมากตอนนั้นพี่สายอายุประมาณ 20 ปี เป็นสาวรุ่นอยู่ ชาวบ้านเขาจะช่วยกันทำนา ไม่มีการจ้างกัน เขาเอามือกัน (ลงแขก) บางทีชาวบ้านก็มีการ แอบไปตีข้าว(นวดข้าว) , เกี้ยวข้าว , ปลุกข้าวบ้าง ให้กับเจ้าของนาโดยที่ไม่บอกให้เจ้าของนารู้ตัว โดยจะแอบ ทำงานให้เขาในเวลากลางคืนที่เดือนแจ่ม(เดือนเพ็ญ) พอรุ่งเช้าเจ้าของนามาที่ทุ่งนาเห็นงานในนามิชาวบ้านมา ทำให้เสร็จเรียบร้อยหมดแล้วก็ดีใจรีบกลับไปเตรียมข้าวปลาอาหารมาเลี้ยงตอบแทนชาวบ้าน เป็นที่สนุกสนาน และก็เวียนช่วยกันทำกันทั้งหมู่บ้าน พี่สายบอกว่าในช่วงที่มีความสุขที่สุด ก็ถึงทีไรก็อยากจะให้สมัยนี้กลับไป เป็นเหมือนเมื่อก่อนเพราะคนสมัยนั้นจริงใจต่อกัน ไม่แก่งแย่งชิงดีชิงเด่นกัน เหมือนสมัยนี้

พ่อส่วยคำบอกว่าประมาณ 30 ปีที่ผ่านมาถนนหนทางเริ่มดีขึ้นมีถนนลาดยาง พืชผลทางการเกษตร เช่นหอมจีน , กระเทียม , หอมแดง มีคนเข้ามาซื้อกันมากขึ้น ชาวบ้านก็เลยสร้างโฮงหอม (โกดังเก็บหอม) บางทีก็เอาไว้ เป็นที่พักหอมที่เก็บมาจากไร่แล้วรอคนมาซื้อ บางบ้านก็เก็บไว้ขายตอนที่ราคาสูงๆ เพราะเก็บมา ใหม่ๆ ราคามันถูก , ไม่มีคนซื้อก็เลยเก็บห้อยที่โฮงหอมไว้ก่อนประมาณปีพ.ศ. 2525 ชาวบ้านก็เริ่มหันมาปลูก ลิ้นจี่ ซึ่งมีคนจีนและคนไทยมาแนะนำว่าปลูกแล้วมันดี ขายได้ราคา คนปลูกหอมบ้างครอบครัวก็แบ่งพื้นที่ ปลูกเป็นสวนลิ้นจี่ และพอประมาณปีพ.ศ. 2535 คนเริ่มปลูกส้มกันอีก ทั้งนี้ก็เลียนแบบกันนั่นเองและเห็นคนจีน , คนไทยที่เข้ามาซื้อที่แถวบ้านม่วงชุม , บ้านลาน เขาปลูกแล้วขายได้เงินดีก็เลยเริ่มมีการปลูกกลับกันและปีทีคน เวียงหวายหันมาปลูกส้มมากมากที่สุดคือปี พ.ศ. 2544 ทั้งนี้พี่สายบอกว่าลิ้นจี่โฮมหอมไว้ก่อนราคาตกมากใน ช่วงปี 2544 – 2545 ชาวสวน ลิ้นจี่ประสบปัญหาขาดทุนกันมาก แล้วหันมาปลูกส้มแทน อีกเหตุผลหนึ่งก็คือ ลิ้นจี่เก็บผลผลิต ได้ปีละครั้งในขณะที่ส้มสามารถมีผลผลิตปีอนตลาดได้ตลอดปี

พี่สายเล่าว่า การทำเกษตรของคนในหมู่บ้านช่วงประมาณ 20 กว่าปีที่ผ่านมาก็มีการเปลี่ยนแปลงบ้าง คือบางครอบครัวเหลือที่ดินทำการเกษตรน้อยลงเนื่องจากที่ดินบางแห่งอยู่ในเขตป่าสงวนมี พรบ. เกี่ยวกับเขต ป่าสงวนจึงต้องถูกเวนคืนไปซึ่งมีหลายครอบครัวที่พบกับปัญหานี้ และบางครอบครัวก็แบ่งขายให้กับคนในหมู่บ้านเดียวกันและคนที่มาจากที่อื่นเพราะต้องการเงินทองมาใช้ในชีวิตประจำวัน ซึ่งราคาที่ดินช่วงนั้นไม่แพงเลย

พ่อเผ่าเหลือแล้ว ” ที่ดินของพ่อเผ่ายังยกให้คนรู้จักกันฟรีๆ เลยไม่ได้เรียกร้อยเอาเงินทองอะไร ” เขาไม่มีที่อยู่ก็แบ่งให้เขา ” พ่อส่วยคำพูดว่าช่วงที่ดินราคาแพงๆ สมัยพลเอกชาติชายเป็นนายกเขาก็ขายกันเหมือนกันบางบ้านก็ขายแล้วเอาเงินมาซื้อรถยนต์ เอามาปลูกบ้านใหม่ทุกวันนี้คนเวียงหาวยที่อยู่กันมานานที่เป็นคนไทย แล้วก็มีที่ดินทำกินกันพอสมควร บางบ้านก็มีมากที่เขาเคยซื้อไว้เมื่อก่อน ดังนั้นคนที่มียี่เพอทำกินจึงได้มีอาชีพรับจ้างไปด้วย ส่วนครอบครัวที่มีที่นาที่สวนมากาก็ทำเกษตรแบบพืชเชิงเดี่ยวเป็นรายได้หลักมีประมาณ 20 กว่าครอบครัว

ด้านการศึกษา

พี่สายเล่าให้ฟังอีกว่าเมื่อก่อนปี พ.ศ. 2498 บ้านเวียงหาวยยังไม่มีโรงเรียนเด็กๆ ต้องไปเรียนที่โรงเรียนบ้านม่อนปิ่น แม่เผ่าแถมเล่าว่า ลูกๆ ของแม่เผ่าก็เดินไปโรงเรียนพอน้ำฝนช่วงที่มีน้ำท่วมก็ต้องรีบไปรับลูกที่ม่อนปิ่นกลัวเขาจะตกน้ำ ช่วงไหนที่มีฝนตกหนักน้ำท่วมก็ไม่ได้ไปโรงเรียน พอปี พ.ศ. 2498 บ้านเวียงหาวยมีโรงเรียนชาวบ้านดีใจกันมากที่ลูก ๆ ไม่ต้องเดินทางไปเรียนไกลๆ ไม่ต้องคอยเป็นห่วงคนในหมู่บ้านส่วนใหญ่ก็สนับสนุนให้ลูกๆ ได้เรียนหนังสือกันมีประมาณ 3 – 4 ครอบครัวที่ลูกเขาเรียนเก่ง ตั้งใจเรียนเขาเรียนจบที่โรงเรียนบ้านเวียงหาวยก็ไปเรียนต่อที่โรงเรียนบ้านเวียงฝาง แล้วก็ไปต่อที่เชียงใหม่ ตอนนั้นก็ทำงานนิดๆ ไปตั้งหลายคน ช่วงที่คนเวียงหาวยนิยมส่งลูกหลานไปเรียนในตัวอำเภอฝาง ก็ประมาณปี พ.ศ. 2535 การที่คนเรียนกันมากๆ ก็เป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่เขาต้องเลิกทำการเกษตรกัน เช่น ครอบครัวของพ่อหลวงใจ ลูกๆ ได้ไปทำงานต่างถิ่นกันหมด ที่นาที่สวนที่มีก็ไม่มีการทำ ก็ให้คนอื่นเช่าทำ บางครอบครัวก็ขายไป

ลุงปิ่นเล่าว่า เหตุที่คนเวียงหาวยหลายๆ ครอบครัวไม่เน้นทำการเกษตรเพราะประสบปัญหาขาดทุนประมาณ 7 – 8 ปี มาเนี่ยส่วนใหญ่จะขาดทุน ยิ่งทำยิ่งเป็นหนี้ ลุงปิ่นบอกว่า “ ผมเคยปลูกหอม ปลูกลิ้นจี่ ทำมาหมดแต่มันไม่มีเงิน มีกำไรก็กำไรนิดๆ หน่อยๆ ทำเกษตรสมัยก่อนผมว่ายังดีกว่า เพราะลงทุนน้อย ส่วนใหญ่ใช้แรงลงทุน แม้ว่าจะขายได้น้อยกว่าสมัยนี้เขาก็ยังไม่ขาดทุน ไม่เป็นหนี้สิน อาจจะเป็นเพราะเขาใช้จ่ายอย่างประหยัดด้วย สมัยนี้เราต้องยอมรับว่าเราใช้จ่ายกันมาก ไหนจะส่งลูกเรียน ซื้อของใช้ และอะไรมันก็แพงขึ้น ที่สำคัญผมว่าเกษตรสมัยนี้ลงทุนสูง มีทั้งปุ๋ย , ยา , ฮอร์โมนเวลาจะเก็บเกี่ยวผลผลิตก็ต้องจ้างคนงานทำอีก สมัยก่อนเขาเอามือกัน ช่วยกัน ตอนนี้อย่ามาทำอาชีพขายกล้วยเดี่ยว เพราะมันแน่นอนกว่า อย่างน้อยๆ ผมกับครอบครัวก็ได้กิน ”

จากการพูดคุยกับชาวบ้านเวียงหาวยที่มีอายุ 45 ปีขึ้นไป พวกเขาพูดว่า สมัยนี้มีความเจริญมีความสะดวกสบายแต่ก็มีปัญหาเรื่องของเศรษฐกิจ มีหนี้สินเพิ่มขึ้น ความเอื้ออาทรซึ่งกันและกันน้อยลง แต่คนที่มียาอายุในช่วงวัยรุ่นถึงวัยทำงานก็จะแสดงความเห็นว่าบ้านเมืองมันก็ต้องเปลี่ยนไปตามยุคสมัย คนเราต้องมีการพัฒนาแต่สิ่งที่ดีๆ ที่เคยปฏิบัติกันมานานเช่นการทำบุญ , ประเพณี , ภาษาก็ยังยินดีที่จะสืบทอดอาจจะไม่ได้ทั้งหมดเหมือนสมัยก่อน แต่ก็พยายามทำให้ยังคงอยู่ ส่วนปัญหาที่มีในชุมชนก็คงเหมือนๆ กับที่อื่น เช่น ปัญหาเศรษฐกิจ , ยาเสพติด , สุขภาพอนามัยอีกเป็นปัญหาหนึ่งที่ชุมชนเผชิญ ก็คือ การอพยพเข้ามาเรื่อยๆ ของคนไทยใหญ่ที่อยู่ฝั่งพม่าคนในหมู่บ้านก็พยายามช่วยเหลือเท่าที่จะทำได้

ชีวิตคนงานของชาวไทใหญ่จะมีรูปแบบดังเรื่องราว ดังนี้ เช่น

ชีวิตของนายอินตา ลุงเสน

นายอินตาเข้ามาอยู่ในเขตอำเภอฝางเมื่อปี พ.ศ. 2526 ขณะนั้นอายุได้ 18 ปี โดยเดินทางเข้ามาทางหลัก แต่งชายแดนบ้านลาน บ้านเดิมอยู่ที่เทิงตอง (เชียงตอง) การอพยพเข้ามาใช้ดินด้วยเท้ารอนแรมมาในป่า ประมาณ 8 วันจึงจะถึงอำเภอฝาง มากับเพื่อนๆ การเดินทางมาลำบากต้องนอนกลางป่าเตรียมหม้อไห ข้าวสาร มาด้วยหุงหากินกันกลางทาง หากเจอทหารพม่าก็โกหกว่าจะไปเยี่ยมญาติที่เมืองถัดไป ไม่ยอมบอกว่าจะไปเมือง ฝาง เพราะหากบอกก็จะถูกพม่ากักกัน การเดินทางไปยังบ้านต่างเมืองของคนใดต้องไปขอหนังสือรับรองจาก ทหารพม่าก่อนทุกครั้ง

พอมาถึงเมืองฝางก็เห็นว่าบ้านเมืองน่าอยู่ การทำมาหากินสะดวก บ้านเมืองก็สงบไม่เดือดร้อนวุ่นวาย เหมือนเมืองนอก จึงกลับไปเชียงตองเพื่อพาพ่อแม่ที่โน้นมาอยู่ที่ฝางด้วยกัน

ครั้งแรกทำงานที่สวนส้มของธนาธร ซึ่งตอนนั้นก็กำลังอยู่ในยุคบุกเบิก เจ้าของกำลังจะขยายพื้นที่ สวนจึงรับคนงานมาก ซึ่งส่วนใหญ่ก็เป็นคนใดที่อพยพเข้ามาใหม่ เจ้าของจัดที่พักให้โดยได้รับค่าจ้างวันละ 30 - 35 บาท ส่วนผู้หญิงจะได้รับวันละ 25 - 30 บาท ต่อวันต่อคนก็เลยทำงานที่สวนส้มซึ่งถือว่าเป็นงานที่ดีมีที่พัก มี เงินค่าจ้างแม้จะไม่มากเท่าไรก็พอกินดีกว่าอยู่เมืองนอกซึ่งลำบากกว่านี้

ทำงานที่สวนส้มธนาธรได้ 1 ปี ก็มีคนมาชวนไปเก็บใบชาที่คอยาวี จ. เชียงราย (บ้านขุนสวย) ทำงาน เก็บใบชาได้ 1 ปี (ปี พ.ศ. 2526 - 2527) ก็ย้ายมาปลูกบ้านอยู่ที่หลังเตาบ่มหัวนา ซึ่งบริเวณนั้นจะเป็นป่าเสื่อมโทรม ทางกรจึงอนุญาตให้ปลูกที่อยู่อาศัยได้ขณะนั้นมีครอบครัวคนใดอาศัยอยู่ 1 ครอบครัวคือครอบครัวแม่นางเงี้ยว ซึ่งสามีได้เข้ามาสมทบต่อใจ มาตั้งฐานกำลังบริเวณชายแดน พ่อของนายอินตารู้จักเป็นญาติห่างๆ กัน ของป่า นางเงี้ยวจึงชักชวนมาอยู่ด้วยกันตอนนั้นมาอยู่ 4 หลังคาและต่อมาก็มีการเพิ่มขึ้นมาเรื่อยๆ โดยเป็นใดที่ ย้ายมาจากที่เคยไปอยู่ตามสวน ไปอยู่โกดังหอม และบางทีก็มาจากเมืองนอกการอยู่ร่วมกันก็ดีไม่มีปัญหาพื้นที่ ดินที่ปลูกบ้านก็แบ่งกันพอให้ครอบครัวปลูกบ้านได้หนึ่งหลังไม้ที่นำมาปลูกบ้านก็ไปตัดเอาไม้ไผ่ไม้ข้างบน คอยมาทำเสา ทำฟาก ซึ่งทางเจ้าหน้าที่คอยนั้นก็ไม่เข้มงวด คนใดหลังเตาบ่มส่วนใหญ่จะเป็นญาติหรือเป็นคน บ้านเดียวกันทางเมืองนอกมาอยู่ร่วมกัน

อาชีพที่คนหลังเตาทำกันรวมทั้งนายอินตาคือการรับจ้างทั่วไป ใครเขาจ้างให้ทำอะไรก็ทำหมด เช่น ขึ้นแปลงหอม , ตัดหอม , ปลูกหอม , เก็บลิ้นจี่ , เก็บพริก , หาเห็ดหาหน่อ , หาของป่าขาย เก็บดอกก้งขายดอก ก้งคือหญ้าที่เขานำมาทำไม้กวาดขาย การปลูกพืชของตัวเองก็มีบ้าง อย่างครอบครัวของนายอินตาได้ไปขอปลูก ที่สวนของหม่อมอ้อด ที่หัวนา ซึ่งเจ้าของเขาไม่คิดเงินค่าเช่า เขาต้องการให้ช่วยถางที่สวนของเขาให้โล่ง จะได้ ไม่รก นายอินตา เล่าว่าเขาปลูกกระเทียมชนิดหน่อเอาไว้กิน บางทีหากมีผลผลิตมากก็ขายได้ปีละ 2 - 3 พันบาท เพราะปลูกประมาณ 1 งาน ช่วงที่อยู่เตาบ่มหม่อมอ้อดได้ชวนไปทำงานเกี่ยวกับหอมที่กรุงเทพฯ ก็ไปกับเขาแต่ การทำงานก็จะมีระยะเวลาทำประมาณ 4 - 5 เดือน พองานหมดก็ต้องกลับมา การทำงานที่กรุงเทพฯ ก็ดีเพราะมี งานตลอดเงินไม่ขาดมือ พอได้ก็ส่งมาให้ครอบครัวแต่อยู่ที่เตาบ่มงานจะมีเป็นช่วงๆ เฉพาะหน้าที่เขาปลูกหอม , กระเทียม หรือหน้าที่มีลิ้นจี่เท่านั้นหากผลผลิตทางการเกษตรของนายจ้างยังไม่ออกก็ไม่มีการไปรับจ้างก็ รับจ้างในหมู่บ้าน ภายในตำบล ในตัวอำเภอฝางไม่ได้ทำเพราะที่ฝางส่วนใหญ่จะมีอาชีพค้าขาย

ย้ายมาอยู่ต้นสูงประมาณต้นปี 2537 เพราะที่หลังเตาบ่มทางหมู่บ้านเวียงหาวเขาจะเอาพื้นที่ตรงจุดนั้น ขุดทำเป็นอ่างเก็บน้ำ ตามโครงการของกรมชลประทาน ตอนนั้นมีชาวบ้านที่หลังเตาบ่มย้ายขึ้นไป 7 หลังคา ที่ เหลือบางครอบครัวที่อยู่ที่หวนา บางครอบครัวก็ย้ายไปที่อื่นปลายปี 2537 ได้มีการสร้างวัดขึ้น ปัจจุบันเป็นวัด พระธาตุจุฬามณีศรีกาญจนานิเชก ซึ่งมีพระมหานูญเลิศเจ้าอาวาสวัดเจดีย์งามเป็นผู้นำในการสร้างวัด ทั้งนี้ เพราะท่านมหานูญเลิศเห็นว่าคนไตมีใจบุญสุนทานชอบเข้าวัดทำบุญ การสร้างวัดก็อาศัยแรงคนไตต้นสูงช่วย กันขนหิน ทนยขึ้นไปบนคอย (เป็นเนินเขาสูง) พระมหานูญเลิศก็เลยขอที่ปลูกบ้านให้คนไตต้นสูงอยู่บริเวณ หมู่บ้านต้นสูงในปัจจุบันโดยขอกับกรมป่าไม้ ทางกรจึงอนุญาตหมู่บ้านต้นสูงจึงขยายเพิ่มบ้านเรือนขึ้นมา ปัจจุบันมี 70 กว่าหลังคาอาชีพของคนต้นสูงก็ยังยึดการรับจ้างทั่วไป บางทีก็ไปทำงานต่างอำเภอ ต่างจังหวัด เช่นที่ เชียงใหม่ , กรุงเทพฯ บางคนไปไกลถึงหาดใหญ่ งานที่ทำได้คือไปเป็นลูกจ้างตามบ้าน , ตามร้านขายของ ร้านอาหาร , เสริฟอาหาร , เลี้ยงเด็ก ผู้หญิงบางคนก็ไปขายบริการแต่เจ้าตัวไม่ยอมเปิดเผย

ส่วนนายอินตาเคยไปทำงานก่อสร้างช่วงปี 2533 – 2534 ช่วงเศรษฐกิจดี พอถึงยุค IMF เศรษฐกิจบูบก็ มีผลต่อต่อแรงงานต้นสูงต้องกลับมาอยู่บ้านไม่มีใครจ้าง จากนั้นนายอินตาก็คิดทำการค้าขาย (ตบกด) ตอนนั้น ต้นสูงยังไม่มีใครค้าขายก็เป็นอาชีพที่มีรายได้ดีได้กำไรวันละ 100 – 200 บาท โดยลงทุนซื้อของวันละ 2 ช่วง ช่วงเช้าประมาณ 800 บาท ไปซื้อของที่ตลาดโชคธานี (ฝาง) ตอนเช้ามีคประมาณ 3 – 4 น้ามาขายในตอน เช้าส่วนมากจะเป็นพวกอาหารสำเร็จรูป (กับข้าวสุก) เพราะชาวบ้านซื้อเพื่อห่อข้าวให้ลูก หลานไปโรงเรียน และต้องการที่จะนำไปรับประทานได้เลยโดยไม่ต้องเสียเวลาในการทำอาหารอีกเพราะจะต้องไปทำงานแต่เช้า พอช่วงบ่ายของที่ซื้อมาก็ขายหมดไปประมาณ 70 – 80 % ก็ต้องไปซื้อที่ตลาดหนองยาวเพิ่มอีก โดยลงทุน ประมาณ 600 – 700 บาท และอาหารที่นำมาขายก็จะเป็นพวกอาหารสด เช่น ผัก , ปลา , เนื้อ , หมู เพราะเมื่อ ชาวกลับทำงานก็จะมาซื้อเพื่อนำไปประกอบอาหารเองในตอนเย็น ตอนค้า

ปี พ.ศ. 2538 มีคนไตจากเมืองนอกทะลักเข้ามามากมาย เพราะเหตุการณ์ทางชายแดนพม่าเริ่มเลวร้าย คนไตที่เมืองนอกถูกทหารพม่ารังแก ข่มเหงต่างๆ นานา บางครอบครัวถูกเผาบ้าน บางครอบครัวถูกฆ่า ผู้หญิง ถูกข่มขืน คนไตอพยพที่เข้ามาช่วงนี้ไม่มีบ้าน ที่อยู่อาศัยเป็นหลักแหล่ง บางคนไปอยู่กับญาติที่มาอยู่ก่อน บางคนไปอยู่ทุ่งนาเรียกว่าไตกลางโค้ง (กลางทุ่ง) โดยปลูกเพิง หรือกระท่อมอยู่กลางทุ่งนากับหลังนาคเดียว แต่อยู่กัน 3 – 4 ครอบครัว คนไตกลางทุ่งมีจำนวนมากกว่าคนไตที่มาอยู่ก่อนๆ โดยยึดอาชีพรับจ้างตามสวนและ ในนา นายจ้างหันมาจ้างแรงงานเหล่านี้เพราะถูกกว่าคนไตต้นสูงและคนไตรุ่นก่อนประมาณ คนละ 10 – 20 บาทต่อคนและคนไตที่อยู่กลางทุ่งไม่ค่อยรู้เรื่องอะไร ภาษาก็ไม่คล่องและมีความกลัวเจ้าหน้าที่เพราะไม่มีบัตร อะไรเลยจึงยอมทำงานหนักหารู้งานค่าแต่รับค่าแรงถูก พ่อเลี้ยง นายจ้างชอบจ้างคนไตพวกนี้ คนไตต้นสูง จึงไม่มีงานรับจ้างมากเหมือนแต่ก่อนนอกจากงานมีมากจริงๆ จนล้นมือไตใหม่ จึงมีพ่อเลี้ยงมาบอกให้ไปทำงาน ส่วนใหญ่เขาเลือกจ้างคนไตกลางทุ่ง ทำให้คนในหมู่บ้านต้นสูงขาดรายได้ไปมาก แต่นายอินตา กับ นางคำหลู่ ลูกหนุ่ม ผู้ให้สัมภาษณ์บอกว่าไม่คิดอะไรมาก หากพ่อเลี้ยงสมัครใจจ้างคนไตกลางทุ่งก็ปล่อยให้เขาได้ทำงาน เกอะเพราะคนไตกลางทุ่งน่าสงสารและลำบากกว่าพวกตน ยังไงก็คนไตเหมือนกันแ่่งงานกันทำ พวกคนไต ต้นสูงที่มีบัตรสีเขียวมีความคล่องตัวมากกว่าก็ไปทำงานที่ต่างอำเภอ หรือต่างจังหวัดก็ได้ นายอินตาเล่าว่าคน ไตกลางทุ่งเข้ามาประมาณปี 2538 – 2542 ช่วงปี 2543 – 2544 ไม่ค่อยมีเข้ามาแล้ว ถ้ามว่าเพราะมาขายใช้

ใหม่ นายอินตา บอกว่าคงไม่ยากเท่าไรก็เห็นคนไต่เข้าๆ ออกๆ กันเสมอ แต่พวกเมืองนอกคงคอยพามาเมืองฝางเพราะตอนนี้แรงงานก็มีมากเกินความต้องการ ที่อยู่อาศัยก็ไม่ค่อยมี บางคนหากินไม่ได้อยู่ลำบากก็ต้องกลับไป หลายคนยังฝากลูกไว้กับญาติพี่น้องที่นี่ไม่อยากให้ลูกไปลำบากเหมือนตน

นายอินตา และ นางคำหลูบอกว่าทุกวันที่แก้ปัญหาในเรื่องงานที่มีน้อยลงโดยการประหยัดรายจ่ายพยายามกินและใช้จ่ายเท่าที่จำเป็น โดยเฉลี่ยแล้วคนคันสูงมีรายจ่ายครอบครัวละ 50-60 บาทต่อวันเพื่อเงินที่หามาได้จะได้ใช้ให้นานๆ ช่วงใดมีงานเข้ามามากๆ ก็พยายามทำงานและเก็บเงินให้ได้มากๆ อีกอย่างก็คือหาหนทางที่จะออกไปทำงานรับจ้างนอกพื้นที่ถ้ามี ตอนนี้อยากมีช่องทางหารายได้ที่ทำอยู่กับบ้านไม่ต้องไปทำต่างถิ่น

ผลดี ของการออกไปทำงานต่างถิ่น คือ มีงานทำตลอด งานไม่ขาดช่วงมีเงินใช้ไม่ขาดมือ

ผลเสีย คือหมู่บ้านเงียบเหงา คนเฒ่าคนแก่ เด็กๆ ขาดความอบอุ่น เพราะคนหนุ่มคนสาวออกไปทำงานต่างถิ่นกันหมด เวลาหมู่บ้านมีงานมีประเพณีอะไรก็ขาดแรงงานคนหนุ่มคนสาวในการจัดงาน

ผลดี ของการทำงานมนหมู่บ้านคือ ได้ใกล้ชิดครอบครัว มีอิสระสบายใจไม่ต้องอยู่ใต้บังคับของใคร

ผลเสีย คือ งานขาดช่วง ไม่มีงานตลอดปี ช่วงใดไม่มีงานก็ไม่มีเงินใช้

ปัจจุบันยายอินตามีที่ปลูกลิ้นจี่นิดหน่อย (1 งาน ขอเขาทำ) โดยของแบ่งจากคนไต่ที่มาอยู่ก่อนปลูกแค่พอกินในบริเวณบ้าน แต่ละบ้านก็ปลูกพืชผักสวนครัวพอกินไปวันๆ ส่วนการขายของตุบคาดยายอินตาคิดว่าเป็นอาชีพที่ดี เมื่อการออกไปหาเงินต่างถิ่นและรายได้ก็พอได้มีคนแปะ (คนเชื่อ) เยอะเหมือนกันบางคนคิดค้างหนี้เป็นปี มากที่สุดรายละเอียดประมาณ พันกว่าบาท แต่เขาก็ทยอยใช้คืน ยายอินตาเห็นว่าช่วยเพื่อนบ้านที่ไม่มีอันจะกินก็ให้เชื่อไว้ก่อน

ฐานะของยายอินตาขณะนี้พอกินพออยู่ ไม่มีเงินเก็บพอกินพอใช้ไปวันๆ มีของใช้ที่เหนือจากปัจจัยสี่คือ โทรทัศน์, ตู้เย็น, มอเตอร์ไซด์ โดยการซื้อเงินผ่อนไม่มีที่ดิน

ส่วนการมีบัตรประจำตัวผู้เสียภาษีทั้งๆ ที่ไม่มีบัตรประชาชนก็เพราะได้ปรึกษาเจ้าหน้าที่สรรพากรว่าสามารถทำได้ใหม่ เขามีบัตรสีเขียว และมีอาชีพค้าขายเล็กๆ น้อยๆ ทางอำเภอบอกว่าทำได้จึงออกบัตรเสียภาษีรายได้ให้ ความจริงไม่จำเป็นต้องเสียภาษีก็ได้ แต่ยายอินตาตอบว่าอยากทำอะไรมันถูกต้องหากสามารถทำได้ เช่นเสียภาษีเหี้ยม บุหรี่ปีละ 60 บาท ภาษีรายได้ปีละ 600 บาท แบ่งเสียเป็นสองงวดๆ ละ 300 บาท ใบขับชี้หากเจ้าหน้าที่เขาทำให้ก็จะทำไม่อยากหลบหลีก อยากถูกกฎหมาย ในปี พ.ศ. 2544 เขาให้สิทธิในการซื้อขายรถเครื่อง (รถมอเตอร์ไซด์) โอนรถขายรถได้

ชีวิตของนางคำหลู่ ลูกหนู่ม

นางคำหลู่ ลูกหนู่ม อายุ 30 ปี อาชีพรับจ้างทั่วไปไม่มีความสามารถพิเศษคือเป็นช่างเย็บผ้า เข้ามาอยู่เตาบ่มรุ่นเดียวกับนายอินตา แต่ได้ย้ายไปอยู่โรงสีที่แม่มาวม่อนปิ่น ทำงานในสวนส้มธนาธร ทำงานปลูกป่าที่แม่ริมของกรมป่าไม้รายได้วันละ 30 บาท ทำงานครึ่งวัน ปัจจุบันสามีทำงานกับรถขนส้มธนาธร ส่วนนางคำหลู่รับจ้างทั่วไปได้รายได้วันละ 60 – 70 บาท ต่อวันแต่งงานมีเป็นช่วงๆ ส่วนอาชีพเย็บผ้าก็พอทำได้ ได้ค่าจ้างตัดเย็บเสื้อตัวละ 50 บาท ตัดผ้าถุงผืนละ 30 บาท ผีมียังไม่ดีเท่าไร ไปเรียนเย็บผ้าโครงการชายแดน บ้านหนองบัวรายจ่ายในครอบครัวใช้วันละ 50 บาท ต่อวัน จำนวนสมาชิกในครอบครัว 5 คน

ครั้งแรกที่เข้ามาปี 2526 มีรายได้วันละ 25 บาทต่อวัน ทำงานที่โรงสีแม่มาวม่อนปิ่น ย้ายไปทำงานสวนส้ม สวนป่าแม่ริม และกลับไปรับพ่อมาอยู่ด้วยที่เตาบ่มช่วงปี 2535 และย้ายมาต้นสูง ปี พ.ศ. 2537 ปัจจุบันสามี มีรายได้วันละ 100 บาทต่อวัน อนาคตยังไม่รู้ว่าจะเป็นอย่างไรรายได้อาชีพที่เพิ่มรายได้ให้ครอบครัวอีกไม่คิดจะไปเมืองนอกไม่มีบ้านที่อยู่อาศัยอีกแล้วการทำมาหากินที่เมืองนอกก็ลำบาก เงินไม่มีค่า 100 บาทเท่ากับ 10 บาท เมืองไทย ของก็แพงและเงินก็หายาก ที่เมืองนอกมีป่ากับลุงอยู่ หากทหารพม่ารังแกก็คอยหลบหนีอยู่ตามป่า ทหารที่เมืองนอกมีทั้งทหารพม่า, ทหารไต, ทหารว้าแดง

สาเหตุที่ถูกโกงค่าก่อสร้าง

1. ผู้รับเหมาขาดทุน
2. งานที่ไม่สำเร็จตามสัญญา จึงถูกปรับให้ทำงานให้เขาฟรี
3. ผู้รับเหมารับเงินมาแล้วใช้จ่ายไปก่อน เงินหมดจึงไม่มีเงินจ่ายคนงาน

ช่วงนี้มีโครงการของเอกชนเอาข้าวสารมาแจก ให้กับคนยากจน ที่ไม่มีจะกิน ไม่มีที่อยู่ ไม่มีเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม โดยแจกให้ครอบครัวละถังต่อเดือน บางทีก็ช่วยคนไต่ที่ถูกหลอก เช่นหลอกว่าจะพาไปทำงานที่กรุงเทพฯ แต่เอาไปลงที่หนองอูกเชียงดาว บางทีก็ช่วยคนไต่ที่บาดเจ็บจากการทำงาน และไม่มีเงินรักษา ทางโครงการก็จะช่วยเหลือเป็นการด่วน

การไปทำงานต่างถิ่น ไปทำโดยเจ้านายหรือพ่อเลี้ยงมารับไป ซึ่งส่วนมากพ่อเลี้ยงที่มาคอยรับจะมีเส้นสายสามารถผ่านด่านได้ บางทีก็หนีพ้นจากด่านตรวจไปได้ บางทีก็ปลอมตัวโดยการแต่งตัวดีๆ ผูกหูให้ซัดๆ ก็สามารถเดินทางไปได้ ข้ามจังหวัดไปโดยไม่โดนจับ ถ้ารับจ้างอยู่ในหมู่บ้านชีวิตไต่ใหม่ก็วนเวียนรับจ้างอยู่ตามสวนตามรายละเอียดดังนี้

วงจรชีวิตคนงานสวนส้ม

นายวันชนะ ปันคำ เล่าว่า สวนส้มที่ผมไปรับจ้างเป็นสวนส้มใหญ่มีเนื้อที่หลายร้อยไร่ ค่าแรงผู้ชายได้วันละ 100 บาท ผู้หญิงได้วันละ 70 บาท หากวันใดมีการพ่นยาฆ่าแมลง ผู้ชายจะได้ค่าจ้างวันละ 200 บาท

เริ่มทำงานเวลา 07.30 น. ช่วงที่ส้มยังไม่ออกผลจะมีงานตัดกิ่งตัดหญ้าให้น้ำ (รดน้ำ) โดยใช้สปริงเกอร์ หากวันใดมีการพ่นยาจะเริ่มงานเวลาตีสาม (03.00 น.) โดยใช้รถพ่นยา รถคันหนึ่งจะมีคนงานประจำ 3 – 5 คน

โดยคนงานจะต้องใส่ถุงมือยาง , รองเท้าโอ๊ค , สวมเสื้อแขนยาวกางเกงขายาว ใช้ผ้าปิดปากปิดจมูก จะหยุดพ่นเวลา 06.00 น. เพราะเวลา 07.00 น. คนงานส่วนอื่นๆ จะเริ่มมาทำงานจะทำให้เป็นอันตรายได้ คนงานจะพักเวลา 12.00 – 13.00 น.

ช่วงบ่ายเริ่มงานเวลา 13.00 น. งานในช่วงบ่ายก็ต่อจากช่วงเช้าคือตัดหญ้า , แต่งกิ่ง , รดน้ำ การรดน้ำจะนิยมรดในช่วงเช้ากับเย็น หากช่วงใดที่ส้มออกดอกออกผล ก็จะมีงานเพิ่มขึ้นมาคือการหาไม้มาค้ำยันต้นส้มที่มีผลตกไม่ให้น้ำล้ม มีการเก็บผลส้ม นำส่งแผนกแยกคัดขนาดของผลส้ม ซึ่งเป็นคนงานอีกชุดหนึ่ง

การพ่นยาฆ่าแมลงจะมีผลต่อคนงานเหมือนกันเช่นมีอาการแพ้คันตามตัว เมื่อพ่นยาเสร็จต้องอาบน้ำล้างมือล้างเท้า ถ้ามีอาการแพ้มากๆ ก็ต้องให้หมอตรวจซึ่งเจ้าของสวนก็จะดูแลในเรื่องนี้ การทำงานสวนส้มจะเลิกงานประมาณ 17.00 น. การเป็นคนงานสวนส้มจะเสี่ยงกว่าทำสวนลิ้นจี่ เพราะฉีดยา 7 วัน / ครั้ง

* วันชนะ ปันคำ อายุ 16 ปี คนงานสวนส้มบ้านต้นสูงให้สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 2 เดือน มกราคม พ.ศ. 2545 *

วงจรชีวิตคนงานสวนลิ้นจี่

นายตะลุงป้าง ให้ข้อมูลว่าค่าแรงของคนงานผู้ชายจะได้วันละ 80 บาท ผู้หญิงจะได้วันละ 70 บาท นายตะลุงป้าง เล่าว่า เริ่มงานเวลา 08.00 น. ตัดหญ้าโดยใช้รถตัดหญ้า , แต่งกิ่งลิ้นจี่ , รดน้ำ โดยใช้สายยางรดโคนต้น การใส่ปุ๋ยจะใช้เสียมขุดรอบๆ ต้น โดยห่างจากโคนต้น 2 เมตร โดยโรยปุ๋ยลงดินและกลบฝัง การฉีดยาจะฉีด 15 วันต่อครั้ง ส่วนใหญ่จะทำในช่วงลิ้นจี่ออกดอก การฉีดยาจะใช้เครื่องฉีด ใช้คนงาน 4 คน สวมถุงมือ , ถุงเท้า หน้ากากปิดปากปิดจมูก , แวนดา , เสื้อแขนยาวกางเกงขายาว เมื่อเสร็จงานจะรีบล้างมือและอาบน้ำ

ช่วงที่ลิ้นจี่มีผลผู้หญิงจะได้ค่าแรง 80 บาท ผู้ชายได้ 100 บาทต่อวัน โดยผู้ชายจะใช้บันไดพาดลำต้นเพื่อเก็บผลตั้งแต่เวลา 04.00 น. เมื่อผลที่เก็บลงมาจะเป็นหน้าที่ของผู้หญิงแต่งพวงลิ้นจี่ เอาใบออก แยกผลที่แตกหรือเป็นแมลงออก เก็บลิ้นจี่ที่ร่วง นำเสียบออกต่างหาก ลิ้นจี่ที่เป็นพวงจะเก็บใส่กล่องเพื่อส่งขาย ส่วนที่ร่วง , แตกจะมีพ่อค้ามารับเพื่อนำไปอบแห้ง หรือกวนหรือนำไปคว้านเอาเมล็ดออกเพื่อทำลิ้นจี่กระป๋อง

การทำสวนลิ้นจี่จะเริ่มดูแลกันอย่างจริงจังก็ต่อช่วงเดือนมีนาคมถึงเดือนเมษายนซึ่งเป็นช่วงออกดอก พอเดือนพฤษภาคมก็จะเป็นผลเล็กๆ ผลผลิตจะเริ่มขายได้ในปลายพฤษภาคมถึงเดือนมิถุนายน

คนงานทำงานสวนลิ้นจี่จะเริ่มทำงานเวลา 08.00 น. พักรับประทานอาหารกลางวัน 12.00 น. เริ่มงานภาคบ่าย 13.00 น. ไปจนถึงเวลา 17.00 น.

ในทำนองเดียวกันชาวใต้ที่เรียกตนเองว่าไต่เก่า แต่มีอาชีพรับจ้างก็มีวิถีชีวิตการผลิตไม่ต่างจากไต่ใหม่ และที่ลำบากยิ่งกว่าคือหางานทำได้น้อยลง เพราะนายจ้างเลือกจ้างไต่ใหม่ที่ค่าแรงถูกกว่า ตามที่นายสงัดติ

อายุ 55 ปี เป็นคนโตที่เกิดในประเทศไทยและมีบัตรประชาชนแล้วได้บรรยายการทำงานทำมาหากินให้ฟังดังนี้

* นายตะ ลุงป่าง อายุ 43 ปี คนงานสวนลั่นจี่บ้านคันสูง สัมภาษณ์วันที่ 28 ธันวาคม พ.ศ. 2544 *

วงจรการรับจ้างของบ้านเวียงหวาย

ตลอดปีงานรับจ้างก็มีหลายงานเช่นในช่วง ธันวาคม - มกราคม จะเป็นช่วงที่มีการรับจ้างลดน้อยลง เพราะเป็นช่วงที่รอให้หอมหัวใหญ่โต แต่ก็มีบางคนรับจ้างปลูกหอมอยู่ส่วนใหญ่รับจ้างแบบรายวัน วันละ 80 บาท และมีการรับจ้างปลูกพริกบ้าง ส่วนงานสำหรับผู้ชายในช่วงนี้ค่อนข้างมีมากเช่นรับจ้างใส่ปุ๋ย , รดน้ำหอมหัวใหญ่ , ฉีดยาส้ม

การรดน้ำใส่ปุ๋ยฉีดยาฆ่าแมลงสวนลั่นจี่ พอถึงเดือนกุมภาพันธ์ ผู้ชายจะมีการรับจ้างถากหญ้ารอบโคนลั่นจี่ แต่งกิ่ง แต่ก็มีงานไม่มาก

ในเดือนมีนาคมเป็นช่วงถอดหอมหัวใหญ่ หญิงจะไปรับจ้างถอดหอมหัวใหญ่ส่วนผู้ชายจะแบกหอมหัวใหญ่ขึ้นรถ ค่าจ้างวันละ 80-100 บาท ช่วง

ปลายเดือนมีนาคม - พฤษภาคม จะมีการรับจ้างตัดรากหอม คัดหอม ผู้ชายจะรับจ้างแบกหอมขึ้นรถลงรถ

พออย่างเข้าเดือนพฤษภาคมจะมีการรับจ้างเก็บผลลั่นจี่ รายได้ผู้หญิงประมาณวันละ 100 - 120 บาท กระเทียมจะมีคนจ้างวันละ 100 - 120 บาท ผู้ชายวันละ 120 - 140 บาท เมื่อว่างจากการเก็บลั่นจี่จะไปรับจ้างเก็บพริกจะได้ค่าแรงเป็นรายวันหรือคิดเป็นกระสอบ, ซึ่งเป็นกิโลกรัม พอช่วงเข้าพรรษาจะกลับมาทำงานเกี่ยวกับหอมใหญ่อีกครั้งเช่นคัดหอม ตัดรากหอม ส่วนใหญ่เป็นการทำหอมเพื่อส่งโรงงาน(ห้องเย็น)จะว่างงานจริงๆ

ช่วงต้นเดือนตุลาคม ช่วงนี้จะอยู่บ้านบางคนจะหาเห็ดมาขาย หาหญ้าคามาช่อมหลังคา งานจะเริ่มเดือนพฤศจิกายนคือการรับจ้างหว่านกล้าหอมหัวใหญ่ การเตรียมแปลงปลูก ถอดหญ้าแปลงเพาะ พอกล้าหอมหัวใหญ่โตจะมีการรับจ้างปลูกหอมมีทั้งหมดเป็นไร่และรับจ้างรายวัน อัตราจ้างเหมาไร่ละ 3,000 - 5,000 บาท ถ้าเป็นรายวัน วันละประมาณ 80 - 100 บาท

ยุคหลังสัญญาปางหลง (พ.ศ. 2490)

เรื่องราวในยุค หลังสัญญาปางหลง ผู้ให้ข้อมูลที่ดีคือ พ่อเผ่าซอ ยุคนี้จะทยอยมาเพราะมีจุดประสงค์อยากเข้ามาค้าขาย มาอยู่ร่วมกับพี่น้อง เพื่อนฝูง อยู่ในเมืองนอกไม่ค่อยสงบ จึงอยากมาหาที่อยู่ที่ทำกินใหม่ ยุคนี้ผู้คนจะมีที่ทำกินทั้ง 2 เมือง คือมีบ้านมีหลักฐานที่ทำกินทั้ง 2 แห่ง มีบัตรประจำตัวประชาชน มีทะเบียนบ้าน ทั้ง 2 แห่ง กลุ่มนี้จะไปๆมาๆ ระหว่าง 2 เมือง ส่วนใหญ่จะมีอาชีพค้าขาย กลุ่มนี้เลือกจะอยู่เมืองไทยเป็นคนไทย แต่ก็ยังห่วงถิ่นฐานบ้านช่องและไร่นาที่เมืองนอก จึงได้สำนึกถึงกัก ก็ยังคิดถึงความเป็นไต่ พร้อมทั้งจะแสดงความเป็นไต่ทุกเมื่อ แต่ก็ไม่ได้คิดที่จะกลับไปอยู่เมืองไต่อีกแล้ว

คนกลุ่มนี้บางคนไม่ยอมบอกว่าอพยพมายุคนี้หากไปถามก็จะพูดว่าอยู่ที่นี้มานานแล้ว จะไม่เปิดเผย สันนิฐานว่าพวกนี้อาจเป็นกลุ่มตอโข่ หรือแนวร่วม เมื่อเลิกการต่อสู้แล้วก็ตั้งครอบครัวอยู่ที่นี้ ที่ไม่ยอมเปิดเผยตัวเองให้ใครรับรู้เพราะกลัวมีภัย ชีวิตความเป็นอยู่ของคนกลุ่มนี้ ยังคงอนุรักษ์ความเป็นไต่มากกว่าคนที่สืบมาจากยุคแรกและอีกประการหนึ่งกลุ่มตอโข่ที่หมู่บ้านนี้ซึ่งสืบทอดคุณธรรมมาจาก เจ้าน้อยซอฮันตะนั้นความสำนึกเรื่องการกู้ชาติมีกระแสทัศนความขัดแย้งภายในนั้นไม่รู้แน่ชัด เพราะทุกคนปิดตัวเองเพียงแต่ว่ากระแสของคนเผ่าคนแก่ย่านใกล้อำเภอฝางจะปฏิเสธการและกลัวการสัมภาษณ์ไปเกี่ยวข้องกับการเมืองไม่ว่าจะเป็นพ่อเผ่าเอง คานธี อติดกองค์กำลังตอโข่ อาจารย์วีระ สุริยวงศ์ (ดูเหมือนบิดาจะเสียชีวิตในกระบวนการกู้ชาติ) แต่ข้อมูลในอดีตนั้น คนพื้นเมืองเล่าว่าพื้นฐานของคนแถบนี้ เวียงหาว บ้านลาน ดังฐานะเพราะการค้าฝิ่นทั้งนั้น

ย้อนกลับมาปัญหาที่เกิดจาก “สนธิสัญญาปางหลง”¹ ตามสนธิสัญญานั้นมีใจความว่า “ทุกรัฐสามารถแยกตัวออกเป็นอิสระได้ หลังจากได้รับเอกราชแล้วภายในสิบปี “ เมื่อทุกฝ่ายมีความเห็นเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันเรียบร้อยแล้ว จึงได้ร่วมเซ็นสัญญาร่วมกันอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 12 กุมภาพันธ์ ปี ค.ศ. 1947 ณ เวียงปางหลง ทางตอนใต้ของประเทศไทยใหญ่ โดยมีพันเอก ลอร์ด บอดด์ัน ที หัวหน้าคณะผู้ตรวจการ เป็นตัวแทนของรัฐบาลอังกฤษเป็นสักขีพยานหลังจากได้รับเอกราชแล้ว ได้อยู่ร่วมกันเป็นสหภาพได้ไม่นาน นายพลอ่องซานได้ถูกลอบสังหารพร้อมกับผู้นำไทยใหญ่บางส่วน ในการประชุมเพื่อหารือในการแยกตัวเป็นอิสระออกจากสหภาพ นายพลเนวิน ได้ทำการรัฐประหาร ยึดอำนาจกลับร่างรัฐธรรมนูญของสหภาพและฉีกสนธิสัญญาปางหลง สั่งจับกุมและสังหารผู้นำในการเคลื่อนไหวที่จะแยกตัวเป็นอิสระอย่างไม่ปราณี และยังได้ส่งกองกำลังทหารพม่าเข้ามาในรัฐไทยใหญ่ โดยการนำเอาข้ออ้างในการจับไล่ “จีนคณะชาติ” หรือ “ก๊กมินตั๋ง” (ที่หนีการตามล่าของจีนแผ่นดินใหญ่ และจีนกลุ่มนี้เองที่กลายมาเป็นผู้นำ ในการผลิตยาเสพติดกลุ่มใหญ่ที่สุดในสามเหลี่ยมทองคำ โดยมีพม่าซัดไซอยู่เบื้องหลัง และได้ทำความมัวหมองให้กับคนไทยใหญ่มากตลอดจนถึงปัจจุบัน) เข้ามายึดครองรัฐไทยใหญ่ทำให้ชาวไทยใหญ่ทุกคน ลูกขึ้นมาต่อสู้จับอาวุธจับไล่ทหารพม่า ให้ออกจากรัฐไทยใหญ่ตั้งแต่บัดนั้น เป็นต้น

¹ มูลนิธิสิทธิมนุษยชนไทใหญ่ กรณีเรื่องไทใหญ่พลิกดานานเทิจของสามเหลี่ยมทองคำ 1993

จากสัญญาปางหลวงผู้นำไทใหญ่ (ชู่อองซาน) และผู้นำของรัฐบาลพม่า ซึ่งมีอาณาเขตและประชากรของประเทศน้อยกว่าไทใหญ่ อาศัยอยู่ในเมืองไต (ไทใหญ่) เป็นเวลา 10 ปี โดยให้พม่าครองเมืองก่อน พม่าได้ครองเมืองพม่าก็ไม่ยอมคืนเมืองให้ เพราะเมืองไตมีของดีมากมาย เช่น ป่าไม้อุดมสมบูรณ์ มีไม้สักมากมาย ต้นน้ำลำธารก็ดี พม่ากับไต (ไทใหญ่) ก็เลยสู้รบกันตลอดมาไต (ไทใหญ่) ก็เลยไม่มีที่อยู่อาศัยจึงต้องหนีกระจัดกระจายไปตามหัวเมืองต่าง ปัจจุบันนี้ไทใหญ่ คือ ชนกลุ่มน้อยที่อาศัยอยู่ในประเทศพม่า คือ บ้านปางขาง ตำบลบ้านฮาย อำเภอเกซี พอสู้รบกับพม่า ไทใหญ่ก็แตกกระจัดกระจายไปอาศัยอยู่ในที่ต่าง ๆ ตามแนวชายแดนไทยพม่าบ้าง ปัจจุบันบ้านปางขางได้เป็นหมู่บ้านร้างไป²

แต่พม่าก็ยังไม่ได้คิดที่จะเลิกการรุกรานไทใหญ่อีก ทำให้ไทใหญ่อยู่ไม่ได้ จึงต้องพากันอพยพหนีกันเข้ามาในประเทศไทยเป็นจำนวนมาก ตอนแรกพม่าบังคับให้ไทใหญ่ไปอยู่ที่ เมืองลาล่า และเมืองกุนฮิง แต่พวกเขาทราบดีว่าถ้าพวกเขาไปอยู่ที่เมืองทั้ง 2 นี้ พวกเขาจะลำบาก เพราะไม่มีอะไรให้เลย พวกเขาจึงตัดสินใจอพยพเข้ามาในประเทศไทย โดยคิดว่าคงพอจะมีงานให้ทำ และก็มีเงินใช้จ่าย มีที่อยู่อาศัยที่ปลอดภัยกว่า

ชู่อองซึ่งเป็นแนวร่วมกับกองทัพหนุ่มศึกษาเล่าว่า ตอนนั้นหัวหน้าก็คือเจ้าน้อยชอยันตะกลุ่มที่มาบ้านใหม่หมอกจัมคือกลุ่มนักศึกษา คนที่เขียนประวัติคือ กุ่นเอ ปัจจุบันอยู่ที่เปียงหลวง กุ่นเอเป็นหัวหน้านักศึกษาที่ขยันและเป็นคนแรกที่มาหาเจ้าน้อยชอยันตะที่นอแล กลุ่มทางบ้านใหม่มีหัวหน้าคือเจ้างาคำ เกิดที่หลังเจ้าน้อย ตอนแรกคนของเจ้างาคำก็มารวมกันกับเจ้าน้อยที่ปางตอง แต่ต่อมาความเห็นแตกต่างกัน เวลาประชุมก็มีแต่ถกเถียงกัน กลุ่มพ่อน้อยเห็นว่ากลุ่มนักศึกษา ขาดประสบการณ์เพิ่งแต่เล่าเรียนมาแต่ก็ไม่ยอมฟังเสียงเจ้าน้อย ในที่สุดก็แตกจากเจ้าน้อยไปจึงไปตั้งกองกำลังอยู่ที่ท่าตอนก่อนแล้วเคลื่อนย้ายไปบ้านใหม่หมอกจัม (เรื่องความขัดแย้งดังปรากฏในเนื้อหาของบ้านใหม่หมอกจัม) กลุ่มกำลังหนุ่มศึกษาเกิดกันเป็นก๊กเป็นเหล่าหลายกลุ่มจนถึงในปัจจุบันกล่าวว่ามียูด้วยกัน 2 เจ้า (องค์) คือ 1. เจ้ากันยอด 2. เจ้ายอดศึก

เจ้ากันยอด นั้นมีผลมากกว่าเจ้ายอดศึก ตอนนี้คิดว่าเจ้ากันยอดอาศัยอยู่ในจังหวัดเชียงใหม่ (มีบ้านอยู่ที่นั่น) แต่ไม่ทราบว่ายู่ที่ใด

เจ้ายอดศึก นั้นมีผลน้อยกว่า ตอนนี้อาศัยอยู่ตามชายแดน และเมื่อไม่นานนี้ก็ได้ต่อสู้กับพม่าเพื่อยึดฐานที่มั่นคืนมาจากพม่า (เมื่อวันที่ 22 - 26 เมษายน 2544)

ชาวไตคิดว่าที่พม่าจับได้คนไตออกจากถิ่นกำเนิดนั้นเพราะต้องการแย่งชิงทรัพยากรที่มีอยู่เขตที่อยู่อาศัยของคนไทย ประการหนึ่ง ต้องการปราบปรามทางการเมือง ให้สิ้นซากอีกประการหนึ่งนั้น พม่ายังต้องการจะกลืนชาติไทใหญ่ โดยการตั้งรางวัลให้กับทหารที่แต่งงานกับหญิงชาวไทใหญ่ และมีรางวัลเพิ่มมากขึ้นถ้าแต่งงานหญิงที่มียศศักดิ์และฐานะดีปัจจุบัน ไทใหญ่ก็มีทรัพยากรสมบัติอยู่อีกมากมาย ตามหัวเมือง คือ บ่อเงิน บ่อทอง เพชรพลอย แต่ไม่สามารถเอาออกมาใช้ได้ เพราะพม่าเฝ้าอยู่³ และในช่วง พ.ศ.2539-2540 พม่าก็พยายามผลักดันให้คนไทใหญ่ออกจากพื้นที่อันอุดมสมบูรณ์ ให้ไปอยู่หมู่บ้านอพยพ หรือไม่ก็ผลักดันคนจนให้ออกมาเมืองไทย

² อ้างแล้ว

³ อ้างแล้ว

ปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นในเขตพม่าหลังจากที่เกิดกองกำลังกู้ชาติ ของชนกลุ่มน้อยต่างๆ พม่าก็ดำเนินการปราบปรามอย่างต่อเนื่อง จากคำบอกเล่าของกลุ่มผู้อพยพซึ่งส่วนมากเป็นชาวบ้านที่ถูกกวาดต้อนไปเป็นลูกหาบหรือกองหน้าเพื่อสู้กันระหว่างชนกลุ่มน้อย ต่างก็บอกเล่าถึงความทารุณที่ได้รับจากพม่าในลักษณะเดียวกัน เหตุการณ์เหล่านี้สอดคล้องกับที่มูลนิธิสิทธิมนุษยชนแห่งรัฐฉานได้เรียบเรียงมาเพื่อป่าวประกาศกับ โลกภายนอกดังต่อไปนี้

การละเมิดสิทธิมนุษยชนในไทยใหญ่⁴

ในปี 1962 พม่าได้ส่งกองกำลังทหารรุกเข้ามามีในรัฐไทยใหญ่ โดยการอ้างว่าจะส่งทหารพม่าเข้ามาช่วยทหารไทยใหญ่ในการขับไล่ทหาร ก๊กมินตั๋ง หรือ จีนคณะชาติ ออกจากไทยใหญ่แต่กลับใช้ทหารเข้ายึดครองแผ่นดินไทยใหญ่ และละเมิดสิทธิมนุษยชน ก่อให้เกิดความทุกข์ทรมานแก่ประชาชนชาวไทยใหญ่อย่างโหดเหี้ยมป่าเถื่อน โดยการใช้นโยบายทำลายเผ่าพันธุ์และกลืนชาติโดยวิธีการต่าง ๆ เช่น ใช้ยาเสพติดทำลายล้างประชาชนไทยใหญ่ ใช้วิธีมอมเมาประชาชนโดยการเปิดบ่อนการพนันทุกหมู่บ้าน โดยการบังคับเพื่อเก็บส่วย ใช้วิธีปิดหูปิดตาประชาชนไทยใหญ่ โดยการห้ามไม่ให้มีการเรียนการสอนหนังสือของตน ถ้าหากฝ่าฝืนก็จะถูกจับกุมมาลงโทษอย่างรุนแรง ถึงขั้นติดคุกตลอดชีวิต นอกจากนี้พม่าใช้วิธีบังคับจับได้ ปล้น ฆ่า ข่มขืน และเผาบ้านประชาชนตามหมู่บ้านต่าง ๆ โดยการกล่าวหาว่า ประชาชนเหล่านั้นให้การสนับสนุนกองทัพไทยใหญ่ นอกจากนั้นยังได้เกณฑ์ประชาชนชาวไทยใหญ่ มาเป็นลูกหาบเพื่อใช้เป็นเกะกำบัง ในการสู้รบกับทหารไทยใหญ่เป็นประจำ และยังได้บังคับให้ทำงานทุกอย่างเยี่ยงทาส ถ้าหากทหารพม่าออกลาดตระเวนพบเห็นประชาชนตามสถานที่ต่าง ๆ เช่น ตามถนนหนทางที่ห่างไกลจากหมู่บ้านหรือผู้คน ถ้าหากเป็นผู้ชายก็จะถูกทุบตีทรมานและถูกยิงทิ้งในที่สุด โดยถูกกล่าวหาว่าเป็นสายให้กองทัพไทยใหญ่โดยปราศจากความเป็นจริง ถ้าเป็นผู้หญิงก็จะถูกข่มขืนอย่างทารุณ ตัวอย่างเช่น เด็กหญิงอายุเพียง 14 ปี ชื่อ เด็กหญิงแสงอ่อนที่อำเภอข้าวคำ จังหวัดคอดอยแหลม ได้ถูกทหารพม่า 15 นายที่ออกลาดตระเวนมาจับข่มขืนพร้อมกัน ต่อหน้าต่อตาพี่ชายของเด็กหญิงแสงอ่อน หลังจากข่มขืนเสร็จก็สังหารเด็กทั้งสองพี่น้องเสีย อย่างโหดเหี้ยมป่าเถื่อนที่สุดเป็นต้น จนถึงปัจจุบันประชาชนไทยใหญ่นับหลายหมื่นครอบครัวได้ถูกทหารพม่าบังคับให้ย้ายถิ่นฐานจากหมู่บ้านตามชนบท เข้าสู่ตัวเมืองโดยกล่าวหาว่าให้การสนับสนุนกองทัพไทยใหญ่ เพื่อตัดกำลังกองทัพกู้ชาติไทยใหญ่อีกทางหนึ่ง โดยที่ไม่มีที่อยู่อาศัยและที่ทำกินรองรับเพื่อให้ช่วยต่อการควบคุม นอกจากนี้จะถูกทหารพม่าปล้นเอาทรัพย์สินเงินทอง ม้า ลา วัวควาย และยึดที่ดินไร่นาประชาชนตามที่พวกมันต้องการในระหว่างปีพ.ศ. 1996-2000 หลังจากกองทัพเมืองไตของขุนसाได้เข้ามามอบตัวให้กับทางการพม่า ประชาชนคิดว่าทุกอย่างจะดีขึ้นแต่ทุกอย่างก็หาเป็นเช่นนั้นไม่ แต่กลับเพิ่มความรุนแรงมากขึ้นกว่าเก่าอีกหลายเท่าและประชาชนกลับถูกริดรอนสิทธิขั้นพื้นฐาน ถูกบังคับให้ย้ายถิ่นฐานจำนวนมากถึงเกินห้าแสนคน ในภาคกลางของรัฐบาลและภาคกลางก็กลายเป็นเมืองร้างไร้ผู้คน เพราะเป็นนโยบายของการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ป่าเถื่อน อย่างโหดเหี้ยมทารุณ ประชาชนถูกทหารพม่าสังหารอย่างทารุณนับพันคน ซึ่งเป็นที่สลดใจอย่างยิ่งที่สุดแสนที่จะบรรยาย นอกจากนี้พม่ายังได้ใช้นโยบายแบ่งแยกสนับสนุน ให้

⁴ อ้างแล้ว

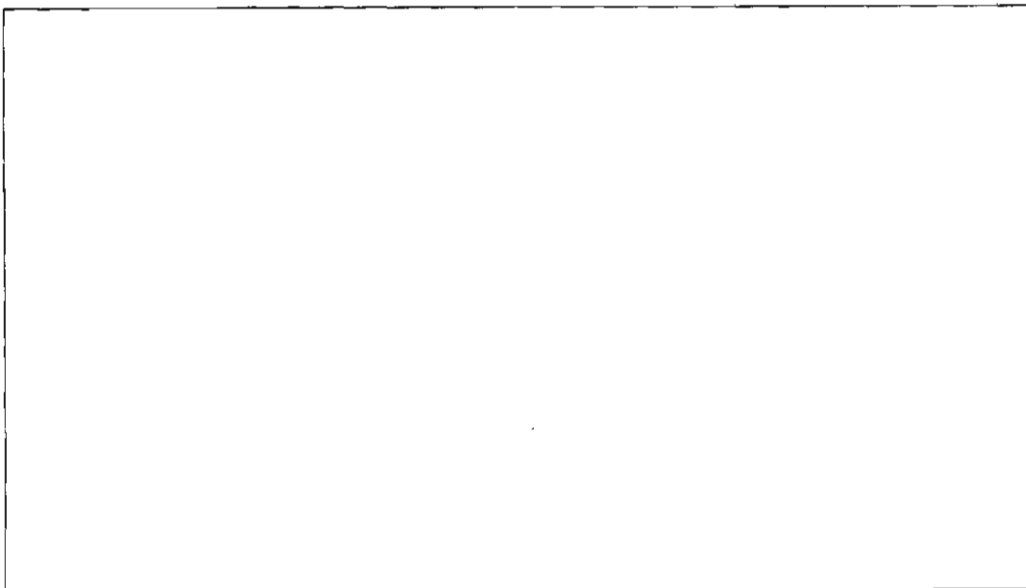
ชนกลุ่มน้อยในรัฐฉานมีความเกลียดชังกันเอง โดยการใช้วิธีการแบ่งแยกให้อิทธิพล กลุ่มชนส่วนน้อยมีอำนาจและสิทธิทุกอย่าง ยกเว้นประชาชนที่เป็นเชื้อสายไทยใหญ่ ซึ่งจะถูกกดขี่ข่มเหงข่มขู่บังคับใช้แรงงานทุกอย่างตามที่เขาต้องการนอกจากนี้เกิดขึ้นมานานนับหลายสิบปี แต่ว่าปัญหาเหล่านี้ไม่เคยถูกเปิดเผยให้ชาวโลกรับรู้ความโหดร้ายทารุณป่าเถื่อนต่าง ๆ ที่พม่ากระทำต่อชาวไทยใหญ่มานานถึงสี่สิบกว่าปี

ดังนั้นช่วงหลังการละเมิดสัญญาปางหลง คนไทใหญ่ทะยอยกันอพยพเข้ามาสู่ประเทศไทยเรื่อยๆตามที่ได้รับผลกระทบของการอพยพ ดังนี้

1. มาอยู่กับลูกหลาน
2. หนีการรังแกของพม่า
3. ต้องการมาทำมาหากินในแผ่นดินไทย

การทำมาหากินในช่วงแรกที่เข้ามาถึงก็จะอาศัยบ้านพี่น้องเพื่อนฝูงอยู่ก่อนนั้นก็หักล้างถางพง ทำที่นาที่สวน ปลูกพืชผักสวนครัว หลายคนก็ค้าฝิ่นและสนับสนุนทางการเมืองไปด้วยและหาช่องทางทำมาหากิน ปลูกพืชผักสวนครัว และคงปรับเปลี่ยนเข้ากับชาวบ้านเวียงหาวสภาพการทำมาหากินของคนบ้านเวียงหาว ในช่วง 40 หลังนี้ก็ถือเป็นการเป็นอยู่ เป็นแบบเรียบง่าย คนเวียงเมื่อ 50 ปีที่ผ่านมานิยมเล่นการพนัน บางคนเล่นเป็นอาชีพ ปัญหาที่ตามมาคือเป็นโจรปล้นชิงเงินทอง แต่ไม่มีการทำร้ายเจ้าทรัพย์ ปัจจุบันคนเวียงหาวไม่เล่นการพนันเป็นหลักจริงๆแล้วการค้ายาเสพติดมีมาช่วง 40 กว่าปีมานี้ โดยคนเวียงหาวจะนำเอาข้าว ขนมัน ขนมะพร้าวไปแลกกับฝิ่นที่ดอยมูเซอ ซึ่งจะมีการแลกเปลี่ยนกันช่วงหน้าหนาว เมื่อคนไทเวียงหาวได้ฝิ่นมาก็นำมาขายให้คนในหมู่บ้านสูบกิน ตำรวจก็จับเหมือนกันแต่ไม่ปราบอย่างจริงจัง ถ้าจับได้แล้วชาวบ้านขอร้องก็ปล่อย

จเรแสงเอื้องที่หนีมาในช่วงหลังสัญญาปางหลงก็เคยเข้ามาอยู่ที่บ้านเวียงหาวมาก่อน บอกว่าอยู่ได้ 6 ปีไม่สามารถสร้างฐานะมีที่ทางของตนเองได้ จากนั้นจึงอพยพไปอยู่บ้านแม่สาว ปีกหลักฐานอยู่ที่นั่นมาได้ 12 ปีแล้ว

ผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับสนธิสัญญาปางหลง

ยุคไตตันสูงและไตใหม่ (อพยพมาประมาณ 20 ปี ลงมา)

เป็นกลุ่มไทใหญ่ที่โดนการข่มเหงรังแกจากพม่ามากที่สุดเดิมคนกลุ่มนี้ อพยพมาอยู่บ้านหลังเตาบ่ม (บ้านห้วยนา) ต่อมาทางราชการจะทำหนองน้ำสาธารณะก็เลยต้องย้ายมาที่บ้านต้นสูง ป่าไม้มีเยอะให้นำมาทำคอกขบนเวียงห้วยมาอยู่ได้ 10 วัน ทางราชการก็มาจับไปขังคุกเพื่อดำเนินคดี

1. บุคคลต่างค้ำว ไม่มีใบ (ไม่มีบัตร)

2. บุกรุกป่าสงวน

ถูกจำคุก 45 วัน ทางราชการก็ให้ออกมา จากการสัมภาษณ์ พ่อครูอินตา ซึ่งในอดีตเคยเป็นครูที่สอนภาษาไต ผลิตศาสตร์ที่เมืองไต พ่อครูอินตามีชื่อ ภาษาไต ว่า “ครูอุไต” และจากการสัมภาษณ์พ่อหลวงบ้านต้นสูง ชื่อ สมชาย นันตา บ้านเดิมที่เมืองไตอยู่ที่บ้านป่าสา ตำบลหนองอิง อำเภอเชียงตอง เดินทางมาอยู่ในประเทศไทยเมื่อปี พ.ศ.2520 อยู่ที่เตาบ่ม และถูกทางราชการให้ย้ายออกทางป่าไม้จึงแนะนำให้ขึ้นมาอยู่ที่บนคอกขเวียงห้วย ตอนแรกที่ขึ้นมาอยู่มี 11 หลังคา ปัจจุบันนี้มีจำนวน 70 หลังคา ก็ได้เล่าว่าคนกลุ่มนี้อพยพเพราะถูกกดขี่ข่มเหงจากพม่า ผู้หญิงจะถูกข่มขืน ผู้ชายจะถูกบังคับให้ไปเป็นลูกหาบ เป็นศึกกวนเมือง ซึ่งทำหน้าที่คล้ายอาสาสมัครเป็นทัพหน้าของพม่าบางคนก็ถูกเกณฑ์ไปสร้างถนนเชื่อมระหว่างเมืองต่างๆ โดยไม่ได้รับค่าแรง การกินอยู่ก็ต้องช่วยเหลือตัวเอง ซึ่งลำบากมาก บ้านเรือนก็ถูกพม่าริบไว้หรือไม่ก็เผาจนมอดไหม้ คนกลุ่มนี้จึงมีความแค้นเคืองพม่ามาก และลึกๆ อยากจะกู้ชาติ อยากจะกลับไปอยู่บ้านเดิมที่เมืองนอก ถ้ามีโอกาสเพราะคนกลุ่มนี้ไม่มีหลักฐานที่แน่นอนในการมาอยู่เมืองไทยไม่มีทร. 14 ไม่มีบัตรประจำตัวประชาชน ไม่มีเอกสารสิทธิในการครอบครองที่ดิน ทุกวันนี้หมู่บ้านต้นสูงเป็นพื้นที่ของป่าไม้ จิตสำนึกของคนกลุ่มนี้ยังฝังความเป็นไตอย่างเหนียวแน่นและยอมรับอย่างเต็มปากว่าพวกเขาคือคนไทใหญ่ ชุมชนบ้านต้นสูงจัดว่าเป็นชุมชนเข้มแข็ง

ในช่วงสิบกว่าปีหลังนี้กลุ่มคนไทใหญ่อพยพเข้ามาประเทศไทยอย่างต่อเนื่องและทะลักเข้ามาเป็นจำนวนมาก พม่าได้ผลักดันให้ชาวบ้านออกจากเมืองไปอยู่ที่ใหม่ เมืองไหนที่ต้องการพัฒนาก็สร้างถนนเข้าไปและเก็บเงินเจ้าของบ้านใครไม่มีเงินก็ไล่ออกไป ส่วนมากพวกนี้ค้าขายเสพติดจึงมีเงินมาซื้อ หรือไม่ก็คนจีน ข้าราชการของพม่าก็คอร์รัปชั่น จึงรับเงินจากว่าและพ่อค้าจีน ชาวบ้านเล่าว่าคนจนถูกผลักดันออกไปอยู่ในเขตที่แห้งแล้ง หรือไม่ก็ดันให้มาประเทศไทย ช่วงนี้มีชาวไทใหญ่ที่เข้ามาอยู่บ้านต้นสูง และรับบริจาคข้าวสารจากมูลนิธิ ร่วมหมื่นครอบครัว และการเดินทางเข้ามายังต่อเนื่องอยู่เรื่อยๆ ข้าวสารได้จากการจัดหาจากข้างนอก และชาวไทใหญ่เองก็บริจาคกัน ส่วนมากก็เป็นชาวบ้านเวียงห้วย เช่น แม่หนู ก็เอาข้าวใส่ถุงปูนไปบริจาค และบอกกับนักวิจัยว่าสงสารเขาตอนที่เรามาคนอื่นก็ให้ทานข้าวแก่เราอย่างนี้เหมือนกัน แต่การบ่าทะลักของกลุ่มไตในช่วงนี้รุนแรงและมีจำนวนมาก จึงเกิดข้อขัดแย้งระหว่างไตเก่าและไตใหม่ก่อนข้างสูง ชุมชนที่อยู่นอกหมู่บ้านและชุมชนที่ฝางจึงตั้งข้อรังเกียจไตใหม่ ไตเก่าที่มีฐานะครอบครัวมั่นคงแล้วและมีบัตรประชาชนเป็นคนไทยก็จะมีชีวิตความเป็นอยู่อีกระดับหนึ่ง และจะเรียกตัวเองว่า คนไทย และเรียกไตใหม่ที่เข้ามาว่าเงี้ยวเมืองนอก

บางคนก็แสดงอาการปลีกตัวออกห่าง ทำให้ชาวไทใหญ่น้อยใจว่าได้รับการดูถูก ไม่เห็นใจว่าเป็นคนใดด้วยกัน ไม่นับว่าเป็นพี่เป็นน้อง ดังนี้ เป็นต้น

จดหมายข่าวสิทธิมนุษยชนแห่งรัฐฉานเรียบเรียงเรื่องราวของการกดขี่ข่มเหงที่ชาวไทใหญ่ได้รับจากพม่าไว้ดังนี้

ตามเอกสารสิทธิมนุษยชนแห่งรัฐฉานกล่าวว่า ในปี พ.ศ. 2541 พม่าบังคับให้ หมู่บ้านที่อยู่ทางทิศตะวันออกของตัวเมืองให้ย้ายถิ่น ไปยังปางหลงในเขตหลอยแหลม และยังคงกล่าวหาว่าชาวบ้านให้การช่วยเหลือสนับสนุนผู้ต่อต้านแห่งรัฐฉานที่อยู่บริเวณนั้น ชาวบ้านต้องย้ายออกนอกพื้นที่ภายใน 5 – 7 วัน แต่ชาวบ้านย้ายกระจัดกระจายกันไปแบ่งเป็นครัวๆ ได้ สามกลุ่ม คือ ไปยังสถานที่จัดให้ พวกที่สองออกไปหลบซ่อนอยู่ในป่ารกชัฏ พวกที่มีเงินค่ารถก็หนีมาประเทศไทย และใน พ.ศ. 2540 ได้มีการสังหารโหดขึ้นเพราะฉะนั้นในช่วงนี้จะมีผู้ไทใหญ่ไหลเข้ามายังประเทศไทยเป็นจำนวนมาก เพราะรวมเอาทั้งผู้อพยพและผู้ถูกบังคับให้ย้ายถิ่น

คนไทใหญ่นี้ถือเป็นรุ่นใหม่ทางการจะออกหลักฐานได้เป็นบัตรสีเขียว หรือ ท.ร. 13 ปัจจุบันหมู่บ้านเวียงหวายยังมีการอพยพของชาวไทใหญ่เข้ามาเรื่อยๆ ส่วนมากยังไม่มีหลักฐานที่ทางราชการรับรองใดๆ ทั้งสิ้น

คนไทใหญ่ยุคหลัง

คงจะเริ่มพูดถึงการอพยพเข้ามาหลัง พ.ศ. 2525 ช่วงขั้นการเข้ามาจะเป็นแบบมาตามสายญาติพี่น้อง แนะนำมา การเดินทางมาใช้ในการเดินทางจากการได้สัมภาษณ์ แม่หลวงจิ่ง ลุงหลู่ (ภรรยาของหัวหน้าหมู่บ้านต้นสูง) ซึ่งอพยพเข้ามาเมื่ออายุได้ 18 ปี มาจากเมืองเชียงตอง (เก้งตอง) เส้นทางเดินได้ผ่านเมืองต่าง ๆ ดังนี้คือ เมืองเชียงตอง , เมืองปิ่น , เมืองท่าซาง , เมืองต่วน , เมืองแม่แกน , นากองมู , ป้างตอง , บ้านลาน , ม่วงซุม , หัวนา , เวียงหวาย การเดินทางใช้เวลาประมาณ 13 – 14 วัน เดินทางโดยทางเท้า ช่วงปี พ.ศ. 2525 ถึง พ.ศ. 2530 เหตุการณ์ทางชายแดนไทย – พม่ายังไม่มีเหตุการณ์รุนแรง ความขัดแย้งมีน้อยมาก อันตรายจากการสู้รบยังไม่มี ทหารพม่าก็มีอยู่บ้างแต่ไม่ได้ข่มเหงรังแกผู้อพยพ จะมีบ้างก็คือขอแรงผู้ชายไทใหญ่ที่เดินทางมาไปเป็นลูกหาบ โดยให้ผู้หญิง คนแก่ และเด็กรออยู่ที่หมู่บ้าน เมื่อทำงานให้ทหารพม่าเสร็จแล้วก็กลับมาหาพวกผู้หญิงเดินทางกันต่อ แม่หลวงเล่าว่าทหารพม่านั้นจะถามว่าจะไปกันที่ไหนผู้อพยพต้องบอกว่าจะไปเยี่ยมญาติที่อยู่เมืองใกล้เคียง ที่พบกับทหารพม่า ซึ่งถ้าบอกเช่นนั้นพม่าก็ไม่คิดใจสงสัยอะไร แต่ถ้าบอกว่าจะไปเมืองไทยพม่าจะไม่ให้มา ส่วนอาหารการกินระหว่างทางก็จะแวะซื้อตามหมู่บ้านที่เดินผ่าน หรือไม่ก็เก็บผักเหี่ยวแ่งกินกันเอง ซึ่งพวกเขาจะเตรียมหม้อ ข้าวสาร ถั่วเน่าเค็มมาด้วยก็สามารถหาผัก หาปลาในป่ามาต้มแ่งกินกันได้ การนอนระหว่างทางก็อาศัยนอนตามบ้านเรือนผู้คนกลางทางบ้าง นอนตามป่าบ้าง โดยใช้วิธีจุดไฟไล่ยุง สัตว์ร้าย ในป่าเวลานอน คนไทใหญ่มีการกินการอยู่ที่ค่อนข้างง่ายจึงไม่ค่อย ปัญหาจะเริ่มเกิดขึ้นตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2530 เป็นต้นมา พม่าใช้กำลังบังคับผู้ชายไทใหญ่ไปเป็นลูกหาบ หากไม่ไปก็จะถูกทำร้าย บางทียอมไปตามคำสั่งก็ตายในสนามรบเพราะโดนลูกหลงจากการสู้รบระหว่างพม่ากับชนกลุ่มน้อย ผู้หญิงไทใหญ่ที่รอสามี หรือพี่ชาย พ่อ ที่โดนบังคับไปเป็นลูกหาบก็จะถูกทหารพม่าข่มเหงรังแก ข่มขืนกักตัวไว้ วิธีการแก้ปัญหาของพวกเขาคือพยายามหนี หรือหลีกเลี่ยงการพบเจอกับกองกำลังทหารของพม่า ชาวไทใหญ่มิ่นิสัยค่อนข้างรักสงบไม่ชอบมีเรื่องหรือต่อกรลงกับใคร จึงเป็นเหตุให้ชาวไทใหญ่เกลียดชังพม่ามาก

จากคำบอกเล่าของพ่อเฒ่าสุจินดา แสนยาวารี อายุ 72 ปีและแม่เฒ่าเกียงคำ แสนยาวารีอายุ 65 ปี ซึ่งอพยพเข้ามาอยู่ที่เวียงห้วยไผ่ประมาณ 13 ปีแล้ว เริ่มแรกลูกชาย ลูกสาวของพ่อเฒ่าได้เข้ามาก่อน และได้ไปทำงานเจียรนัยพลอยที่กรุงเทพฯ ภายหลังทราบว่าพ่อแม่ที่อาศัยอยู่ที่เมืองเชียงตุง ถูกทหารพม่ารังแก ทรัพย์สินที่มีถูกริบเอาไป บ้านเรือนถูกเผาจึงให้พ่อกับแม่อพยพเข้ามาอาศัยอยู่กับชุมชนไทใหญ่ที่หมู่บ้านเวียงห้วย พ่อเฒ่าสุจินดาเล่าว่า ทหารพม่าใช้กำลังบังคับคนไทใหญ่ที่อยู่เชียงตุงสารพัด หากใครมีเงินทองมาก ๆ ก็สามารถซื้อความปลอดภัยได้โดยพม่าจะให้ย้ายบ้านไปอยู่อย่างอื่น หากใครไม่ยอมจ่ายเงินให้กับทหารพม่า หรือเจ้าหน้าที่ของพม่าก็จะถูกริบทรัพย์สินเงินทอง เรือสวนไร่นาที่มี บ้านจะถูกเผา ผู้ชายถูกเกณฑ์ไปเป็นลูกหาบทำงานหนักจนตาย ผู้หญิงจะถูกข่มขืน สถานที่สำคัญในเมืองเชียงตุงที่ชาวเชียงตุงเคารพบูชาถูกทำลาย แม้แต่องค์พระพุทธรูปก็ถูกพม่านำเอาของค่าไปใส่ไว้ในองค์พระพุทธรูปแล้วให้คนไทใหญ่กราบไหว้ ภาษาที่ใช้ในการเรียนการสอนที่โรงเรียนไทใหญ่ก็บังคับให้เรียนภาษาพม่าห้ามเรียนภาษาไทใหญ่ ใครฝ่าฝืนก็มีโทษ คนไทใหญ่จะอยู่อย่างขมขื่น ปวดร้าวมาก จะลุกขึ้นมาแข็งข้อก็ทำไม่ได้ ไม่มีกำลังที่จะไปสู้รบปรบมือกับพม่าได้ จึงใช้วิธีหนีมาอยู่แผ่นดินไทย ซึ่งหมู่บ้านเวียงห้วยเป็นอีกหมู่บ้านหนึ่งที่มีการอพยพเข้ามาเรื่อย ๆ แม้ปัจจุบันทางการของไทยจะมีมาตรการผลักดันผู้อพยพจากพม่าก็ตาม ก็ยังมีการลักลอบเข้ามาเป็นประจำ โดยมีพี่น้องชาวไทใหญ่ที่อาศัยอยู่ในเมืองไทยอยู่ก่อนแล้วเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือ

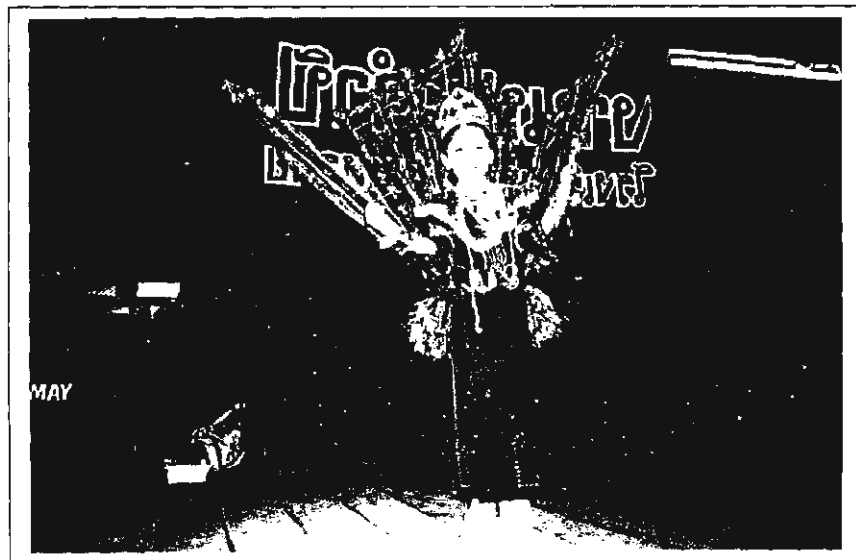
ในช่วงหลังการเดินทางเข้ามาสามารถมาได้หลายวิธีทั้งทางเท้าและทางรถยนต์ แต่ก็พบกับอุปสรรคปัญหาต่าง ๆ มากมาย เช่น ต้องคอยหลบหนีการตรวจจากทหารพม่า ขาดน้ำและเสบียงอาหาร พวกที่อพยพมาช่วงหลังจึงต้องใช้ความอดทนอย่างมากเพื่อให้มีชีวิตรอดมาได้ ส่วนใหญ่แล้วผู้ที่อพยพมาในช่วงหลังมักจะมาจากเมืองที่อยู่ใกล้ ๆ เขตชายแดนไทย เช่น เมืองต่วน , เมืองแกน , นากองมู เป็นต้น

อาชีพที่คนไทใหญ่ยุคหลังเข้ามาทำกันเมื่อมาอยู่เมืองไทยคือ การเป็นลูกจ้างตามสวน ตามโกดัง สวนส้ม ร้านอาหาร บางคนก็เสี่ยงไปทำงานที่ตัวจังหวัดเชียงใหม่ หรือที่กรุงเทพฯ ปัญหาที่พวกเขาประสบคือการถูกจับกุมเนื่องจากไม่มีบัตรประจำตัว ไม่มีใบอนุญาตการเข้าเมือง จึงวิดิแก้ปัญหาของเขาก็คือการหลบเลี่ยงและบางคนก็พยายามหาเงินทำในพื้นที่หมู่บ้าน หรือในอำเภอฝาง สำหรับการช่วยเหลือจากคนไทยก็มีการให้ที่ทำงาน ให้ที่พักพิง เช่น ให้เฝ้าสวนลิ้นจี่ นอกจากนี้ก็มีกลุ่มคนไทใหญ่ที่อยู่ในประเทศไทยมาก่อนแล้วได้คอยให้ความช่วยเหลือในเรื่องต่าง ๆ โดยพวกเขาได้จัดตั้งมูลนิธิสำหรับคนไทใหญ่ขึ้นมา เช่นมูลนิธิรักน้อง ได้ให้ความช่วยเหลือในเรื่องการศึกษาสำหรับเด็กชาวไทใหญ่ที่ไม่มีโอกาสได้เข้าเรียนหนังสือในระบบโรงเรียน มีการสอนภาษาไทใหญ่ นอกจากนี้ก็มีองค์กรย่อยที่ได้รับงบประมาณจาก เอ็น จี โอ ได้ให้ความช่วยเหลือเกี่ยวกับการคุ้มครองดูแลสวัสดิการของคนไทใหญ่ที่ไปทำงานในต่างถิ่น เป็นต้น

การฟ้อนนก

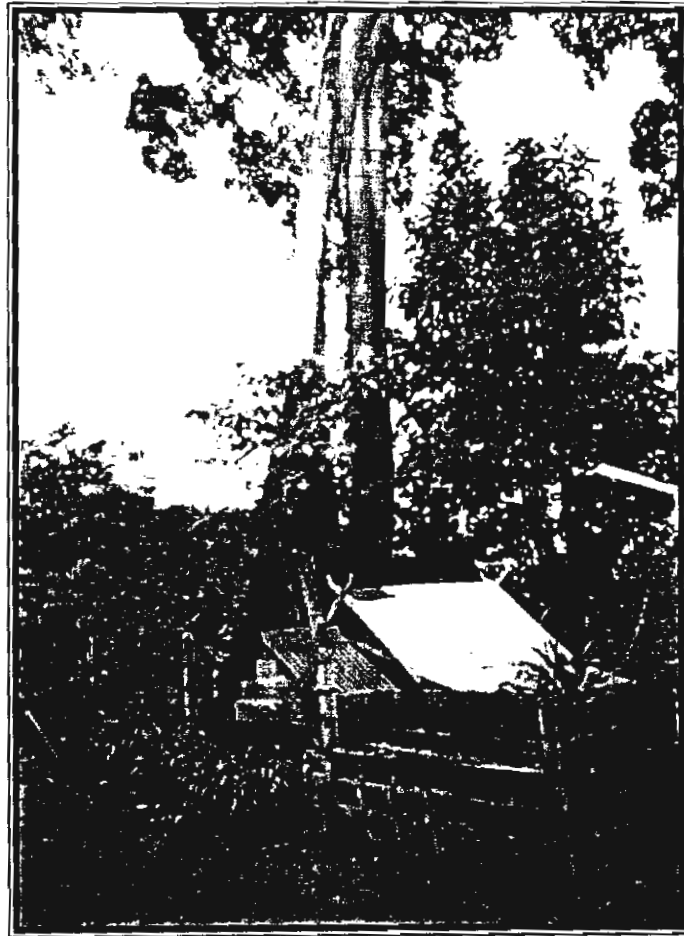

การฟ้อนนกเป็นวัฒนธรรมประเพณีของชาวไทยใหญ่ที่จะแสดงกันในวันออกหว่า (ออกพรรษา)

เด็กนักเรียนแสดงการฟ้อนนกเนื่องในงานประจำปีของโรงเรียน

ภาพศาลบ้านเจ้าตันสูง

ศาลเจ้าตันสูงเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ และเป็นที่เคารพนับถือของชาวบ้าน

ภาพการแต่งกายของชาวไทใหญ่

เด็กนักเรียนจะแต่งกายชุดไทใหญ่ในทุก ๆ วันศุกร์

เพราะปัจจุบันนโยบายการศึกษาเน้นการจัดการศึกษาโดยใช้หลักสูตรท้องถิ่น , ภูมิปัญญาของท้องถิ่น และการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่นดังนั้นเมื่อเด็กนักเรียนจำนวน 80 % เป็นชุมชนไทใหญ่ นักเรียนจึงแต่งชุดประจำท้องถิ่นคือชุดไทใหญ่ ในทุกๆวันศุกร์ โดยได้รับการเห็นชอบจากคณะกรรมการการศึกษาและ ผู้ปกครองของเด็กนักเรียน

บทที่ 3

การเข้าร่วมทำงานเครือข่ายนักวิจัย

บทที่ 3

การเข้าร่วมทำงานเครือข่ายนักวิจัย

ผ่านขั้นตอนกระบวนการของโครงการวิจัยประวัติศาสตร์ชุมชน หลายกระบวนการดังนี้

1. การเริ่มรับรู้ผ่านโรงเรียน อาจารย์ใหญ่ เน้นการประชุมครู
2. เริ่มงานการปฏิบัติงานครั้งที่ 1 ที่รอยัลปิง รีสอร์ท
3. ได้เครือข่ายจากโรงเรียน ชุมชน โดย จากครู นักเรียน ศิษย์เก่า ผู้ปกครอง
4. การจัด ปฏิบัติการ โครงการทำวิจัยตลอดระยะเวลา 2 ปี

ก่อนจะเริ่มโครงการ

ขั้นตอนที่ 1

การตัดสินใจร่วมงานสำคัญ

วันที่ 25 มีนาคม พ.ศ. 2545 อาจารย์เรณู อรรถฐาเมศร์ ซึ่งเป็นอาจารย์จากภาควิชาภาษาไทย พร้อมกับคณะได้เข้าไปในโรงเรียนบ้านเวียงหวาย และได้พูดคุยกับคณะครูโรงเรียนบ้านเวียงหวายรวมทั้งอาจารย์ใหญ่ด้วย เกี่ยวกับเรื่องการทำงานวิจัยตาม โครงการประวัติศาสตร์ไทใหญ่ภาคเหนือตอนบน โดยการสนับสนุนงบประมาณจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยแห่งชาติ ซึ่งโรงเรียนบ้านเวียงหวายตั้งอยู่ในพื้นที่ของชนไทใหญ่ ความคิดความรู้สึกรักของคณะครูตอนนั้นค่อนข้างสับสน บางคนปฏิเสธไปไม่ขอร่วมทำงานกับโครงการวิจัยโดยไม่ต้องคิดเลยเพราะ คิดว่าการวิจัยจะยากเกินความสามารถของตนก็เลยกลัว คิดว่าเป็นงานสำหรับความรู้ระดับปริญญาโท ทางฝ่ายอาจารย์ใหญ่เองก็สนับสนุนว่าเป็นสิ่งที่ดี น่าลองทำดูในที่สุดก็มีผู้สนใจเข้าร่วมโครงการนี้อยู่ 4 คนด้วยกัน คือ อาจารย์ใหญ่ สมนึก ธิยะภาส , อ. วิไล ทาบุญดี , อ. จรรยา พนาวงศ์ , และ อ. อุไรวรรณ แก้วคำมูล

โดยเริ่มแรกทางโครงการได้นัดพบปะและมีการสัมมนาอบรมเพื่อปูพื้นฐานความเข้าใจกันก่อนที่ รอยัลปิง รีสอร์ท ที่อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ โดยในภาคกลางคืนได้มีการเลี้ยงสังสรรค์กันด้วยร่วมกับคณะครูที่เป็นเครือข่ายงานวิจัยที่ จังหวัดลำปาง ในกิจกรรมนี้ทำให้เครือข่ายนักวิจัยทีมโรงเรียนบ้านเวียงหวายและอีกหลายคนพอจะเข้าใจวิธีการทำงานขึ้นมาบ้าง และรู้สึกเริ่มสนุกกับการที่ได้ทำงานร่วมกับทีมงานของอาจารย์เรณู และก็มีบางคนก็เปลี่ยนใจที่คิดจะถอนตัวออกจากการทำงานร่วมกับทีม ทั้งนี้เพราะเหตุผลว่า ไม่มีเวลา และไม่ค่อยเข้าใจงานที่จะต้องทำ บทบาทที่จะต้องเข้าร่วมว่า เพื่ออะไร เพื่อใคร และจะได้อะไรตอบแทน

ในที่สุดเมื่อเริ่มงานกันอย่างจริงจัง ทีมวิจัยโรงเรียนบ้านเวียงหวายก็เหลือเพียง 3 คน คือ อาจารย์วิไล ทาบุญดี อาจารย์จรรยา พนาวงศ์ และ อาจารย์อุไรวรรณ แก้วคำมูล ในการทำงานค่อยเป็นค่อยไปตามขั้นตอน โดยทีมงานวิจัยได้รับการอบรมเพิ่มเติมเสริมความรู้ในเรื่องต่าง ๆ ที่จะนำมาใช้ประโยชน์ ในการทำงานวิจัยอยู่เสมอ ซึ่งทางอาจารย์เรณู ได้เชิญท่านวิทยากรที่มีความรู้ ความสามารถ มีความเชี่ยวชาญในด้านต่าง ๆ มาให้คำ

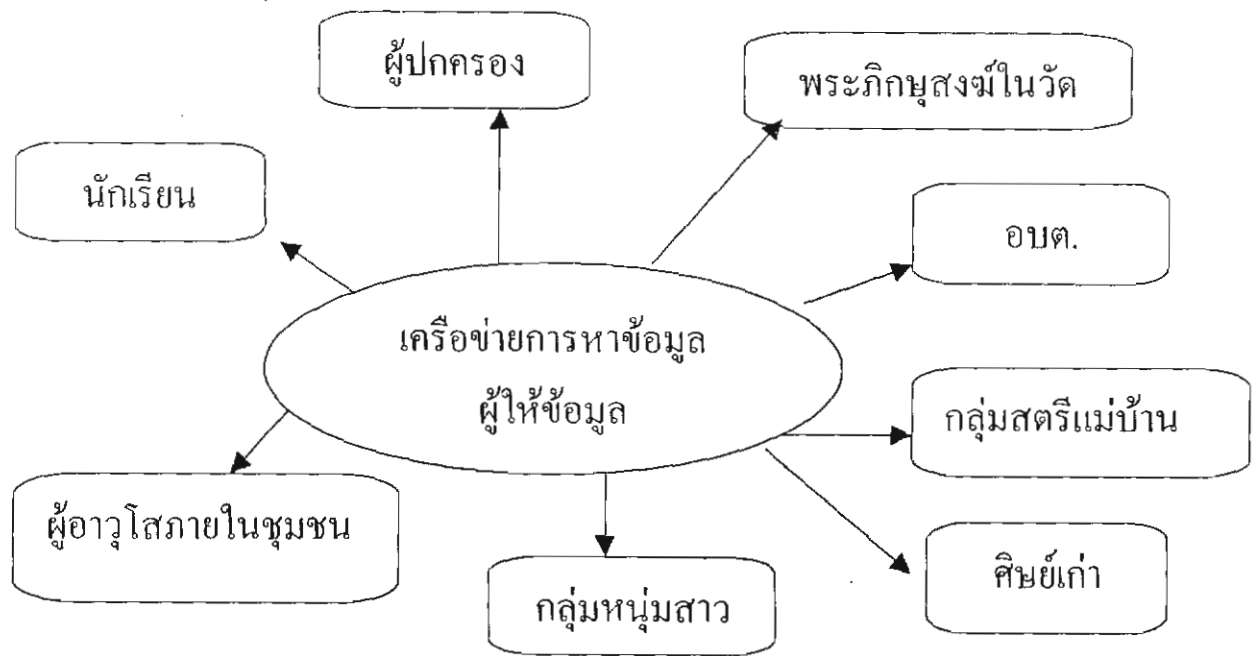
แนะนำ ซึ่งตรงนี้นับว่าเป็นกำไรอย่างมากที่ทางทีมเครือข่ายนักวิจัยโรงเรียนบ้านเวียงหวายได้รับการทำงาน และยังสามารถนำมาใช้ในการทำงานด้านวิจัยชั้นเรียน และด้านการเรียนการสอนได้อีกด้วย

นอกจากนี้ทางทีมเครือข่ายนักวิจัยยังได้มีโอกาสพบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันอีกด้วย ได้ไปเยี่ยมเยียนหมู่บ้านที่เข้าร่วมโครงการเดียวกัน เช่นที่แม่สาว เมืองหนอง , บ้านใหม่หมอกจาม ทำให้ได้รับรู้และได้เพิ่มประสบการณ์อีกหลาย ๆ ด้าน สำหรับท่านอาจารย์เรณู ก็กรุณาเป็นอย่างมากที่จะส่งเสริมด้านความรู้และประสบการณ์ แก่ผู้ช่วยทีมวิจัยทุกคนไม่ว่าจะเป็นความรู้ทางวิชาการ , ประสบการณ์ในชีวิต เช่น ได้เข้าพักนอกสถานที่ หรือเข้าพักตามรีสอร์ทที่สวยงาม , ได้ร่วมสังสรรค์ ที่ทีมวิจัยไม่เคยมีโอกาสดังกล่าวได้ลิ้มลอง , ได้ทัศนศึกษาสถานที่ต่าง ๆ แนะนำเรื่องของหลักธรรมะ สิ่งที่ถูกกล่าวมานับว่าเป็นโอกาสที่ดียิ่งของชีวิตข้าราชการครูที่ได้รับ อาจารย์เรณูนอกจากจะทำตัวเป็นกันเองเสมือนว่าเป็นผู้ร่วมงานกันแล้วยังเปรียบเสมือนอาจารย์ของ ทีมเครือข่ายนักวิจัยอีกด้วย เพราะเราได้สิ่งดี ๆ จากท่านมากมายจนเราคิดว่า เราคิดถูกต้องที่สุดแล้วที่ตัดสินใจเข้าร่วมงานโครงการนี้

ทีมงานวิจัยของโรงเรียนบ้านเวียงหวายทำงานได้ 1 ปี อาจารย์วิไล ทาบุญดี ก็ขอลองตัวออกจากโครงการทั้งนี้เนื่องจากได้เข้าศึกษาต่อระดับปริญญาโท ทำให้ไม่มีเวลาเพียงพอที่จะทำงานวิจัยนี้ ทีมงานของโรงเรียนบ้านเวียงหวายก็เหลือเพียง 2 คน คือ อาจารย์จรรยา พนาวงศ์ และอาจารย์อุไรวรรณ แก้วคำมูล

อย่างไรก็ตามแม้ว่ากำลังคนจะเหลือน้อยลง แต่ก็ไม่ได้ทำให้ทีมงานท้อแท้ในการทำงาน เพราะเราเริ่มเข้าใจ เริ่มมองเห็นทางข้างหน้าว่า มันคงไม่ยากเกินความสามารถของเรา และที่สำคัญปลายทางแห่งความสำเร็จ เราได้คุณค่าอีกมากมายจากโครงการนี้ทั้งตนเอง , โรงเรียน , และชุมชน นี่เป็นเพียงก้าวแรกของการทำงานด้านนี้ หากมีโอกาสที่จะมีก้าวต่อไปทีมวิจัยโรงเรียนบ้านเวียงหวายก็แอบหวังลึกๆ ว่า เราคงจะทำได้ดีกว่าก้าวแรก ก็ขอกราบขอบพระคุณทุกท่านที่มีส่วนช่วยเหลือในด้านการทำงานมาโดยตลอด ทุกสิ่งทุกอย่างที่ผ่านมาทีมวิจัยโรงเรียนบ้านเวียงหวายได้นำมาเป็นบทเรียน เป็นข้อคิดทั้งการทำงานด้านการสอน การดำรงชีวิตเพียงเท่านี้ก็นับว่าทีมวิจัยนี้ได้รับสิ่งตอบแทนที่คุ้มค่ายิ่งแล้ว

การสร้างเครือข่ายโรงเรียนชุมชน

ขั้นตอนการทำงาน

- สร้างความคุ้นเคยกับชุมชน โดยการออกเยี่ยมเยียนบ้านนักเรียน , ร่วมงานประเพณี , งานศพ งานแต่งงาน , ขึ้นบ้านใหม่ในหมู่บ้าน
- บันทึกรายชื่อผู้ที่จะให้ข้อมูล และออกหาข้อมูล โดยใช้ช่วงเวลาหลังเลิกเรียน วันหยุดเสาร์ - อาทิตย์
- ผู้ให้ข้อมูลหากเป็นผู้ปกครองก็พูดคุยซักถามในช่วงเวลารับ - ส่งนักเรียน และเวลาไปเยี่ยมบ้านนักเรียน
- มอบหมายให้นักเรียนช่วยในการหาข้อมูลจากชุมชน โดยใช้การบูรณาการเข้ากับการเรียนการสอนในวิชาต่าง ๆ
- เมื่อได้ข้อมูลมา ทั้งจากการจดบันทึกและจากการอัดเทปบันทึกเสียงนำมาเรียบเรียงพิมพ์เก็บข้อมูลไว้ในคิสเก็ต
- เข้าร่วมประชุมปฏิบัติการ สัมมนาทางวิชาการทุกครั้งเพื่อศึกษาเทคนิคการใช้คำถาม การเขียนอ่านเอกสารตัวอย่างผลงานวิจัยขอคำแนะนำจากหัวหน้าทีมวิจัย , ศึกษารูปแบบของการวิจัยจากทีมวิจัยอื่นๆ เพื่อใช้ แก้ไขปรับปรุงงานของตนเอง
- การหาข้อมูลจะมีการออกหาข้อมูลบ่อยๆ ซ้ำๆ และพยายามขยายวงของผู้ที่จะเป็นเครือข่าย จัดตารางการออกหาข้อมูลการทำงานด้านเอกสารเพื่อให้งานรัดหน้า
- นำข้อมูลที่ได้มาฝึกวิเคราะห์หาเหตุและผล และพยายามเชื่อมความคิดที่ได้กับงานที่เราทำเพื่อหาจุดที่เราเห็นภาพและเข้าใจชุมชนมากขึ้น
- เผยแพร่วิธีการทำงาน , ผลงานให้แก่หน่วยงานต้นสังกัดและผู้ร่วมงาน

ปัญหาและอุปสรรคที่พบ

- เวลาในการทำงานไม่ค่อยมี บางทีเวลาผู้สัมภาษณ์และเวลาของผู้ที่ให้ข้อมูลไม่ตรงกัน ทำให้ได้ข้อมูลล่าช้า ไม่สมบูรณ์
- ข้อมูลบางอย่างไม่สามารถล้วงลึกได้ เป็นข้อมูลปกปิด
- ผู้ให้ข้อมูลบางคนยังไม่เข้าใจว่า ทีมวิจัยจะนำข้อมูลไปทำอะไร จะเกิดผลอย่างไร กับตัวเขาและชุมชน
- ทีมยัง ไม่มีความเข้าใจ และชัดเจนในการทำงาน บางครั้งรู้สึกท้อแท้ กลัวว่าจะทำไม่ถูก กลัวผิดพลาด
- ไม่มีทักษะในการถาม , การรวบรวม , การเขียน

วิธีแก้ไข

- จัดตารางเวลาให้ลงตัว มีการประสานงานกับผู้ให้ข้อมูลให้แน่นอน เช่น มีการนัดแนะกันก่อน
- ข้อมูลที่ปกปิด หรือผู้ให้ข้อมูลไม่ยอมพูดถึงเราก็ดูค เบนเรื่องไปอีกทางเพื่อไม่ให้ผู้ให้ข้อมูลอึดอัด และไม่กลัวที่จะเล่าอีก
- อธิบายจุดประสงค์ให้ผู้ให้ข้อมูลเข้าใจ เพื่อเกิดความร่วมมือที่ดี
- ผู้วิจัยพยายามหาความรู้ ในเรื่องการทำงานให้มากขึ้น พยายามเข้าร่วมประชุมทุกครั้ง เพื่อช่วยในการพัฒนางาน
- พยายามแก้ไขและปรับปรุงผลงานอยู่เสมอ

ผลที่ได้รับจากการทำวิจัย ประวัติศาสตร์ชุมชนไทใหญ่เวียงห้วย

1. ชุมชนกับโรงเรียนมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน มีความใกล้ชิดกันเข้าใจซึ่งและกัน จากเดิมความสัมพันธ์ภาพระหว่างครูในโรงเรียนกับชุมชนเป็นแบบแยกส่วน ไม่ค่อยจะได้ร่วมกิจกรรมกันเลยเพราะครูคิดว่า คนละภาษา คนละวัฒนธรรม มีหลายอย่างเข้ากันไม่ได้ และครูหลายคนมีบ้านเรือนอยู่นอกหมู่บ้าน เข้าไปทำงาน เย็นเลิกงานก็กลับบ้าน ถึงแม้ว่าครูบางคนจะมีหลักฐานบ้านช่องตั้งอยู่ในหมู่บ้านก็ไม่ได้เข้าร่วมคลุกคลีกับชาวบ้านที่เป็นคนไทใหญ่มากนักแต่จะคุ้นเคยกับคนพื้นเมืองมากกว่า พอได้เข้าร่วมงานวิจัยประวัติศาสตร์ชุมชนไทใหญ่ ครูที่ร่วมงานวิจัยเป็นคนนอกพื้นที่แต่ปรากฏว่าได้รับความไว้วางใจจากชาวบ้าน คนเฒ่าคนแก่เป็นอย่างดี จากกรณีที่ครูนักวิจัยประสบปัญหาเนื่องจากพาเด็กไปทัศนศึกษานอกสถานที่และเด็กเกิดอุบัติเหตุจมน้ำเสียชีวิต ชาวบ้านรวมทั้งผู้ปกครองเด็กที่เสียชีวิตก็ไม่ได้ตำหนิตติติงครู กับให้ความร่วมมือกันช่วยกันแก้ไขสถานการณ์อย่างเต็มที่ จนเหตุการณ์จบลงด้วยความเรียบร้อย และได้รับคำชมจากท่านหัวหน้างานต้นสังกัดและคณะครูจากโรงเรียนอื่น ๆ ที่มาร่วมงานมาปนกิจศพเด็กนักเรียนที่เสียชีวิต ที่เป็นอย่างนี้เพราะว่าครูกำหวัใจชาวบ้านได้เป็นอย่างดีซึ่ง ซึ่งผลพวงนี้ก็เนื่องมาจากการทำงานวิจัยร่วมกับชาวบ้านซึ่งครูก็มีความตั้งใจทำงานเพื่อชุมชนเป็นอย่างดี ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดี เห็นอกเห็นใจกัน และร่วมกันแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น

2. ความสัมพันธ์ที่กระหว่างชุมชน หมู่บ้านเวียงหาวเดิมจะมีการแยกกันอยู่ในที่ ระหว่างไคใหญ่รุ่นเก่า (บ้านเวียงหาว) กับไคใหญ่รุ่นใหม่ (ดันสูง กับ ไคกลางไค) การร่วมกันทำกิจกรรมต่างๆ ก็ไม่ทำร่วมกันสังเกตว่าจะมีวัด 2 วัดในหมู่บ้านเดียวกัน ไม่มีการจัดกีฬาชุมชนสัมพันธ์ การพึ่งพาอาศัยกันก็มีน้อยและถ้ามีก็เป็นแบบแบ่งระดับ แบ่งชั้นกัน แต่เมื่อครูได้เข้าไปหาข้อมูลในหมู่บ้านได้จัดเวทีชาวบ้านขึ้น ซึ่งมีทั้งคนไคใหญ่เก่าและไคใหญ่ใหม่มาร่วมเวทีเดียวกัน ทำให้เกิดความเข้าใจที่ดีต่อกัน และมีการรับรู้เรื่องราวของประวัติศาสตร์หมู่บ้านร่วมกัน ทำให้คนไคใหญ่เก่ามีความเข้าใจ และ เห็นใจ คนไคใหญ่ใหม่ที่เพิ่งอพยพเข้ามามากขึ้น ทำให้มีกิจกรรมที่มีการร่วมกันมากขึ้น เช่น มีการแข่งขันกีฬาชุมชนสัมพันธ์ มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกันมากขึ้น ช่องว่างระหว่างไคใหญ่เก่าและไคใหญ่ใหม่ลดน้อยลงเมื่อมีงานวัด , งานศพ หรืองานอื่นๆ ในหมู่บ้าน ก็จะมีการร่วมมือกันแม้ว่าไคใหม่จะเป็นประเภทแรงงานเป็นส่วนใหญ่ แต่คนไคใหญ่รุ่นเก่าก็เกิดความเห็นใจและช่วยเหลือในสิ่งที่พอจะทำได้หรือช่วยได้

3. มีการเปิดเวทีรับฟังความคิดเห็นร่วมกันระหว่างคนไคใหม่เก่าและคนไคใหญ่ก็กล่าวมากขึ้น และคนไคใหญ่เก่าก็ยอมรับฟังความคิดเห็นของคนไคใหญ่ใหม่ เกิดการร่วมมือกัน จะเห็นได้จากการประชุมผู้ปกครอง การประชุมคณะกรรมการการศึกษาของโรงเรียน จะมีผู้เข้าร่วมประชุมเป็นจำนวนมากว่าสมัยก่อนที่ผ่านมาทำให้เกิดความสามัคคีกัน คิดและทำงานร่วมกัน ทั้งนี้เพราะการร่วมจัดเวทีชาวบ้าน การได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้กันในด้านประวัติศาสตร์ความเป็นมามีความรู้สึกละเป็นพวกเดียวกันมากขึ้น

4. โรงเรียนมีนักเรียนเพิ่มมากขึ้นเพราะคนไทใหญ่ที่อยู่บริเวณใกล้เคียงโรงเรียนบ้านเวียงหาวรู้สึกว่าการนำบุตรหลานมาเรียนที่โรงเรียนบ้านเวียงหาว เด็กจะรู้สึกอบอุ่น เพราะเป็นคนไทใหญ่เหมือนกัน ตัวอย่าง เช่น เด็กชายพนมกร ลูกทุน และน้องชาย ปันจรรย์จากหมู่บ้านตันผึ่งซึ่งห่างจากโรงเรียนบ้านเวียงหาวประมาณ 7 - 8 กิโลเมตร มาเรียนที่โรงเรียนบ้านเวียงหาว โดยที่ไม่เข้าเรียนโรงเรียนที่ใกล้บ้าน ซึ่งหมู่บ้านตันผึ่ง จะต้องผ่านโรงเรียนถึง 2 โรง ด้วยกันคือ โรงเรียนบ้านตันผึ่ง , โรงเรียนบ้านหัวฝาย นอกจากนี้ก็มีเด็กไทใหญ่จากห้วยนา และสวนซา มาเรียนที่โรงเรียนบ้านเวียงหาวเป็นจำนวนมาก

5. ครูค้นพบภูมิปัญญาท้องถิ่นเพิ่มขึ้น เพื่อนำมาเป็นวิทยากรเผยแพร่ความรู้แก่นักเรียน และแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นที่ครูทราบประวัติความเป็นมาก็สามารถนำมาเป็นประโยชน์และเอื้อต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครูและตรงตามหลักสูตรการศึกษาปัจจุบัน คือหลักสูตรท้องถิ่น

6. เป็นรากฐานที่ครูจะทำงานวิจัยขั้นต่อไป เพื่อพัฒนาท้องถิ่นและพัฒนาอาชีพของตน ทั้งนี้เพราะการเข้าร่วมทำงานวิจัยประวัติศาสตร์ชุมชนไทใหญ่ภาคเหนือ (ชุมชนท้องถิ่น)

7. เป็นการกระตุ้นจิตสำนึกที่ดีของคนในชุมชนให้รักในถิ่นฐานบ้านเกิดและบรรพบุรุษของตนเอง

8. เด็กนักเรียนให้ความสนใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และความเป็นมาของชนชาติไทใหญ่และประวัติศาสตร์การก่อตั้งหมู่บ้านเวียงหาว ซึ่งเด็กนักเรียนส่วนใหญ่เกิดที่ประเทศไทย (หมู่บ้านเวียงหาว อ. ผาง หรืออำเภอใกล้เคียง) หรือแม้แต่ว่าเกิดที่เมืองนอก แต่พ่อ - แม่ ก็ไม่ได้เล่าถึงเรื่องราวประวัติศาสตร์ชนชาติไทใหญ่ให้ลูกหลานได้ทราบ หรือบางทีพ่อ - แม่ ของเด็กนักเรียนเองก็ยังไม่ทราบเรื่องราวความเป็นมาชนชาติไทใหญ่เองด้วยเลย จึงทำให้ทั้งคนรุ่นหลังไม่ทราบความเป็นมาของชนชาติไทใหญ่ (ชนชาติของตนเองหรือบรรพบุรุษ)

ปัญหาที่พบในชุมชนหลังจากทำการวิจัยเรื่องประวัติศาสตร์ชุมชนไทใหญ่

1. การกระตุ้นจิตสำนึกที่ดีขึ้นสำหรับคนส่วนใหญ่ แต่มีบางส่วนไม่เห็นด้วยกับการที่จะรื้อฟื้นประวัติศาสตร์ เพราะบางส่วนที่ยังไม่มีทะเบียนบ้าน (ท.ร. 14) หรือยังไม่มีบัตรอะไรเลยต้องการที่จะเป็นคนไทย หรือโดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชนที่ต้องการจะออกไปทำงานนอกหมู่บ้านเวียงห้วย และภายในอำเภอฝาง หรือในต่างจังหวัด , กรุงเทพฯ ซึ่งพวกเขาอยากย้อนตนเองและลูกหลานให้เป็นคนไทยแท้พวกนี้ต้องการความเป็นไทยมากที่สุด พยายามจะลืมความเป็นไทใหญ่ จะมีก็เป็นพวกผู้เฒ่าผู้แก่และคนไทใหญ่ที่อพยพมาประมาณ 20 กว่าปี (คนไทใหญ่บ้านต้นสูง) ที่ยังต้องการจะรื้อฟื้นความเป็นไทใหญ่และในเรื่องของประเพณีและพิธีกรรมต่างๆ ที่ถดถอยหายไปเป็นบางส่วนเพราะพิธีกรรมต่างๆ สามารถกล่อมเกลาจิตใจพวกเด็กๆ และเยาวชนให้เกิดความรักเคารพผู้ที่สูงวัยกว่า เชื่องฟังพ่อ-แม่ , ปู่-ย่า , ตา-ยาย , หรือครู-อาจารย์ ที่ให้การอบรมสั่งสอนและมีความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ มีจิตใจที่เข้มแข็ง

2. เด็กไทใหญ่ที่เดินทางออกมาเรียนหนังสือและทำงานนอกหมู่บ้านรับสิ่งเป็นวัฒนธรรมของคนพื้นเมืองและตะวันตกเข้าไว้และพยายามลืมความเป็นไต บางคนไม่เห็นด้วยกับการกลับไปอนุรักษ์วัฒนธรรมไทใหญ่ เหตุผลเพราะต้องการที่จะเป็นคนไทยที่แท้จริง โดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชนที่ต้องการที่จะออกไปทำงานนอกพื้นที่ หรือพวกที่ต้องการที่จะอาศัยอยู่ในประเทศไทยไปตลอดชีวิตและต้องการที่จะอยู่ด้วยความปลอดภัยหรือด้วยความสงบสุขไม่ต้องคอยหลบหลีกการถูกจับกุมจากเจ้าหน้าที่ตำรวจหรือเจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมือง ในไทยฐานที่เป็นคนเมืองนอก (บุคคลต่างด้าว)

บทที่ 4

ถอดกระบวนการ “ การจัดเวทีชาวบ้าน ”
และ “ สืบเสาะเนื้อหาประวัติศาสตร์ ”

บทที่ 4

ถอดกระบวนการ “ การจัดเวทีชาวบ้าน ”

“ สืบเสาะเนื้อหาประวัติศาสตร์ ”

เป้าหมายการจัดเวที

1. สืบค้นหาร่องรอย เนื้อหาประวัติศาสตร์จากคำบอกเล่าของคนในชุมชน
2. กระตุ้นจิตสำนึกในประวัติศาสตร์ของชุมชน
3. สืบค้นหาภูมิปัญญาท้องถิ่น ในหมู่บ้าน เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตของคนในยุคปัจจุบัน และการนำมาเป็นวิทยากรในโรงเรียน
4. รื้อฟื้นวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีของท้องถิ่น

ผู้เข้าร่วมเวที

1. พระภิกษุสงฆ์ จำนวน 4 รูป ผู้นำด้านศาสนา (มัคทายก) จำนวน 1 คน
2. ผู้อาวุโสในหมู่บ้าน จำนวน 10 คน
3. กลุ่มสตรีแม่บ้าน , พ่อบ้านในหมู่บ้านทั้งเวียงหาวและคันสูง จำนวน 35 คน

กิจกรรม

เครือข่ายนักวิจัย นำการสนทนาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ความเป็นมาของหมู่บ้านโดยให้ผู้อาวุโสที่มาร่วมเวทีเล่าเรื่องราวของหมู่บ้าน ตั้งแต่เริ่มก่อตั้งส่วนใหญ่ผู้เล่าที่ร่วมเวที จะมีอายุตั้งแต่ 70 ปี ถึง 84 ปี ซึ่งก็ล้วนแล้วแต่เกิดที่หมู่บ้านเวียงหาวทั้งสิ้น ดังนั้นเรื่องเล่าจึงเป็นแบบเล่าต่อมาจากการฟังรุ่นพ่อรุ่นแม่ โดยเริ่มจาก พ่อหลีแดงก่อน พูกว่าหมู่บ้านเวียงหาวเริ่มก่อตั้งมาประมาณร้อยกว่าปีแล้ว โดยเมื่อก่อนตั้งรกรากอยู่ที่บ้านป่าอื่น บ้านเด่นที่ม่อนปิ่นแต่เป็นที่ลุ่ม น้ำท่วมทำให้เกิดความลำบากหลายอย่าง หลายประการ ผู้นำหมู่บ้านคือ พ่อล่อม จึงย้ายหมู่บ้านขึ้นมาตั้งที่สูงกว่าซึ่งอยู่ในปัจจุบัน แม่หนู , แม่เฒ่าแขก , พ่อหนั่นนะ ก็ร่วมกันเล่าว่าสมัยพ่อล่อมเป็นผู้นำหมู่บ้าน สภาพความเป็นอยู่ของชาวบ้านก็มีความสุขสงบดีมีชาวบ้านอาศัยอยู่ประมาณ 40 – 50 กว่าหลังคา ผู้ที่อพยพมาส่วนใหญ่มาหาที่ทำกิน ไม่ได้มีปัญหาอะไรจากทางพม่า เหมือนกับคนไทใหญ่ที่เข้ามาประมาณ 20 กว่าปีลงมานี้ เมื่อร้อยกว่าปีก่อนเส้นแบ่งเขตแดนของแต่ละประเทศไม่มีแน่ชัดแถบหมู่บ้านเวียงหาวเป็นป่า คนไทใหญ่นับว่าเป็นชนกลุ่มใหญ่ที่เข้ามาตั้งรกรากในอำเภอฝาง สมัยก่อนที่ทำกินมีมากมาย ใครมีก็น้อยก็มีพอกินเลี้ยงครอบครัวไป สมัยก่อนไม่มีการซื้อขาย มีแต่การแลกเปลี่ยนสิ่งของกันและมีการแบ่งปันกัน ความมีน้ำใจของคนยุคก่อนมีสูงมาก พ่อส่วยคำ ส่างสุ เล่าว่าผมอยากให้เป็นอย่างเมื่อก่อนมันสบายใจดีคนเมื่อก่อนไม่มีหนี้สินรุงรังเหมือนสมัยนี้ มีอะไรเขาก็แบ่งปันกัน เขาไม่แข่งขันกันอวดร่ำอวดรวยกันเหมือนสมัยนี้ แม่ผิว บอก

ว่า สมัยก่อนสบายใจ แต่ลำบากทำงานหนักข้าวก็ต้องดำ น้ำก็ต้องตัก ฟืนก็ต้องผ่า แทบไม่มีเวลาพัก ไฟฟ้าไม่มี ถนนก็ไม่มี จะไปไหนมาไหนก็ต้องเดิน โรงพยาบาลก็ไม่มี เด็กเมื่อก่อนเป็นไข้ เป็นโรคอะไรต่างๆ ส่วนใหญ่ไม่มีหมอรักษา ก็ตายกันเยอะ แต่สมัยนี้สบายกาย เพราะมีความสะดวกสบายทุกอย่าง แต่ทุกซอกทุกซอมีหนี้สิน เหมือนอย่างที่ผมช่วยคำพูด

ลุงอ่อง คันธี เล่าเรื่องการที่คนไทใหญ่อพยพมาสมัยพ่อล่าม เพราะที่เมืองนอกมีเจ้าฟ้าตาก ซึ่งเป็นคนไทใหญ่ แต่มีจิตใจฝักใฝ่ให้ทางพม่า เพราะเขาเป็นลูกบวชของพระเจ้ามินดงแห่งเมืองมันดะเล เจ้าฟ้าตากร่วมมือกับพม่ารังแกคนไทใหญ่ คนไทใหญ่รักความสงบไม่อยากมีเรื่องหรือต่อสู้กับใคร จึงพากันหนีมาหาที่อยู่ที่ทำกินใหม่ ก็เลยมารวมตัวกันอยู่ที่ฝางบ้าง , เวียงหาว , แม่ฮายบ้าง เครือข่ายวิจัยได้ซักถามว่าก่อนหน้านั้นเคยมีคนไทใหญ่มายู่เมืองฝางบ้างไหม ลุงอ่องเล่าว่ามีเหมือนกันแต่ไม่ได้อยู่รวมกันเป็นกลุ่มเป็นก้อน ยุคนั้นเรียกว่า **ยุคแฝงเมือง** ก็คือไทใหญ่หนีการรังแกของพม่าที่ไปเอาคนจีนมาเป็นพวก คอยรังแกคนไทใหญ่ ซึ่งมีมากกว่าพม่าในสมัยนั้น พม่ากลัวคนไทใหญ่จะครอบงำพม่า จึงไปหาจีนฮ่อ หรือแฆมาเป็นพวก คนไทใหญ่บางส่วนก็เลยกระจ่ายมาอยู่ที่เมืองฝาง แต่สมัยนั้นเมื่อฝางก็มีสภาพเป็นป่า คนที่มาอยู่ก็เลยอยู่แบบไม่ถาวร ไปๆ มาๆ ทั้งเมืองฝางให้ร้างอยู่บ่อยๆ

พ่อช่วยคำ ต่างสุ และแม่เผ่าหลายๆคนก็เล่าถึงสภาพเศรษฐกิจยุคพ่อล่ามเป็นผู้นำว่าเวียงหาวเป็นชุมชนที่มีการตั้งบ่อนการพนัน มีการค้าขายระหว่างเมืองฝาง กับเมืองนอก (พม่า) มีพ่อค้าวัวต่าง เวียงหาวเป็นจุดรวมของชุมชนไทใหญ่ ทั้งแม่ฮาย , ไชยปราการ , เชียงดาว เวลาคนไทใหญ่มีปัญหาหาอะไรก็จะให้พ่อล่ามเป็นผู้ตัดสินใจ พ่อล่ามได้รับการแต่งตั้งโดยอังกฤษ หากเรื่องใดที่แก้ไขไม่ได้ก็ต้องไปที่กงสุลอังกฤษ เวลาพ่อล่ามมีงานอะไรชาวไทใหญ่ทุกทีจะต้องมาช่วยกัน บ้านเวียงหาวไม่ขึ้นกับเจ้าหน้าที่ของไทย เหมือนเป็นรัฐอิสระ หากเจ้าหน้าที่ของไทยจะเข้ามาในหมู่บ้านต้องมีหนังสือแจ้งมาที่พ่อล่ามล่วงหน้า นอกจากนั้นในเวที ผู้อาวุโสก็พูดถึงการประกอบอาชีพ และกลุ่มแม่บ้านพ่อบ้านก็จะเสริมในเรื่องของวิถีชีวิต , การทำมาหากินของคนในยุคนี้จากคำบอกเล่าบ้าง หรือจากประสบการณ์ตอนเด็กบ้าง

พระภิกษุสงฆ์ ก็ร่วมสนทนาเกี่ยวกับศาสนา , วัด และการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาในยุคก่อนว่ามีความเคร่งครัด ยึดถือตามบรรพบุรุษ การสร้างวัด สร้างวา ก็อาศัยกำลังคน นอกจากนั้นก็มีการละเล่นเกี่ยวกับพิธีกรรม ประเพณี

ผลที่เกิดขึ้น

1. สร้างความภาคภูมิใจในกลุ่มผู้สูงอายุที่ได้มีโอกาส ถ่านทอดประสบการณ์ ได้รื้อฟื้นความทรงจำในอดีต และเห็นคุณค่าของสิ่งที่มีในชุมชนในยุคที่ผ่านมาและคุณค่าของบรรพบุรุษ
2. สร้างความสัมพันธ์ และความเข้าใจที่ดีในกลุ่มผู้สูงอายุและวัยกลางคน รวมทั้งเชื่อมความเข้าใจที่ดีระหว่างวัด และชุมชน
3. ได้ข้อมูลที่จะนำมาเขียนเป็นประวัติศาสตร์ของหมู่บ้านเวียงหาว
4. ผู้ร่วมเวทีได้มีโอกาสทบทวนประสบการณ์ของชีวิตที่ผ่านมาและได้แนวคิดที่ดีนำมาแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน และสามารถนำไปสั่งสอนถ่ายทอดให้ลูกหลาน

5. สร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้ให้ข้อมูลและเครือข่ายนักวิจัย (ครู) และครูก็สามารถนำมาสู่โรงเรียน นำเข้าสู่กระบวนการเรียนการสอนได้
6. โรงเรียนได้แนวทางที่จะนำเอาภูมิปัญญาท้องถิ่นมาร่วมกระบวนการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียน

บทเรียนที่ได้จากการจัดเวที

1. การจัดการในการจัดเวทีชาวบ้านยังไม่ค่อยดีพอ เช่น การนัดหมาย , ความพร้อมของชาวบ้าน , ความพร้อมของผู้จัด , แนวคำถามที่จะใช้ยังไม่ครอบคลุม
2. เวลาของผู้เข้าร่วมเวทีไม่ตรงกัน
3. ผู้สูงอายุบางคนไม่กล้าพูด ไม่กล้าแสดงความคิดเห็น

ชาวบ้านที่เป็นตัวแทนของไทใหญ่รุ่นใหม่ (บ้านต้นสูง) ที่เพิ่งเข้ามาอยู่ประมาณ 20 ปี ลงมาถึงปัจจุบันเล่าประสบการณ์การอพยพโยกย้าย ในช่วงหนีร้อนมาพึ่งเย็น การแก้ปัญหาที่พบการดำเนินชีวิตในช่วงที่อาศัยอยู่ที่เมืองนอก (พม่า) ระหว่างการเดินทางอพยพ , การเข้ามาใช้ชีวิตในแผ่นดินไทย การเผชิญปัญหาด้านต่างๆ และการแก้ปัญหา , ความต้องการพื้นฐานของชีวิตในปัจจุบัน

สรุปท้าย หากจุดเปลี่ยนของเหตุการณ์ต่างๆ ของแต่ละบุคคลมี มีการขอความร่วมมือ หากผู้หาข้อมูลต้องการข้อมูลเพิ่มเติม ก็จะกลับไปซักถามจากผู้รู้ในหมู่บ้าน และถามหา key Person ที่เราจะสามารถไปหาเพื่อให้ได้ข้อมูลต่างๆ

ถอดกระบวนการจัดเวทีชาวบ้าน

“ ถิ่นประวัติศาสตร์ให้ชุมชน ”

ครั้งที่ 2 วันที่ 9 เดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2545

เป้าหมายของการจัดเวที

1. รื้อฟื้นความทรงจำของผู้สูงอายุในหมู่บ้าน
2. ทบทวนเนื้อหาของประวัติศาสตร์ที่ทีมวิจัยรวบรวมมาว่ามีส่วนไหนผิดพลาด ควรแก้ไขเพิ่มเติม
3. หาแนวทางเผยแพร่ความรู้ด้านประวัติศาสตร์แก่ชุมชน

ผู้เข้าร่วมเวที

1. ผู้สูงอายุในหมู่บ้าน จำนวน 10 คน
2. ผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ จำนวน 10 คน

กิจกรรม

ทีมวิจัยเล่าเนื้อหาประวัติศาสตร์ เป็นยุคๆ โดยเริ่มตั้งแต่ยุคแรกคือยุคพ่อล่ำ มาจนถึงปัจจุบันโดยการเล่าแต่ละยุค แต่ละตอนจะต้องสอบถามทางผู้รู้ก่อนว่าถูกต้องหรือไม่ ควรเพิ่มเติมหรือแก้ไขตอนใด ก็ได้เนื้อหาเพิ่มเติมว่า ยุคก่อนที่พ่อล่ำจะเข้ามาเป็นหัวหน้าของคนไทใหญ่ที่เวียงหาวย ก็มีคนไทใหญ่อพยพเข้ามามาก่อนหน้านั้นเหมือนกันแต่มาอยู่ไม่เป็นกลุ่มก้อน เป็นแบบอยู่ไม่ถาวรย้ายไปๆ มาๆ ซึ่งภูมิประเทศของเมืองฝาง ตอนนั้นส่วนใหญ่ก็เป็นป่า เมืองฝางไม่ค่อยมีใครมาอยู่ บางกลุ่มอยู่ได้ไม่นานก็หนีไป ปล่อยให้เมืองฝางเป็นเมืองร้าง แล้วก็มีคนกลุ่มใหม่เข้ามาอยู่อีก พวกที่มีก็คือพวกขมุ (ขอม) , คนเมืองกัมี , คนจีนฮ่อ , ไทใหญ่ ซึ่งมีจำนวนน้อย ตอนหลังพม่าหันไปจับมือกับจีนฮ่อที่แผ่นดินจีนและมารังแกคนไทใหญ่ในรัฐฉาน คนไทใหญ่จึงอพยพเข้ามาที่เมืองฝาง ซึ่งยุคนั้นเรียกว่า ยุคแห่งเมือง “ คำว่า แซ่ หมายถึง จีนฮ่อ ” ตอนหลังที่รัฐฉานก็มีเหตุการณ์ที่เจ้าฟ้าทากรซึ่งไปสวามิภักดิ์กับพม่า ซึ่งตรงกับสมัยพระเจ้าบดินเดแห่งมณฑลเฉิงเจ้าฟ้าทากรเป็นลูกปากของพระเจ้าบดินเดจึงร่วมมือกับพม่าข่มเหงชาวไทใหญ่ ทั้งๆ ที่เจ้าฟ้าทากรก็เป็นคนไทใหญ่ ดังนั้นจึงเกิดการอพยพเข้ามาอีกระลอกหนึ่ง ซึ่งยุคนี้องที่เริ่มยุคของพ่อล่ำ การตั้งถิ่นฐานเดิมทีก็อยู่กันที่บ้านเด่นม่อนปิ่น แต่ต่อมาเกิดน้ำท่วมจึงต้องย้ายขึ้นมาอยู่บนเวียงหาวยซึ่งเป็นที่สูงกว่าน้ำไม่ท่วม พ่อล่ำนั้นเป็นตำแหน่งผู้ปกครองที่ทางอังกฤษแต่งตั้งให้มาปกครองคนไทใหญ่ (ตอนนั้นพม่าตกเป็นเมืองขึ้นของอังกฤษ) คนไทใหญ่ต้องเสียภาษีปีละ 4 บาท เพื่อเอาให้อังกฤษ โดยมีพ่อล่ำเก็บส่ง หากเกิดปัญหาอะไรในหมู่คนไทใหญ่ พ่อล่ำจะเป็นผู้ชี้ขาดตัดสิน คนไทใหญ่ในที่นี้รวมถึงคนไทใหญ่ที่อยู่ แม่สาวแม่อา , แม่จิ , แม่ซ่า , เชียงดาว ด้วย โดยพ่อล่ำมีอำนาจควบคุมเวลาพ่อล่ำจะทำนาก็ต้องเกณฑ์คนไทใหญ่ในที่ต่างๆ มาช่วยกันทำนา ซึ่งเรียกว่า “ นารุม ” ใครมีงานของตนเองก็ต้องทิ้งไว้ก่อน ต้องไปช่วยกันทำงานส่วนรวมก่อน ซึ่งสมัยก่อนนั้นก็ไม่มีใครขัดขืนอะไร

นอกจากนี้พ่อเล้าแม่เล้าได้เล่าว่า สมัยพ่อล่ำมีการเปิดบ่อนเล่นการพนันกันคนในเวียงหาวยส่วนใหญ่ไม่ค่อยได้เข้าไปเล่นจะเป็นคนจากที่อื่นเข้ามาเล่น คนเวียงหาวยยุคนั้นจึงมีอาชีพค้าขายกัน ส่วนใหญ่ขายของกิน

ให้คนมาเล่น เช่นขายข้าว กล้วยทอด ขนมต่างๆ ส่วนใหญ่คนไทยใหญ่เวียงห้วยส่วนมากก็มีอาชีพทำไร่นา กับการในบ่อนจะเป็นของพ่อล่ามและลูกน้องของพ่อล่าม ตัวพ่อล่ามเองมีลูกชาย 2 คน มีนิสัยไม่ค่อยดีชอบจีบผู้หญิงชาวบ้าน แต่คนไทยใหญ่ด้วยกันเขาไม่ทำ

เรื่องราวตอนอื่นๆ ก็ไม่ค่อยมีอะไรเพิ่มเติม ก็มีการตั้งนามสกุล ซึ่งหลังจากหมดยุคของพ่อล่ามคนไทยใหญ่ก็ได้เป็นคนไทยเต็มตัว โดยมีเจ้าหน้าที่ของไทยมาจดชื่อตามนามสกุล คนไทยใหญ่ฟังฟังภาษาไทยที่เจ้าหน้าที่ถามไม่ค่อยรู้เรื่อง หากถามว่าจะเอานามสกุลอะไร คนสมัยนั้นก็จะบอกชื่อพ่อ , ชื่อลุง หรือชื่อตัวเองไป ทำให้นามสกุลของชาวไทยใหญ่ส่วนมากขึ้นต้นด้วยคำว่า “ ลุง ” เท่าที่รวบรวมมีประมาณ 50 กว่า นามสกุลที่ขึ้นต้นด้วยคำว่า ลุง นอกนั้นก็เป็นามสกุลที่ชื่อเต็มๆ ของบรรพบุรุษ เช่น จายมล , จึงตะ , นายกอยะ , ล่างอ่อน ฯลฯ และนามสกุลที่ไม่มีความหมาย เป็นคำตลกๆ ที่ทางเจ้าหน้าที่ไทย เขียนส่งเดช ตั้งเป็นนามสกุลให้พวกเขา เช่น ไทยใหญ่ , กวาละ , ผักก่า , งูเหลือม ฯลฯ

เมื่อทบทวนเนื้อหาของประวัติศาสตร์ เสร็จแล้วก็ถามผู้เฒ่าที่ร่วมเวทีนี้ว่าเราจะทำอย่างไรให้เรื่องราวในประวัติศาสตร์ เหล่านี้ถ่ายทอดไปยังลูกหลานคนรุ่นใหม่ได้รับทราบ ก็มีผู้เฒ่าผู้แก่เสนอมาว่า

1. จัดพิมพ์เป็นหนังสือให้คนรุ่นใหม่ได้อ่านหนังสือไทยเป็นได้อ่าน
2. ฝากให้ทางโรงเรียน หรือครูช่วยเผยแพร่ความรู้เหล่านี้ให้นักเรียน
3. หากทางโรงเรียนต้องการให้ผู้เฒ่าทั้งหลายมาเล่าเรื่องราวสมัยเก่าให้ลูกหลานฟัง ทางผู้เฒ่าก็ยินดีที่จะเล่าโดยเชิญผู้เฒ่ามาเล่าที่โรงเรียนหรือนำเด็กไปฟังผู้เฒ่าเล่าที่บ้านก็ได้

ทางทีมวิจัยก็ได้บันทึกแนวคิดเหล่านี้ไว้และจะได้นำเสนอให้กับที่ประชุมครูและคณะกรรมการสถานศึกษาต่อไป

ผลที่ได้รับ

1. ได้รับฟังเนื้อหาเพิ่มเติม เป็นการเพิ่มเนื้อหาประวัติศาสตร์ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น
2. ผู้เฒ่าเกิดความภูมิใจที่ได้มีส่วนร่วมในการบันทึกเรื่องราวในประวัติศาสตร์ และเกิดจิตสำนึกว่าที่สิ่งดีๆ ในยุคก่อน อีกหลายอย่างที่ไม่ได้ถ่ายทอดเล่าสู่ให้ลูกหลานฟัง หากมีการเล่าส่งต่อกันมาก็จะทำให้คนรุ่นใหม่ได้คิดได้เห็นแนวทางแก้ปัญหาที่ดีของคนรุ่นก่อนซึ่งบางอย่างสามารถนำมาปรับใช้กับยุคปัจจุบัน ผู้เฒ่าหลายคนเห็นว่าการที่ครูนำเรื่องเก่ามารื้อฟื้นให้คนรุ่นใหม่ได้รับทราบเป็นสิ่งดียิ่ง เพราะคนรุ่นใหม่บางคนลืมตัวว่าเป็นใคร ขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ ก็เลือนหายไปและที่ทำอยู่ก็ไม่ถูกแบบแผนเหมือนที่รุ่นปู่ ย่า ตา ยาย ทำกันมา หากมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่แย่ลง เสื่อมลง ก็อยากให้ครูช่วยเป็นผู้ฟื้นฟูของเก่าที่ดีงามมาให้ลูกหลานไทยใหญ่ได้รับรู้ แม้จะไม่ได้ทั้งหมดแต่ได้บางเป็นบางส่วนก็ยังดี ครูเลยเสนอว่าทำไมพ่อเฒ่าแม่เฒ่าไม่บอกกล่าวให้ลูกหลานของตนทราบละ คนเฒ่าคนแก่ก็บอกว่า เด็กรุ่นใหม่ไม่ยอมเชื่อฟังคนแก่ เขาคิดว่าคนแก่ล้าสมัย แต่ก็มีคนเฒ่าคนแก่บางคนก็พูดว่า เราต้องสอนลูกสอนหลานในบ้านของตนเองให้ได้เสียก่อนแล้วค่อยขยายไปสอนลูกสอนหลานบ้านอื่น แต่ถ้าครูนำมาสอนในโรงเรียนเด็กมันกลัวครู เชื่อครูมันก็จะดีกว่าที่จะให้ผู้เฒ่าผู้แก่สอนเองที่บ้านเพราะมันไม่ทิ้งถึง คนแก่บางคนก็สอนลูก สอนหลานไม่ได้ บางคนก็ไมรู้ความเป็นมาของหมู่บ้าน

3. ได้ทราบว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นในหมู่บ้านมีใครบ้าง เช่น ช่างทำตุ้ง คือ แม่ผิว แดงก้อน ช่างสาน ตะกร้า คือ พ่อห้วนนะ ผู้ที่ทำควักขอมตอ คือแม่เฒ่าจิ่ง ซึ่งเป็นแนวทางที่จะนำภูมิปัญญาเหล่านี้มาช่วยสอนนักเรียนในโรงเรียน

บทเรียนที่ได้จากการจัดเวทีครั้งนี้

- พ่อเฒ่าแม่เฒ่าบางคนยังไม่กล้าพูดเพราะพูดภาษาไทยไม่ชัดจึงขอพูดภาษาไทยใหญ่ ซึ่งทีมวิจัยเองก็ฟังไม่ค่อยออกก็ต้องอาศัยผู้เฒ่าบางคนช่วยแปลให้
- การจัดเวทีที่นำผู้เฒ่าผู้แก่หลายๆ ท่านมานั่งพูดคุยพร้อมๆ กัน บางทีทำให้เกิดความเกรงกันในที่ เพราะบางคนจะพูดจะเล่า ก็กลัวว่าตนจะพูดผิดพลาดตรงไหนหรือเปล่ากลัวว่าคนแก่คนอื่นๆ ที่นั่งอยู่ในที่ประชุมหลายคนเขาก็ทราบเหมือนกัน ก็เลยเงียบดีกว่าปล่อยให้คนนั้นคนนี้พูด ตนเองไม่ต้องพูด แต่ถ้าทีมวิจัยไปเก็บข้อมูลที่บ้านของผู้เฒ่าแต่ละคนจะได้เนื้อหามากกว่า คนแก่จะกล้าพูดมากกว่าบางเรื่องเขาไม่กล้าพูดต่อหน้าคนมากๆ เขาก็จะพูดกับเราได้

ถอดกระบวนการจัดเวทีชาวบ้าน
 “ เวทีถิ่นประวัติศาสตร์ชุมชน ”
 ครั้งที่ 3 วันที่ 9 เดือน พฤศจิกายน พ.ศ. 2545

เป้าหมายการจัดเวที

1. กระตุ้นจิตสำนึกในประวัติศาสตร์วัฒนธรรมและประเพณีของท้องถิ่น
2. ชุมชนร่วมกับโรงเรียนหาแนวทางทำงานร่วมกันเกี่ยวกับการจัดหลักสูตรท้องถิ่นในปีการศึกษา 2546

ผู้เข้าร่วมเวทีประชุม

1. กลุ่มเยาวชน , ศิษย์เก่า จำนวน 15 คน
2. เรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 จำนวน 20 คน
3. ตัวแทนผู้ปกครอง , กรรมการสถานศึกษา จำนวน 15 คน
4. ผู้นำท้องถิ่น (อบต. , ประธานกลุ่มสตรีแม่บ้าน) จำนวน 5 คน
5. คณะครูโรงเรียนบ้านเวียงหวาย จำนวน 4 คน

กิจกรรม

อาจารย์ใหญ่กล่าวเปิดเวที ถิ่นประวัติศาสตร์ชุมชน และปูพื้นฐานเกี่ยวกับบทบาทของชุมชนที่มีต่อการศึกษา การนำเอาภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรมประเพณีของชุมชนเข้ามาสอดแทรกในหลักสูตรซึ่งทั้งนี้จะต้องขึ้นอยู่กับความต้องการของชุมชนด้วย นอกจากนี้ยังพูดถึงการเปลี่ยนแปลงถึงระบบการศึกษาในปัจจุบัน บทบาทหน้าที่ของครูว่านอกจากจะเป็นผู้สอนแล้ว ยังมีงานอื่นๆ ที่ต้องรับผิดชอบอีกมาก อย่างการทำงานวิจัยร่วมกับทีมอาจารย์สถานบันราชภัฏเชียงใหม่ ก็เป็นสิ่งที่ดี เป็นการเรียนรู้ชุมชน รื้อฟื้นความทรงจำให้กับชุมชน และเป็นการกระตุ้นให้ชุมชนได้รู้จักตนเองความเป็นมาในอดีตได้แนวคิดที่จะนำมาปรับใช้กับยุคปัจจุบัน แต่ทั้งนี้ทั้งนั้น ชุมชนเองก็ต้องร่วมมือกันกับงานตรงนี้เพื่อส่งผลดีให้กับหลายๆ ฝ่ายที่เกี่ยวข้อง และสุดท้ายก็จะเกิดการพัฒนาในชุมชนมีการปรับเปลี่ยนที่ดีขึ้นในอนาคต

จากนั้นเป็นกิจกรรมการเล่าเรื่องประวัติศาสตร์โดยมีการเขียนเนื้อเรื่องย่อๆ ลงในกระดาษรูป เพื่อให้อาจารย์และนักเรียนได้อ่านไปด้วย ระหว่างการเล่าก็มีการถามผู้ร่วมเวทีว่ามีส่วนรับรู้ในเหตุการณ์ที่เล่ามาหรือไม่ เคยได้ยินได้ฟังมาบ้างไหม และมีอะไรเพิ่มเติมจากที่ได้ฟังบ้าง ถามความรู้สึกของคนรุ่นใหม่ที่ได้รับรู้เรื่องราวของคนรุ่นเก่าว่ารู้สึกอย่างไร เปิดให้ผู้ร่วมเวทีได้พูดเล่าเรื่องเพิ่มเติม เล่าบรรยายความรู้สึกนึกคิดต่อเรื่องราวในอดีต และสะท้อนกลับถึงปัจจุบันว่ามีความเหมือนและแตกต่างกันอย่างไร ก็มีผู้ร่วมเวทีที่เป็นผู้เฒ่าอาวุโสได้เล่าภาพเหตุการณ์ที่พม่าชนแห่งคนไทใหญ่ในขณะที่อยู่ในเมืองนอก (รัฐฉาน) ว่ามีความทารุณป่าเถื่อนแค่ไหน และถ่ายทอดแก่นักเรียนและเยาวชนที่ร่วมเวทีว่าเราควรมีความสามัคคี มีคุณธรรม ประพฤติตน

เป็นคนดี การที่ได้เข้ามาช่วยอาศัยในแผ่นดินไทยได้รับบารมีของในหลวงท่านก็ทำให้ชีวิตมีความสุข (กล้วยดี นอนดี) สิ่งใดที่เป็นของไทยใหญ่และเป็นของสิ่งที่ดี เราควรช่วยกันอนุรักษ์เอาไว้

ตัวแทนผู้ปกครองเสนอทางที่จะนำเรื่องราวของประวัติศาสตร์เข้าสู่โรงเรียนและชุมชน ซึ่งผู้ร่วมเวที ก็มีข้อเสนอหลายอย่าง เช่น

- ให้เด็กๆ ฟังผู้เฒ่าเล่าเรื่อง
- เขียนประวัติศาสตร์ชุมชนเวียงหาวให้เป็นรูปเล่มแล้วเผยแพร่แจกจ่ายให้คนในชุมชนได้อ่าน โดยนำไปไว้ที่ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน ห้องสมุดของโรงเรียน
- บางคนเสนอความคิดว่า หากเป็นแค่การเล่าเรื่องประวัติศาสตร์มันก็เป็นแค่การเล่า....การฟัง เท่า นั้นไม่ได้อะไรขึ้นมามากนัก น่าจะมีวิธีอื่นที่จะก่อให้เกิดประโยชน์ได้มากกว่านี้
- มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน โดยมีอาจารย์เป็นผู้ถาม เพื่อให้ผู้ร่วมเวทีได้แสดงความคิดเห็น บางคนก็ไม่เห็นด้วยที่การส่งเสริมความเป็นไทใหญ่ จะต้องมีการแต่งกายแบบไต เพราะในชุมชน มีทั้งคนไทใหญ่และคนไทย ผู้ช่วยผู้ใหญ่วัยบ้านบ้านต้นสูงเล่าเพิ่มเติมเรื่องสัญญาปางโหลง

ตัวแทนผู้ปกครองบ้านต้นสูง ส่งเสริมแนวคิดที่จะนำความเป็นไทใหญ่มารื้อฟื้น โดยผ่านกระบวนการเรียนการสอนของทางโรงเรียน เขาให้แนวคิดเห็นว่า “ ตัวเองต้องการอยู่ท่ามกลางที่ประเทศไทย แต่จิตใจอยากเป็นไต หรือแสดงออกซึ่งความเป็นไทใหญ่ ”

ตัวแทนผู้ปกครองบ้านเวียงหาว ที่เป็นไทใหญ่ยุคเก่า คิดว่าเป็นสิ่งที่ดี ที่จะมีการสอนธรรมเนียมประเพณีไทใหญ่ แต่กลัวว่าเด็กรุ่นใหม่จะไม่ยอมรับ เพราะขณะนี้พวกเขาเด็กๆ ได้รับความเป็นไทยเป็นอย่างมากและยังนำเอาวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามาค่อนข้างมาก แต่ตัวแทนของเยาวชนไทใหญ่ที่เพิ่งเข้ามาอยู่เมืองไทยได้ประมาณ 10 กว่าปี เกิดความรู้สึกตื่นตัวจนลุกน้ำตาซึม เขาบอกว่าอยากร้องไห้ เมื่อทราบว่าทางโรงเรียนจะมีการกระตุ้นและรื้อฟื้นความเป็นไทใหญ่ และอยากให้กิจกรรมดังกล่าวมาก ตัวเองก็อยากมีส่วนร่วมมีส่วนช่วยกับทางโรงเรียน เช่น มาช่วยสอนภาษาไทใหญ่ให้กับเด็กนักเรียน ถามความรู้สึกของตัวแทนเยาวชนไทใหญ่ใหม่คนนี้ว่ารู้สึกอย่างไรที่ว่า อยากร้องไห้ เป็นเพราะอะไร ก็ได้คำตอบว่า ความเป็นไทใหญ่กำลังจะถูกลืมเลือน ซึ่งตอนนี้ไทใหญ่ก็ไม่มีชาติเป็นของตนเองอยู่แล้ว เท่าที่ยังคงเหลืออยู่ ก็คือ ภาษา , ประเพณีวัฒนธรรม หากเรามีการอนุรักษ์มันก็จะทำให้ยังเหลือซากอยู่ รู้สึกซาบซึ้งที่ครูซึ่งเป็นคนไทยแต่ก็ยังเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมไทใหญ่

ผลที่เกิดขึ้น

1. ผู้ร่วมเวทีรู้สึกว่าเป็นสิ่งที่ดี ที่ได้รับฟังการบอกเล่าเรื่องราวประวัติศาสตร์ เพราะไม่เคยรู้มาก่อน โดยเฉพาะเด็กรุ่นใหม่ไม่เคยทราบเลยว่า ความเป็นมาของบรรพบุรุษเป็นอย่างไร คิดว่าควรมีการเผยแพร่ให้รู้ให้ทราบ เพื่อคนรุ่นหลังจะได้เกิดความภาคภูมิใจ รู้ว่าตนคือใครมาจากไหน
2. มีการเสริมเพิ่มความรู้ จากผู้อาวุโสลงในประวัติศาสตร์